

Spisy vydávané českou sekci diecésního
komitétu v Českých Budějovicích.

(Vycházejí ročně 4 čísla ve lhůtách libovolných.)

Ročník II.

Čís. 3. a 4.

Rukověť křesťan- ského socialismu.

Politické úvahy sociální.

Napsal Josef Dvořák.

Uydavatel a zodp. redaktor Dr. K. Slavík.

Čena 50 h, poštou 60 h.

1910.

Nákladem české sekce diecésního komitétu v Čes. Budějovicích.

Tiskem Karla Brandeisa v Třeboni.

RENTU = (PENSI)

■ Pište si o vysvětlení! ■

■ zakoupíte si nejvýhodněji u ■

Zevrubné poučení zašle zdarma
== a vyplaceně ==

král. české zemské
pojišťovny starobní

kancelář pojišťovny v PRAZE-III.,

■■■ v Praze. ■■■■ u Montagů. ■■■■

Spisy vydávané českou sekcí diecesního
komitétu v Českých Budějovicích.

(Vycházejí ročně 4 čísla ve lhůtách libovolných.)

Ročník II.

Čís. 3. a 4.

Rukověť křesťan- ského socialismu.

Politické úvahy sociální.

Napsal Josef Dvoří.

—

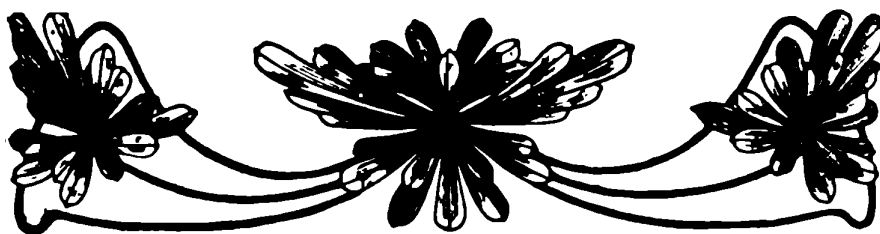
Uydavatel a zodp. redaktor Dr. K. Slavík.

—

1910.

Nákladem české sekce diecesního komitétu v Čes. Budějovicích.

Tiskem Karla Brandeisa v Třeboni.

I.

Přítomný stav národa českého.

Nikdo rozumný již dnes nepochybuje, že nynější stav národa českého jest neutěšený a to po každé stránce, po stránce národní, politické i hospodářské.

Moc a význam národa českého od té doby, co český lid nastoupil na dráhu falešné svobodomyslnosti, od éry mladočeské, rychle klesá. Uvnitř jest národ český nejen rozdvojen, ale v pravém slova smyslu rozbit na různé strany a straničky. Mladočeši učinili první průlom v jednotě národní, oni národ rozdvojili, oni také zplodili ostatní strany svobodomyslné: realistickou, státoprávní, národně-sociální, agrární. Na této rozdrobenosti národa českého vidíme jasně, že liberální svoboda je vlastně nevázanost: »Kolik děr, tolik syslů, kolik hlav, tolik smyslů«, praví staré české přísloví.

A nejen že národ jest rozdělen a bez vůdců, ba ani ve vůdčích větších stranách českých není jednoty smýšlení a není vůdců. Svobodomyslné strany se neosvědčily. Ony národ rozbily, jeho sílu podlomily, lidu politicky nevyčvičily a nevyškolily, nýbrž jen

prázdnými boucharonskými hesly a frásemi cele pomátly. Kdo dnes v Čechách té svobodomyslné politice rozumí? Nikdo! Lid je celý zmaten a tape ve tmách. Dnešní politický život v Čechách jest podoben většímu trhu, kde každý rozbijí si svou vlastní obchodní boudu a láká k sobě lid. A jako na trhu lid nejvíce zastavuje se u kramářů, kteří umějí nejvíce křičeti a dryáčnickým způsobem své zboží odporučovati, tak i lid český ve většině dává se vésti nikoli rozumem a rozvahou, nýbrž prázdným křikem.

Svobodomyslné strany a jejich listy, ať se jmenují tak neb onak, rozšířily v lidu českém, dosud zachovalém, otravné názory nevěrecké, světoobčanské a židovsko-zednářské a tak připravovaly a připravují půdu mezinárodní podvratné straně sociálně-demokratické. Proto není divu, že i ušlechtilé vlastenectví zaniká. Píseň národní v Čechách umlká, nadšení národní chladne. O českém státním právu, které kdysi staročeská strana napsala si na svůj prapor, a o kterém právu mladočeši kasali se promluvit si přímo s českým králem, dnes v Čechách poměrně velmi málo se mluví. Tak bídné poměry ovládají dnes náš národ. Na něco většího, nežli na několik pouličních demonstrací, kterých účastní se ponejvíce neúspěšci, v Čechách jsme se nezmohli.

Dnes národ český, za vůdcovství veličin mladočeských, agrárních a sociálně-demokratických, tak daleko to dopracoval, že naše národní práva závisí od milosti Němců. Čeho Němci nám milostivě nepovolí,

toho od vlády nedostaneme. Hlásili se Češi ke svému právu (na př. zřízení české university v Brně atd.), dostávají z úst předsedy ministerstva, v němž přece sedí i čeští ministři, odpověď: »Rád bych vám povolil, ale až potom, co tomu řeknou Němci.«

Lid český ve své vlasti jest i za cizince považován, pronásledován a štván. Uzavřené území německé vlastně již v Čechách máme, jenom schází k tomu uzavření ještě »závora«, kterou již vláda připravuje návrhem zákona na rozdělení českého království dle národnosti. I křesťansko-sociální strana německá zaujala příkré stanovisko proti národnosti české, ohrožuje i trvání české soukromé školy ve Vídni a založila proti našemu národu německo-nacionální spolek »Ostmark«. Politika rakouské vlády přiklonila se co nejvíce k Německu. Věřu, každý upřímný Čech musí vyznati, že naše národnost nikdy nebyla tolik ohrožena, jako v době přítomné. Tam nás přivedla svobodomyslná politika česká, ta neupřímná frásovitá politika!

A zrovna tak horempádem klesáme i národohospodářsky. Kandidáti a poslanci stran svobodomyslných a socialistických nevnesli mezi lid světla a pravdy, ale plno klamu a šalby. Jejich hlavním cílem bývá, ne prospěti lidu a vlasti, ale aby lid je zvolil a posadil je do teplého sedla poslanectví, odkud pak by se vyšplhali k tučným úřadům a postavením. Proto takoví kandidáti hledí se lidu jenom zalíbiti, jemu jen li-

chotiti, jemu všecko slibovati, ať je to možné nebo ne, ale upřímnou pravdu pověděti, toho nedovedou, protože nechtějí a do jejich krámu se to nehodí. Místo aby lidu byli hlásali pravdu, že jenom vzděláním, pílí, střídmostí, šetrností, podnikavostí povzneseme se národohospodářsky, že »bez práce nejídají se koláče«, balamutili lid tím jediným: »Zvolte nás a pak vám bude dobře! Pak vám vymůžeme, že na př. pivo bude za 12 haléřů, dobytek drahý a maso laciné, obilí ve vysoké ceně a mouka levná!« a pod.

Ký div, že lid namnoze dal se takovými sliby svést, všecko začal sázeti na jednu kartu, na politiku a učinil si o politice klamný pojem, jakoby politika měla živiti nejen toho poslance, ale každého i nejposlednějšího dělníka snadno, lacině a rychle. A následek toho? Není mezi Čechy pravé podnikavosti, lid nemůže ve své vlasti nalézt živý a v zástupech musí práci hledati v cizině, čistě české okresy hospodářské se odlidňují!

Každý upřímný vlastenec jenom s bolestí pozoruje, jak národ náš poslední čas klesá a zase klesá. Frant. Procházka, ředitel zemské banky, napsal (Pražské assekurční listy, r. I., č. 5. ze dne 20. dubna 1909) tato málo útěchyplná slova: »Za dnešního stavu věcí máme mnoho politických neúspěchů. Nedivte se tomu! Chovám nezvratně přesvědčení, že všechna politická moc dle Riegra vychází z lidu, ale z lidu vzdělaného, pilného, střídového,

uvědomělého a šetrného, nikoli však z lidu lenivého, pijanského a povykujícího. Soudím také, že koleso dějin nás rozdrtilo, že iako národ neuhájíme své půdy, nezměníme-li brzy a důkladně posavadní způsob svého nezřízeného, marnotratného života.«

Tam přivedla náš národ liberální svobodomyslná politika — na pokraj záhuby! V Čechách bylo slyšeti na schůzích o samé svobodě, pokroku a volnosti, a národ těmito prázdnými, lživými hesly svedený, upadá v chudobu, otroctví a záhubu!

II.

Kudy kam?

Předešlá úvaha zajisté každého soudného a rozumného Čecha přesvědčila, že žádná ze stávajících stran svobodomyslných a pokrokových, jak samy chlubně se jmenují, neprospívá, naopak že škodí toliko národu našemu. Čím dále, tím hůře! To je výsledek jejich působení. Ale k tomu přesvědčení přivede nás i tato další úvaha. Ptejme se, co je příčinou, že lidu českému vede se čím dále tím hůře!

První příčina těchto neúspěchů je zajisté **rozdrobenost národa** na kolik stran a druhá — **nepoctivost různých těch stran v národě**. »Království proti sobě

rozdvojené spustne a dům na dům padne,« pravil Ježíš Kristus. Čím spíše spustne království nejen rozdvojené, ale i rozbité!

Má-li tedy smutný stav národa našeho se zlepšiti, musíme v království českém utvořiti stranu velikou, která dovede sjednotiti národ celý, musíme spojenými silami vybudovati u nás vůdčí **stranu poctivou, svědomitou, v pravdě křesťanskou.**

Na takovou stranu nemůže však znova povznést se strana staročeská, toť strana několika pánů pražských — strana bez lidu.

Pomoci lidu českému nedovede ani strana mladočeská. Kdyby to dovedla, měla k tomu příležitost celých 18 roků, co v Čechách vládne; ale dosavadní zkušenost učí, že za jejího vůdcovství národ neustále klesá.

Nedovedou pozvednouti národa našeho ani strany realistická (Masarykova), ani státoprávní (pokroková), poněvadž tyto strany jsou jen jiná vydání strany mladočeské a svým bojem protikřesťanským ještě více rozbíjejí národ a kazí povahu lidu.

Spásy nelze čekati od strany národně-sociální (Klofáčovy), protože je to strana stejně protikřesťanská, nevěrecká a pak strana hlavně jedné části dělnictva, tedy jednoho stavu v národě, a k tomu strana, která, ač čítá dosud málo poslanců a ne dlouhý čas působí, již mnoho zbrklostí se dopustila.

Pomoci nemůže se nadíti lid český ani od strany sociálně-demokratické a agrární svobodomyslné. Vždyť strana ag-

rární i socialistická jsou strany sobecké, strany jednoho stavu v národě. Socialista chce znáti jenom dělníka; u něho je dělník »trumf«, na ostatní stavy v národě dívá se jako na stavy vyděračské. U čistokrevného agrárníka zase je sedlák »trumf« a na ty ostatní dívá se agrárník jako na přívčsek, chamraď, kterou sedlák živí. Sobci jsou oba, agrárník i socialista, a nemohou v té příčině si ničeho vyčítati. Agrární strana má vlastně v pravdě program jen jeden a to pouze pro stav rolnický. A ještě k tomu jest to program, co se otázek hospodářských týče, vypůjčený od strany křesťanské. Socialistická strana zase zastává se nevědeckého, ztřeštěného a sobeckého programu dělnického.

Strana sociálně-demokratická je strana zřejmě protináboženská, nevěrecká, a způsob psaní listů agrárních rovná se úplně štvanci listů socialistických, ano je i předčí. Listy obojí strany, agrární i socialistické, lidu odborně nevzdělávají, ale jako věc nejdůležitější pěstují — štvání. Socialistické listy štvou dělníka proti zaměstnavateli a víře, agrární zase štvou sedláka proti měšťáku, sedláka proti sedláku — katolíku, lid proti kněžstvu. Oboje listy lid zdivočují a štvou až ke vraždám.

Strana sociálně-demokratická má své hlavní vůdce nikoli v národě českém, nýbrž za hranicemi české vlasti a v národě židovském. Takové straně přece lid český svého osudu svěřiti nemůže! A strana agrární strana zase hlavně těm velkým, velkorolníkům a velkostatkářům — 300.000 domkářů, kteří by

toho nejvíce a v první řadě zasluhovali, nedostalo od ní subvence žádné.

Strana svobodomyslných agrárníků již sama to pozoruje, že dostoupila vrcholu své ne-slavné slávy a že to s ní nyní pomalu nebo rychle půjde s kopce. Venkov opanovala sice většinou, avšak do měst se nedostane, to je samozřejmo, a již proto nemůže státi se politickou stranou, zastupující celý národ. Proto na sjezdu o sv. Václavu v Praze r. 1908 volala již ústy svého vůdce Udržala na pomoc i katolické kněžstvo, čili jinými slovy, jak se říká, »leze již ke kříži«.

A přece dnes o tom není pochybnosti, že národ náš potřebuje veliké strany politické, která by schopna byla, sjednotiti národ celý a zastupovati všechny jeho vrstvy a stavy, potřebuje strany, která by dovedla řešiti při tom i palčivé otázky stavu rolnického, dělnického i řemeslnického a to nikoliv cestou sobectví stavu jednoho, nýbrž cestou smíru, cestou pravdy a práva. Na takovou stranu vyšinouti se může toliko jedna ze všech těch různých stran, **strana katolického lidu českého.**

Vidíme, kterak k ní stejně nadšeně hlásí se rolník, dělník i intelligent český. V které obci k této straně občanstvo přistoupilo, tam vládne mezi stavy rolnickým, dělnickým a řemeslnickým láska a mír. Onať neštvě stavu proti stavu, nýbrž hledí dle svých programů, rolnického, řemeslnického a dělnického, cestou pravdy, práva a spravedlnosti pomoci všemu užitečným stavům národní společnosti a vyrov-

návati rozumným zákonodárstvím protivy, vznikající mezi jednotlivými stavy práce.

Strana katolického lidu českého pozvídá prapor svatováclavský, prapor našich národních práv a tužeb, který byl falešným liberalismem a zbrklým socialismem, z ciziny k nám zavlečenými, potřísněn a zhanoben.

Vidíme to nadšení a svornost na schůzích a táborech této strany. Ona jediná doveče lid sjednotiti do šiku válečného na odražení útoků nepřátelských.

Což jest také přirozenějšího, nežli aby celý národ, jenž jest ve své většině a v jádru český, ale také i křesťanský, byl veden stranou českou a křesťanskou?! Výtku, že prý náboženství nepatří do politiky, že jest věcí soukromou, jest velmi pošetilá. V Rakousku, kde přece máme i ministerstvo kultu, kde vláda i politické strany mají veliký vliv na práva a svobodu náboženských společností a pro ně i zákony zdělávají, buď k jejich zdaru nebo zmaru, u nás neutralita, schovávání se za heslo »Náboženství je věc soukromá,« jest klamem, šalbou, neupřímností a výrazem nešikovně ukrývané zášti a nepřátelství proti víře a náboženství, zejména katolickému.

Kdyby nebylo dnes na našem venkově strany katolického lidu a všecka práce přenechala se jenom svobodomyslné straně agrární, která buď lhostejně nebo i zakrytě nepřátelsky chová se k víře lidu, pak by nevěrecká sociální demokracie brzo i na venkově

se rozmohla. Kdyby nebylo křesťanských stran politických v parlamentě vídeňském, pak by tam strany nevěrecké odhlasovaly zákony na porobu a ničení víry a zbožnosti, jako stalo se ve Francii. Strana katolického lidu má velkou budoucnost! O tom přesvědčí nás i články následující.

III.

Duch času.

Velký vliv na vytváření poměrů společenských má duch času neboli duch té které doby. Co rozumíme duchem času? D u c h č a s u j s o u m y š l e n k y, z á s a d y, n á z o r y, t u Ź b y l i d u t é k t e r é d o b y, jest směr, kterým většina nebo přece velká část lidí se běře, jest to duševní ovzduší, ve kterém žijeme. Jako to hmotné ovzduší, ve kterém žijeme, má velký vliv na naše tělo — je-li ovzduší zdravé, prospívá tělesnému zdraví, je-li však nezdravé, nasycené různými choroboplodnými látkami, škodí nám — tak se to má i s duchem času. Je-li duševní ústředí, ve kterém žijeme, dobré, zdravé, rozumné a mravné, prospívá velmi našemu duchu, je-li nezdravé, nasycené převrácenými zásadami a myšlenkami, škodí velice.

Okolí, ve kterém člověk se pohybuje, působí silou na něho velikou. Doložme tuto pravdu příklady! Z vesnice vypraví se na př.

někam deputace. Doma mezi svými mívají deputanti odvahy a řečí obyčejně až nazbyt. Sotva však deputace přijela za humna, již nálada chladne. Což teprve změni se nadšení a odvaha, když vyslaní zástupci vsednou do vlaku, kde vidí docela jiné tváře, jiný život, jiné smýšlení! A často, když deputace dojde ke svému cíli, mnohdy právě ten doma nejkurážnější nedovede ze sebe vypravit ani slova.

Tak podobně mnohý poslanec doma v Čechách má odvahy dost a dost, ale v parlamentě ve Vídni sedí jako oukropeček. Přijde na př. volební období, celý ten okolní život a ruch volební na mnohého tolik působí, že o ničem nemluví, na nic jiného nemyslí než na volby, zdá se mu, že voliti poslance, je nejdůležitější věc na světě. Hádá se, ano i sepere se, a přejde ruch volební, okolí se uklidní, a týž volič sám sobě se diví, jak mohl tak daleko se zapomenouti v období volebním.

Vzpomeňme si také, jak tyransky působí moda v oděvu, zvláště na citlivější svět ženský!

Z těchto několika příkladů zajisté poznáváme, že i duch času má velmi velký vliv na lidi své doby. Duch času je jako mocný proud, který s sebou často strhává všecko, co do něho přijde. Proti duchu času pracovati znamená tedy asi tolik, jako proti dravému proudu plovati. To dovede obyčejně jenom člověk pevné povahy a velkého rozhledu. Toto vše musí každý organisator, jenž staví se nové straně v čelo, uvážiti, že bude

mu bojovati, pracovati proti velké moci — proti duchu doby.

Nuže, zpytujeme a pozorujeme duch času doby naší, zvaný moderní, jak jeví se nám zejména v našem národu českém a také jinde!

V době přítomné rozmohl se předem m a t e r i a l i s m u s (hmotařství).

Materialismus jest dvojí: filosofický a praktický. F i l o s o f i c k ý m a t e r i a l i s m u s záleží v materialistickém názoru světa, jak o něm šířeji pojednáváme ve článku: »dvojí názor světový«. Neuznává ducha ani Boha, zná jenom hmotu a hmotnou sílu. Již před Kristem Pánem drželi se ho někteří filosofové pohanští, jako u Řeků Leukippos a Demokritos. Ve století 19. opět obživil v Německu a jeho hlavní zastánci byli Feuerbach, Vogt, Moleschott, Büchner a Haeckel. Dnes jest vědecky vyvrácen; neboť jím nelze vysvětliti ani povstání a trvání světa, ani duševní život člověka, ano, jím nedají se vysvětliti ani sebe jednodušší zjevy životní. Proto nemá mnoho vyznavačů a zastanců.

R o z š í ř e n ě j š í j e s t m a t e r i a l i s m u s p r a k t i c k ý. Toho drží se ti lidé, kteří tak žijí, jakoby nebylo ani duše nesmrtelné ani Boha. Starají se tedy jenom o tělo a jeho smyslnou rozkoš. Duševní radovánky proto mizí a rozmáhá se tělesné opojení a dráždění smyslů. Alkohol, nikotin, smyslná rozkoš a zlato, jsou hlavní věci nynějšího světa hmotařského. Duch při tom trpí, ale zapřítí se přece nedá; odtud ta duševní nestá-

lost, zimniční chvat, nespokojenost, rozervanost a zoufalství v dnešní společnosti lidské.

Následek materialismu je *d e t e r m i n i s m u s*, t. j. popírání svobody vůle lidské. Když materialismus popírá duši, musí, samo sebou se rozumí, popřít i svobodnou vůli duše. Každý čin a skutek člověka pak jest jenom nutným výsledkem hmotných sil, které v člověku působí. Potom však není ani zásluh ani hříchu ani odměny ani trestu. Odtud pochází ona přemrštěná péče o zločince, tak že dnes mnohý zločinec lépe se má, nežli člověk pořádný, odtud to omlouvání a osvobozování notorických zločinců. Všecko se svádí na povahu nebo, jak se říká, »náтуру«.

S u b j e k t i v i s m u s (j á s t v í) je další bludný názor moderní. Více lidí za stejných okolností ví více, nežli člověk jeden, a Bůh ví všecko nejlépe. Ale subjektivismus nechce nic dáti ani na autoritu boží ani lidskou, jemu jest nade všecko osobní názor a osobní přesvědčení člověka. Každý člověk má si dle toho býti autoritou sám, každý člověk považován jest za schopna, tvořiti si názor a přesvědčení sám, a čeho neuzná nebo nepochopí, toho za pravdu míti nechce.

První krok k subjektivismu učinil již mistr *J a n H u s*, jenž zavrhnuv autoritu sněmu církevního, žádal na otcích, by z Písma sv. a ze spisů starých spisovatelů ho přesvědčili. Druhý krok učinil zakladatel protestantismu *M a r t i n L u t e r*, jenž zavrhl autoritu církve vůbec a za pramen poznání pravdy víry vyhlásil Písmo sv., které však každý dle rozumu s v é h o má si vykládati. Třetí a posled-

ní krok učinili r a c i o n a l i s t é, kteří za jedinou autoritu uznali k poznání pravdy toliko rozum lidský. Následek toho jest: »Kolik hlav, tolik smyslů,« různost smýšlení a názorů, zmatek nad zmatek a časté ono volání: »Co je vlastně pravda?«

Pravda jest jenom jedna, názorů osobních jest plno. Z toho povstala v nové době náklonnost k pochybovačství, jež se zove cizím slovem s k e p t i c i s m u s. Moderní společnost tape jako ve tmách a snadno dává se i při samozřejmých věcech svést k pochybování.

Ze subjektivismu vyvinul se a u t o n o m i s m u s (samovládství). Když dle subjektivismu můj vlastní rozum jest mým neobmezeným pánem, pak z toho následuje, že mi nikdo nemá co poroučeti, já sám jsem sobě autoritou, samovládcem, zákonodárcem a říditelem svého života. Odtud pochází to časté pohrdání autoritou boží i lidskou. Moderním tím bludem odkojený člověk nechce uznati prikázání božích ani církevních ani státních. Nerad slychá napomenutí a varování lidí zkušených, odepírá poslušnost rodičům, učitelům i úřadům, nechce uznávati povinnosti ani k rodině ani ke společnosti ani k církvi ani k Bohu, dělá se pánem i nad svým vlastním životem, který si lehkovážně běře, kdy chce, a samovraždu za osobní právo vyhlašuje. Odtud pochází to časté volání: »Kdo mi má co poroučeti, já jsem si sám pánem!«

A důsledek toho všeho jest a n a r c h i s m u s (bezvládí), který drží se zásady: »Ani Bůh ani pán, každý ať si dělá, jak chce!«

Z toho všeho poznáváme, že duch nové doby jest duch nezdravý, nasycený mnohými bludy, a že základ všech těch bludů jest materialismus.

Když tyto proudy časové máme na mysli, pak porozumíme snadno vzteklému boji moderní společnosti proti náboženství křesťansko-katolickému. — Náboženství naše staví proti hmotářství — ducha (Boha a duši), proti determinismu — svobodu vůle lidské, zásluhu a trest, proti subjektivismu — zjevenou pravdu božskou, proti autonomismu — autoritu božskou, církevní i státní. Jest tu na jedné straně voda, na druhé oheň, na jedné tma, na druhé světlo. Odtud ten boj, odtud to spojování se všech nekřesťanských stran a živlů proti straně jediné — křesťanské, Herodes s Pilátem spojují se proti Kristu. Vyrovnání zde možné není; tam hmota zde duch, tam tapání ve tmě, zde jasná pravda.

Kdo, jako to činí modernisté katoličtí, chtěli tuto propast překlenouti a spojit, co se spojit nedá, oheň s vodou, světlo se tmou, upadli sami v tyto moderní bludy, a dravé proudy moderního ducha času odplavily je v jícen nevěry (materialismu).

Pravý organitsátor křesťanský musí vypověděti boj tomuto nezdravému duchu času, nesmí mu lichotiti, tím méně smí dáti se jím strhnouti. Pravý organisátor musí tyto bludy potírati, musí proti těmto nezdravým proudům časovým bojovati

a dávati tak společnosti lidské dobrý směr zdravého ducha.

IV.

Dvojí názor světový.

Každá politická a sociální strana má svůj program, který hledí uskutečniti, v život uvéstí. A každý takový politický nebo sociální program vypracován a vybudován jest na podkladě jistých zásad a nauk filosofických. Soubor těchto nauk (filosofický systém) tvoří základ, na němž buduje se nauka národohospodářská nebo politická.

Různé filosofické nauky povstaly pak z různého nazírání na tento svět čili z názoru o původu světa, jeho příčině, jeho vývinu a trvání, jeho cíli a konci. Jakkoli těchto světových názorů jest více, přece dají se všechny uvéstí na dva základní názory. Jako každá věc má svůj líc a rub, tak i světové názory jsou toliko dva a sice: jeden *i d e á l n í*, druhý *m a t e r i a l i s t i c k ý* (hmotařský).

První jmenuje se, poněvadž na něm každá víra spočívá, také věrecký, náboženský, druhý nevěrecký. První sluje, poněvadž zvláště náboženství křesťanské nejdůrazněji ho hájí, křesťanský, druhý nekřesťanský, protikřesťanský.

K ř e s ť a n s k ý n á z o r s v ě t o v ý u -
č í: »Jest duch a hmota, jest Bůh a svět. Bůh jest bytost osobní, věčná, nejdokonalejší

duch, on jest původcem tohoto světa a všeho v něm, Bůh řídí a zachovává svět. Člověk se skládá z duše nesmrtelné a hmoty. Jsou zákony a pravdy nezměnitelné. Cíl člověka a světa jest Bůh; jest život věčný.«

M a t e r i a l i s t i c k ý n á z o r s v ě t o -
v ý jest zápor (negace) názoru křesťanského a učí: »Není ducha, proto ani Boha, ale jen hmota (materie). Hmota je věčná. Svět povstal sám ze sebe. Bůh neřídí aniž zachovává světa, ale svět trvá a vyvíjí se sám od sebe od věčnosti do věčnosti. Člověk není nic jiného nežli hmota, složená z různých prvků hmoty. Není duše nesmrtelné ani svobodné vůle. Není nezměnitelných zákonů mravnosti a práva, ty si dělá člověk sám. Není života věčného, ale cíl člověka jest jenom tento vzdejší svět a život.«

Účelem těchto řádků není snad teprve dokazovati, že křesťanský názor světový jest pravý a že materialistický, nevěrecký názor jest křivý a neudržitelný, že veliká většina lidstva ze všech časů a u všech národů uznávala názor nyní zvaný křesťanský, že největší duchové lidstva u všech národů i u nás názor ten měli, jako náš Palacký, Havlíček i Rieger, hlavní vůdcové národa našeho*), z nichž Palacký i Dr. Rieger tak ostře proti materialistickému názoru světovému vystoupili, když v letech 70tých do lidu českého se vtíral, a Dr. Rieger i ve své pamětihodné závěti národu českému křesťanský názor doporučil. Ani nechceme šířeji dokazovati, jak

*) Viz dodatky.

nevěrecký názor světový zhoubný jest a ve zkázu uvrhuje národ, jenž by se jeho zásadami řídit chtěl, jako se stalo s národem římským a dnes děje se s národem francouzským. Tyto řádky mají toliko ten cíl, ukázati, že kdo v Čechách těchto dvou názorů na zřeteli nemá, nemůže rozuměti různým proudům časovým a spolu ukázati, že tyto dva názory, jako všude jinde, tak i v Čechách vytvoří toliko dvě strany sociálně-politické: křesťanskou a nevěreckou.

Tyto dva názory bojují proti sobě všude jako světlo a tma, narážejí na sebe ve všech oborech lidského snažení, ve vědách i umění, svádějí boje na poli mravnosti a výchovy. — Ony uplatňují a uplatní se i v politice a národohospodářství a tak pomalu, ale jistě rozdělují i národ český ve dvě větší sociálně-politické strany, ve stranu katolického lidu, která zastupuje a důsledně a neohroženě i nadšeně zastává názor křesťanský, a ve stranu sociálně-demokratickou, která vybudována jest na světovém názoru nevěreckém a na základě jeho důsledně svůj sociální program si buduje a hájí.

Program sociálně-demokratické strany spočívá totiž na materialistickém, nevěreckém názoru světovém, kdežto program strany katolického lidu českého stojí na křesťanském názoru světovém. Proto zde Bůh, tam zapírání Boha, zde ochrana náboženství a víry, tam štvánice proti náboženství a pustý posměch víry. Zde obhajování věčných zásad mravnosti a práv ve státě, zemi, v rodině i škole, tam hájí se

jen práva množství a přesily hmotné a slyšeti jest i posměch z historického práva země české, smlouvami zaručeného. Ve škole i životě trpěti se chce toliko morálka laická, kterou by si lidé udělali a zase podle mody změnili. Zde obhajování posvátného svazku manželského, jako svazku ne tak těla, jako spíše ducha, tam zase pohlíží se na manželství jenom jako na spojení tělesné za jediným účelem plození (volná láska). Zde ve výchově jest hlavní věc pěstění a ušlechťení ducha, tam pěstění h m o t y, těla. Zde hájí se posvátnost soukromého majetku a oprávněnost stavů práce duševní i tělesné, tam zavést se usiluje kommunismus výrobních prostředků a hlavní věcí je tělesná práce dělníková a štvě se proti ostatním stavům práce. Zde smysl pro umění, tam opovrhování uměleckými památkami a výtvary. Zde ošetřování i tělesně slabých, neduživých a nemocných, tam ledová nevšímavost v té příčině. Zde ctnost jako nejdražší klenot a ozdoba lidstva, tam honění se po smyslné rozkoši. Zde láska, tam živění nespokojenosti a závisti.

Jenom tyto dvě strany vybudovány jsou důsledně logicky na svých tak protivných základech: na nevěřeckém a křesťanském názoru světovém.

Proto také ve všech zemích, kde znamenati je pokrok na poli politicko-sociálním, tyto strany jako dva mohutné proudy na sebe narážejí, ostatní pak strany a straničky, ať se jmenují liberální nebo pokrokové a jinak, které brzo sem brzo tam se kloní a kolí-

sají, něco z toho, něco z onoho názoru světového přijímají a nedůsledné jsou, buď mizí s obzoru nebo jako bludičky významu podružného brzo k té, brzo k oné straně se přidávají.

Tak se stalo a věci vyvinuly se v Německu, Belgii, Švýcarsku i v Rakousích, zejména i ve Vídni a jinde. Tak seskupují se při hlasování i ve vídeňském parlamentu strany dle dvou základních názorů světových a nejsilnější strany jsou tam dvě: křesťansko-sociální a sociálně-demokratická, které tvoří krystalizační dva body protivné.

Z toho poznáváme, proč u nás v Čechách je dosud tolik zmatku a nejasna na poli sociálně-politickém. Proto, že lid český dosud většinou jde se stranami, které zastavují se nedůsledně na poloviční cestě, které mají dvě tváře, jednu věreckou, druhou nevěreckou, a brzo tu brzo onu k lidu obracejí, které brzo k tomu brzo k onomu názoru světovému se kloní. Platí to zejména o straně mladočeské a liberální agrární. —

Ale ani v Čechách vývoj věcí zadržeti se nedá. I v Čechách nastává dělení světla ode tmy, i v Čechách každý bude museti přiznati svou barvu, liberální balamucení lidu vezme konec a Češi seskupí se ve dvě strany: katolicko-lidovou a sociálně-demokratickou, křesťanskou a nevěreckou. Již se to děje, již to vidíme.

A jako za všech časů a všude duch vítězí nad hmotou, ideální nadšení nad hmotařským sobectvím, tak strana katolického lidu českého zvítězí v boji nad svou hlavní protivnicí, stranou sociálně-demokratickou.

Pracujme! Strana katolického lidu má budoucnost!

V.

Liberalismus.

Liberalismus má jméno od latinského slova »liber«, »liberalis« t. j. svobodný. Liberalismus není snad nějaký systém (soustavné učení), neboť v různých dobách a na různých místech rozmanitou tvářnost na sebe bere. Liberalismus jest spíše duševní směr nebo snaha doby novější, jež domáhá se co největší svobody a neodvislosti pro jednotlivce (individuum) v příčině každé, zejména v příčině osobního přesvědčení a smýšlení, v příčině osobní svobody ve státě i v lidské společnosti vůbec.

Tak možno rozeznávat i liberalismus trojího druhu: liberalismus filosoficko-náboženský, liberalismus politický a liberalismus národohospodářský.

Liberalismus jakožto snaha, hájiti práva osobní svobody, dostaviti se musil. Onť jest

vlasně reakce (odpor a boj) proti bezuzdné a přílišné autoritě na poli náboženském, politickém i národohospodářském, jak vybuchla tato autorita hlavně ve století sedmnáctém a osmnáctém.

V příčině náboženské zavládlo tehdy v zemích křesťanských (protestantských i katolických) nezdravé pravidlo: »Koho je země, toho jest i náboženské vyznání« (»cujus regio, ejus et religio«). Dle této zvrácené zásady nutila vrchnost světská (panovníci i šlechta) své poddané násilím k náboženskému vyznání svému a tak prohřešovala se proti osobní svobodě náboženské.

Na poli politickém vyspěla moc státní v absolutismus (samovládu) panovníků, zejména ve Francii za doby Ludvíka XIV., jenž říkal: »Stát to jsem já!« A tak autorita panovníků proměnila se v tyranství, jež dusilo občanskou svobodu a život.

A konečně v příčině národohospodářské staré zdravé středověké cechovní řády proměňovaly se v kastovníctví několika rodin řemeslnických a zatarasovaly cestu jednotlivcům i sebe nadanějším k svobodě živnosti, k povolání sociálnímu, v čemž jim i vrchnost nápomocna byla.

Liberalismus tedy jako reakce proti přílišné autoritě není nic špatného, neboť člověku každému třeba jest osobní svobody; bez osobní svobody není ani záslužných činů ani pravého pokroku. Ale jako každá reakce obyčejně vybočí z řádných mezí, jak se říká, »přestřelí«, tak se stalo i liberalismu. Liberalismus, maje na zřeteli především hájení osobní svo-

body, zašel v boji proti autoritě příliš daleko. Bojuje totiž proti nepřislušné autoritě na poli náboženském, zavrhl i autoritu církve i autoritu Boží ve věcech víry a náboženství a zastává se toliko osobního názoru každého jednotlivce, kterýžto názor u každého pak jest jiný, a proto neodpovídá pravdě. Tak vyhlásil liberalismus za autoritu ve věcech víry nikoliv Boha, nýbrž rozum a náhled každého jednotlivce, ať jest správný nebo ne (s u b j e k t i v i s m u s).

Liberalismus dále, potíraje absolutismus politický, neuznal ani božských ani lidských práv panovníků, ale dle učení Rousseauova (Rusó) začal vysvětlovati vznik státních společností svobodnou společnou úmluvou jednotlivců a moc panovníků vysvětloval jako odvozenou od moci a práva jednotlivců ve státě, kteří své osobní právo a moc na panovníka svobodně přenášejí. Proto liberalismus začal hlásati, že všechna moc a právo panovníka pochází z lidu. Vůle lidu jest zákon a právo; co lid většinou rozhodne a odhlasuje, to je svaté právo, třeba to i bylo bezpráví nejkřiklavější. Proto ideálem liberalismu pro státní společnost jest republika s voleným předsedou, a kde republikánského zřízení domoci se nemůže, snaží se aspoň autoritu panovníka tak dalece omeziti, aby se stal pouhou parádní loutkou svých občanů.

Obhazuje konečně osobní svobody a práva jednotlivců proti přílišné autoritě cechovníctví a vrchností v příčině volby povolání a zaměstnání, zavrhl všechno sdružování (organisaci) společenské (sociální) a začal hlásati

volnou konkurenci, volné stěhování, svobodnou volbu stavu a zaměstnání, zavrhl celní ochranu atd. dle zásad zakladatele národohospodářského liberalismu, Angličana Adama Smitha (čti: Smaita), jenž žil v letech 1723-1790. —

Duch lidský touží po svobodě a protiví se mu násilí. Není proto divu, že zásady, hlášené liberalismem, lid skoro všude jako spásné s otevřenou náručí přijímal, a liberalismus od revoluce francouzské, která jeho učení v život uvedla, zaplavil celý svět. Ale také hnedle, jak liberalistické zásady byly v život uvedeny, začaly nésti i ovoce zkázonosné.

Liberalismus, odpoutav člověka od autority církevní i boží a prohlásiv osobní rozum a náhled za autoritu ve věcech víry a mravnosti (»náboženství jest věc soukromá«, »člověk si dělá zásady mravnosti sám«: laická morálka), svedl lid k bezbožnosti, bezuzdnosti a nemravnosti. On jest hlavní příčinou moderního úpadku a zmatku nábožensko-mravního.

Prohlásiv vůli lidu za původce všeho práva ve státě, zplodil revoluci ve státech a věčný nepokoj a boj různých stran politických mezi sebou, až konečně jeho zásady vedou lid k **bezvládí (anarchismu)**.

Vyhlásiv egoismus (sobectví) za jedinou příčinu hospodářské činnosti, zavrhl na poli sociálním všecko sdružování i spravedlivou organizaci finančně slabších stavů. Tak vydal, zejména stav dělnický, řeme-

slnický a malorolnický, na pospas finančně silnějších (kapitalismu) a vyvolal jako reakci proti sobě moderní příšeru sociálního demokratismu a anarchismu*).

Proč se tak stalo? Proto, že zásady liberalismu jsou více než z polovice bludné a převrácené. Blud pozná se nejsnáze, uvedeme-li jej v život: »podle jejich ovoce poznáte je«.

Základní a hlavní chyba liberalismu jest, že má na zřeteli téměř výhradně nároky, tužby a práva jednotlivého člověka, bez ohledu na společnost, ve které žije. Člověk však není toliko zde pro sebe, není toliko jedinec samostatný, ale jest i členem společnosti, buďsi rodinné, církevní, státní nebo lidské vůbec. Každý člověk děkovati má za to, co jest, nejen sobě, ale i Bohu a společnosti, ve které žije, má tedy nejen práva osobní, ale i povinnost k Bohu a společnosti lidské. Nejen jednatel má svá práva, ale i řádná společnost lidská jest oprávněna, an nutna k blahobytu, a proto společnost lidská ta či ona má také svá práva a má míti také svoji svobodu. Liberalismus však chce znáti toliko svobodu jednatelce a o svobodě společnosti mlčí, ano, tu by chtěl vydati v šanc libovůli a zvůli jednatelců, ať je to svoboda a právo rodiny nebo církve nebo státu nebo výrobního stavu.

*) Viz dodatky.

Pravda, duch lidský touží po osobní svobodě a nic se mu tolik neprotiví jako násilí, které jeho svobodu omezuje, ale duch lidský touží také po pořádku, a stejně protiví se mu i nepořádek, ať jest kdekoliv.

Liberální učitelé sice slibovali, že osobní svoboda vede již k pořádku celé společnosti lidské, ale bohužel, zkušenost poučuje nás, že bez autority není pořádku. Obojího jest ku blahu každého jednotlivce i celé společnosti třeba, svobody totiž i autority. Svoboda bez autority zvrhává se v bezuzdnost a bezvládu a zase autorita bez svobody je tyranství. Pravda jest uprostřed!

K tomu přesvědčení přišla i velká revoluce francouzská, která za heslem: »Svoboda! rovnost! bratrství!« uvedla liberalismus v život. Revolucionáři měli plná ústa svobody a zatím místo svobody uhostily se v zemi nepořádek, násilí a zpustlost mravní. Ve jménu svobody a bratrství jeden druhého okrádal, věznil a odpravoval, ve jménu samé svobody byly žaláře plny a krev tekla proudem. Tak se stalo, že konečně i národ francouzský poznal, že, nemá-li ve jménu svobody zahynouti, musí si vzíti útočiště k autoritě a to nejdříve k autoritě boží. Proto národní sněm prohlásil po těch spoustách: »Že každý občan musí aspoň věriti, že Bůh jest!« A konečně utekl se i k autoritě státní, zvoliv si Napoleona za císaře.

Čím člověk jest rozumnější a vzdělanější, tím může být svobodnějším. Malé děti potřebují vedení,

nedospělé staví zákon pod ochranu poručníků, lidé pak, kteří rozumu pozbyli, blázni, bývají uzavíráni v blázincích. Proto i slýcháme často heslo: »Osvětou k svobodě!« A Ježíš Kristus ještě krásněji v té příčině se vyjádřil, pravě: »Poznáte pravdu a pravda osvobodí vás.« (Jan 8, 32.).

R o v n ě ž i č í m č l o v ě k j e m r a v n ě j š í a m r a v n ě u š l e c h t i l e j š í, t í m z r a l e j š í j e k u ž í v á n í s v o b o d y. Lidé zásad a skutků nemravných posílání bývají za »mříže«. To platí o jednotlivci i o celých národech. Pravdiva jsou slova Benjamina Franklina: »Národ nemůže býti opravdu svobodou, není-li opravdu cnostný, a čím jsou národové zkaženější a porušenější, tím více potřebují pánů.« Člověk mravně ušlechtilý svobodně, bez nučení, koná to, k čemu ho zákon a autorita zavazuje. Tedy nejen zdokonalováním rozumu, ale i zušlechťováním srdce dospívá se k svobodě. Proto třeba heslo: »Osvětou k svobodě!« doplniti heslem: »Mravním zušlechtěním k svobodě!«

Liberalismus však stále mluví jen o osvětování rozumu, ale na mravní zásady, které zušlechťují srdce, mnoho zapomíná. Liberálové (svobodomyslníci) proto představují si školu především jako ústav vědění a na výchovu se mnoho zapomíná. Ano, liberalismus často i proti zásadám mravnosti přímo bojuje, je potírá a mravní zdokonalování člověka za tmářství a otroctví považuje.

Zdokonalování rozumu i srdce vede k pravé svobodě! Zdokonalování rozumu však nezáleží v tom, by člověk myslil nebo mohl mysliti, co chce, ať je to pravda nebo ne. Nezáleží v tom, aby mohl mluvit co chce, ať je to pravda nebo lež (volná myšlenka!). Nezáleží v tom, abychom cenili pravdu stejně jako lež. Zdokonalování rozumu, jež vede k svobodě, nezáleží v tom, aby na př. universitní profesor mohl učit, co chce, ať je to pravda nebo ne. To všecko není zdokonalování, ale zatemňování rozumu. — Mravní pak zušlechťení srdce nezáleží v tom, abychom cenili stejně dobro i zlo, ani v tom, abychom chtěli nebo činili libovolně dobré nebo zlé. To jest mravní bezuzdnost.

Zdokonalování rozumu záleží v tom, abychom si vážili, hledali a poznávali pravdu, zavrhovali lež. A mravní zdokonalení srdce záleží v tom, abychom cenili, hledali a konali dobro a ctnost. Toto vede k svobodě! Liberalismus však povětšinou mluví o svobodě rozumu a vůle beze zření k pravdě a dobru. Tak liberalismus svádí na poli vědění k zmatkům a zatemnění pravdy, na poli mravním k nevázanosti a nemravnosti. Sv. Petr, apoštol, krásně rozlišil pravou svobodu od nepravé, napsav tato slova: »Jako svobodní a ne jako majíce svobodu za zástěru zlosti.« (I. Petr 2, 16). Tohle činí často liberálové (svobodmyslníci), oni mluví o svobodě a užívají svobody za zástěru zlosti a nepravosti!

Proto pravíme: **p r a v é z d o k o n a l o -**

v á n í r o z u m u a v ů l e (s r d c e) v e d e k s v o b o d ě. Ano, v e d e k s v o b o d ě! Ale byť člověk sebe rozumnějším se stal a mravně sebe ušlechtilějším, k n a p r o s t é (a b s o l u t n í) s v o b o d ě n i k d y n e d o s p ě j e. Vždy jeho rozum a poznání zůstanou přece nedokonalými a vždy bude jim třeba opírat se i o autoritu boží a autoritu jiných lidí zkušenějších. Vždy i vůle a srdce jeho zůstanou nedokonalými a bude jim třeba pomoci »shůry«. —

N a p r o s t é (a b s o l u t n í) s v o b o d y s c h o p n á j e s t j e n o m b y t o s t n e j d o k o n a l e j š í — B ů h, v němž není ani rozporu ani rozdílu mezi rozumem a vůlí, mezi svobodou a autoritou. Liberalismus však často vyličuje člověka jako boha nějakého, jako bytost schopnou naprosté svobody. Tím zavádí a svádí lid. V p r a v d ě n e j s v o b o d n ě j š í m s t á v á s e t e d y č l o v ě k, k t e r ý B o h a s e d r ž í j a k o p r a m e n e v š í p r a v d y a d o b r a. Sv. Petr proto dodal ke slovům: »Jako svobodní a ne jako majíce svobodu za zástěru, ale jako služebníci boží.«

Pro své bludné a zhoubné zásady dostal liberalismus jméno »lžiliberalismus« neboli »lživý liberalismus«, »lichá svobodomyšlnost«.

L i b e r a l i s m u s r o z š í ř i l s e v Č e c h á c h s t r a n o u m l a d o č e s k o u a j e j í m i l i s t y. Poněvadž národ náš má velmi málo kapitalistů, zásady liberalismu národohospodářského nenalezly valné půdy mezi lidem českým, za to však myšlenky liberalismu filosofického a politického ujaly se rychle také u nás.

Liberální zásada, potírající každé sociální sdružování, byla příčinou, že stavovské sdružování na ochranu zájmů stavů práce zůstávalo za vlády mladočeské strany ležeti ladem, mladočeši v té věci ani prstem nehnu-
li. Liberalismus způsobil i v Čechách zmatek v politice, tak že dnes slyšeti je stesk často pronášený: »Kdo se v té politice vyzná? Co je vlastně pravda?« Liberalismus háje zásady, že osobní náhled jest autoritou, rozdrobil národ na různé strany a straničky, způsobil takřka revoluci v národě. On je také hlavní příčinou úpadku zbožnosti a mravnosti lidu českého.

Přes to dosud m l a d o č e š i, p o k r o -
káři, realisté, K l o f á č o v i národní
dělníci, agráři i sociální de-
mokraté čeští, chlubně drží se liberálních
(svobodomyslných) myšlenek. Jen že, jako
všude, tak i v Čechách, každý vykládá si tu
svobodomyslnost jinak, ale každý přece
chlubně svobodomyslným nazýván býti žá-
dá. Vybarvení stoupenci těchto stran míva-
jí sice plná ústa svobody a bratrství a rovnos-
ti, avšak ve jménu svobody dopouštějí se ná-
silí, rvaček, volebních a jiných podvodů, ve
jménu rovnosti a bratrství každý hledí pro
sebe a svou stranu co nejvíce uchvátiti. Stra-
ny socialistické a agrární liberalismus na poli
sociálním sice potírají, ale druhou rukou těch-
že zásad liberálních v politice a světovém
nazírání se drží. Je to nedůslednost, poloviča-
tost a každá nedůslednost přivádí k úpadku.
A tak na tuto nedůslednost zahyne taky stra-
na agrární, zahynou na ni strany socialistic-
ké. J e d i n á s t r a n a k a t o l i c k é h o l i d u

postavila se s jasným rozhledem a mužně i rozhodně proti zhoubným výhonkům liberalistické nevázanosti. Její program zní v té příčině: »Stavíme se zásadně proti nevěreckému liberalismu, jejž v době naší pokládáme za příčinu rozkladu a sociálního, hospodářského i politického úpadku národů kulturních.« Ona jediná jest schopna vyvésti národ z bludiště a bahna lžiliberalismu k pravé osvětě a svobodě.

VI.

Vzdělanost a pokrok.

O čem více se dnes mluví, než o vzdělanosti a pokroku? Čemu však často nejméně se rozumí, jako vzdělanosti a pokroku?

V Čechách dosud jest mnoho lidí, kteří se domnívají, když naučili se několika slovům německým, že jsou vzdělaní nebo aspoň vzdělanější nežli ostatní, kteří toho nedovedou. A pokrok? Kdo dnes nechtěl by býti nazván pokročilým? Shánka po pokroku jest dnes tak veliká, že často dostačí nalepiti na něco jenom vignetu s nápisem: »pokrok«, »pokrokový list«, »pokrokový spolek« atd. a hned sta i tisíce se hlásí k tomu, třebaš byl pod tím obalem pokrokovým největší nesmysl. Ano, ve jménu pokroku možno dnes svést lid k

největším pošetilostem a chybám. Kolik však z těch, kteří za vzdělance a lidi pokročilé se vydávají, vážně přemýšlelo, co vlastně jest pravá vzdělanost a pravý pokrok?

Dle slovního významu znamená v z d ě -
l á n í tolik jako p o v z n e s e n í, a p o -
k r o k tolik jako k r o k k u p ř e d u.

Vzdělaností jmenujeme duševní povzne-
sení člověka nebo národa nebo lidstva vůbec. Duch lidský touží a nese se za trojím: prav-
dou, dobrem a krásou. K pravdě přibližuje se
duch lidský ve vědách, k dobru v mravnosti,
ke kráse v umění. Tím tedy, č i m v í c e p ř i -
b l í ž í s e č l o v ě k k p r a v d ě, d o b r u a
k r á s e, j e s t v z d ě l a n ě j š í.

Jsou pak v duši lidské dvě mohutnosti,
kterými dospíváme k vzdělanosti, totiž roz-
um a vůle neboli srdce. Rozum spěje za
pravdou, srdce za dobrem a krásnem. P r a -
v á v z d ě l a n o s t z á l e ž í t e d y v e z d o -
k o n a l e n í r o z u m u i s r d c e. To je třeba
s důrazem povědět, neboť dnes často pouhé
vzdělání rozumu vydává se za celou vzděla-
nost. Avšak učený není ještě vzdělanec celý,
schází-li mu šlechetné srdce. Ano, člověk zka-
ženého srdce a při tom učený — bývá největ-
ším zločincem a vyvrhelem lidstva. Na tuto
chybu trpí i moderní školství, které přecpává
často rozum, ale na zušlechtění srdce zapomí-
ná, jak krásně pověděl professor Förster r.
1909 ve Vídni: »Moderní škola nevychovává
karakterů nebo pevných povah.«

Vzdělanost a pokrok často se zaměňují,
ač nejsou jedno a totéž. Nazveme-li vzděla-
nost stromem, pokrok jest jeho ovocem, čili

jinými slovy: vzdělanost vede k pokroku.

Pokrokem jmenujeme ty vymoženosti, kterýmž lidstvo svojí vzdělaností dospívá. Vymoženosti ty mohou býti v oborech různých, ve vědách, umění, mravnosti, hospodářství, řemeslu, průmyslu, atd., a tak mluvívá se o pokroku ve vědách, umění, mravnosti, hospodářství atd. Pokročilý člověk pak jest ten, který dovede nových vymožeností v tom či onom oboru dobře užíti. Tak ku př. pokročilý krejčí jest ten, který dovede podle nejnovějších vymožeností pěkné šaty ušítí, pokročilý rolník je ten, který umí pomocí vymožeností v hospodářství své hospodářství povznéstí atd. Dnes však dělá se u nás se slovem »pokrok« největší švindl. Neb za pokrok obyčejně vydává se nevěra. Když některý na př. krejčí, dělník, rolník, professor nebo učitel směle odhodí zbožnost, víru a křesťanský mrav, zkrátka vysvleče se z toho všeho, do čeho jej oblékla jeho dobrá matka, kněz, učitel a křesťanská společnost, když odhodí kus po kuse dobré zásady křesťanského mravu, když odvrhne i ten poslední fíkový list stydlivé počestnosti a stojí před světem v duševní nahotě, kterou světu na odiv staví, myslívá takový, že stal se tím již pokročilým, třebaš ten krejčí neuměl ani dobře šatu zhotoviti, dělník své práce vykonati, třebaš onen rolník nerozuměl hospodářství a professor neb učitel velmi špatný prospěch ve své třídě měl. To jest ovšem velmi laciný a snadný pokrok, ale ovšem pokrok špatný, nepravý.

Každý krok kupředu není ještě pravý pokrok, jest i pokrok ve špatnosti, pokrok ke zkažení. I nemoc pokračuje. A na to dnes často se zapomíná. A tak máme i na venkově na př. pokrokově rolníky takové, jejichž hospodářství jest výstrahou pro celé okolí, aby se druzí od nich učili, jak se hospodařiti nemá. A ve městech často právě ti nejpokrokovější professoři bývají největšími pedanty studentů a ve škole mívají nejšpatnější pokrok. To jest pokrokářství, ale žádný pravý pokrok!

Jiný švindl dělá se s pokrokem, že se zaměňuje za »novotářství.« Novotářstvím rozumíme snahu, vždy jenom nové za nejlepší a staré za nejhorší považovati. Avšak všecko nové není ještě všecko dobré, a všecko staré není ještě proto špatné. Pravý pokrok nezáleží tedy v novotářství, nýbrž v tom, toho dobrého starého se držeti a na tom jako na pevném základě k novému dobremu prospívati. Básník Svat. Čech krásně popsal toto zhoubné novotářství těmito slovy:

»Vždy kupředu! zní stále moje heslo,
a neváhám, kde rozum s citem velí,
by před novotou zdárnou staré kleslo.
Leč tam, kde nové k boření jen čelí,
kde pro vrtochy jen či hrstku zlata
vnuk chladně kácí díla píle pracné,
jež předkům byla milena i svata,
kde s bejlím škodným ničí květy vzácné
a z trosek svatyň bídné krámy staví:
tam, nevěřím, že sídlí pokrok pravý.«

Tolik na objasněnou pojmu vzdělanosti a pokroku. Vzdělanost a pokrok jest jako krás-

ný strom, který znenáhla se vyvíjí, roste, ovoce nese, ale v některých krajinách umírá. Vzdělanost a pokrok stěhuje se z krajiny do krajiny, z národa do národa jiného. Již v časech starých honosili se vzdělaností (kulturou) národové pohanští, jako Assyrové, Babyloňané, Egypťané, v Evropě Řekové a Římané. Vzdělanost těchto národů sluje antickou t. j. toliko jako starou. Německý filosof Bedřich Nietzsche a po něm u nás básník Machar ve své zášti proti vzdělanosti křesťanské vyvyšují antickou vzdělanost až do nebe a samou chválu pro ni mají, ačkoliv stará vzdělanost pohanská za nynější křesťanskou jest velmi daleko.

Vzdělanost antická měla dva veliké nedostatky, předně nedostávalo se jí mravnosti, za druhé scházela jí všeobecnost. Rozum těchto vzdělaných národů pohanských byl sice na ten čas velmi vzdělán, i v umění cit a vkus velký pokrok učinil, ale k mravnímu dobru pohané velmi málo se povznesli. Mnozí jejich myslitelé (filosofové) sice velmi pěkně o ctnosti mluvili a psali, ale sami i okolí jejich celé v kalu mravním se brodili. Jejich vzdělanost byla proto jednostranná, nedokonalá, spěla sice za pravdou a krásnem, ale málo nesla se za dobrem mravním. Proto také jejich vzdělanost dospěla k úpadku a zániku — utopila se v mravní špíně.

Teprve křesťanství povzneslo mravnost. Kdežto filosofové pohanští o ctnosti pěkně mluvili, ale jí nekonali a nedovedli k ctnostnému životu obrátiti lidi ani z jed-

né ulice města svého, křesťanství obrodilo mravnost na celém okrsku zemském. Křesťanství chopilo se pokroku pohanského ve vědách a umění, zachovalo jej a na něm dále budovalo, ale spolu vzdělanost doplnilo budováním mravnosti v srdcích lidských, vzdělanost ucelilo.

Druhý velký nedostatek staré pohanské vzdělanosti byl, že scházela jí všeobecnost t. j. vzdělanost u nich bývala omezována na vyšší třídy lidu, kdežto zotročený lid, jehož byla veliká většina, ani za člověka považován nebyl a proto ze vzdělanosti byl vyloučen. Teprve křesťanství, které hlásá lásku a spravedlnost i k nejmenším mezi malými, vzdělanost učinilo majetkem všech, vzdělanost ze všeobecnou.

Křesťanství, hájíc důstojnost lidské duše každé, i toho otroka, a ušlechťujíc láskou k Bohu a bližnímu lidská srdce, odstranilo překážky, které bránily lidu přístup ke vzdělání, odstranilo otroctví, sňalo hanu s chudoby. A docílilo toho nikoliv revolucí, bouřením spodních vrstev lidu k boji za právo, nýbrž evolucí, klidným rozvojem, jako ten květ zavřený silou vnitřní a působením světla a tepla pomalu se otevře, rozvine.

Církev křesťanská založila již ve století II. po Kristu školy, zvané katechetické, v Alexandrii, Caesarei, Antiochii, Římě, Miláně a jinde. Církevní sněm cařihradský z r. 680. vydal již nařízení, aby »všickni kněží na všech místech, kde duchovní správu mají, ve vsích i dědinách, školy zři-

zovali, aby tak dítky sobě svěřených věřících v potřebných pro ně vědomostech vzdělávali.« Synoda církevní za papeže Inocence III. toto usnesení opět r. 1215 zdůraznila.

Tak se stalo, že dle výpočtů Palackého bylo v Čechách, v diecési pražské, okolo r. 1400 na 640 farních škol, na něž za učitele posíláni byli muži vyučení na universitě pražské. —

Křesťanství naučilo teprve národy germánské a slovanské, dosud málo nebo nic vzdělané, psáti a čísti. Se světlem křesťanství začíná u většiny národů evropských vzdělanost, kultura. Všecko školství obecné i university vyrostly dle svědectví Palackého z křesťanství.

Aby ani nejchudší ze vzdělání vyloučeni nebyli, zakládá r. 1597 sv. Josef Kalasanzský školy pro chudou mládež v Římě a zřizuje k tomu účelu řád piaristů r. 1617. A ve Francii opět sv. Jan de la Salle (* 1651, † 1719) zakládá veřejné školy pro chudé dítky a stává se zakladatelem kongregace školských bratrů.

Křesťanství nevyloučilo ani ubohých hluchoněmých a slepých ze vzdělanosti. Kdežto staří Řekové a Římané upírali hluchoněmým způsobilost se vzdělati, křesťanství se jich ujímá. Po příkladu Krista Ježíše, jenž hluchoněmeho uzdravuje, snažili se již od století 15. v různých zemích křesťanských mužové křesťanští vzdělávati hluchoněmé, až r. 1760 kněz de l' Epée v Paříži založil ke vzdělání jejich první ústav hluchoněmých. Pohanství neznalo péče o slep-

ce; opět bylo to křesťanství, které se jich ujal. Kristus léčil slepé a jich se laskavě ujímal, a hle! Již roku 350 sv. Basil založil v Cäsarei první školu pro tyto ubohé.

Také u nás v Čechách křesťanský duch lásky umožnil vzdělání i těm nejchudším. Křesťanská láska pěstovaná duchovenstvem katolickým založila přecetná stipendia pro chudé studující, ano, samo kněžstvo české založilo takových stipendií tolik, že kapitál jejich jde do milionů*). U kolébky skoro každého studenta českého z rodiny chudší stál český kněz, jenž rodiče přemlouval, aby dali hocha na studie, a studenta sám podporoval. Bez křesťanství a kněžstva jeho neměl by národ náš tak mnohého muže znamenitého.

Ano, křesťanství ucelilo a zevšeobecnilo vzdělání. A to moderní pohanství, ta moderní nevěra? co ta chce? Ano bohužel, ta by opět vzdělanost přivedla k úpadku, jako to dovedlo pohanství antické!

Duch nevěry nezná oběti a lásky, a tak v době nové vzdělanost stává se opět výsadou (monopolem) bohatých. Moderní vzdělanost opouští zase mravní základ, na který ji postavilo křesťanství, a tak moderní vzdělanost, neobrátili se k mravnosti, klesne a upadne, zrovna tak jako pohanská vzdělanost antická — utopí se v mravní kalu.

*) Duchovenstvo v Čechách uložilo na studentské nadace obnos 2,974.352 korun s ročním úrokem bez mála 100.000 K.

Aby však k takovým smutným koncům nedošlo, k tomu pracuje naše nové křesťanské hnutí. Jeho význam a cíl je tedy veliký, v pravdě kulturní a pokrokový.

VII.

O tisku.

Tiskem rozumí se předně umění tiskařské t. j. umění, písmo pomocí desek k tomu zřízených rozmnožovati. Dále tisk jmenují se všechna díla tištěná, ať jsou to knihy, brožurky, časopisy nebo listy. V užším slova smyslu tiskem rozumějí se časopisy, noviny.

Umění, pomocí k tomu zhotovených razítek a desek tisknouti obrazy a písmo, bylo známo již starým Babyloňanům v Asii a Egypťanům v Africe i Římanům dávno před Kristem Pánem. Rovněž i Číňané ve starých již dobách tiskli dřevěnými deskami. Jan Gutenberg (1400—1468) má tu velkou zásluhu o tiskařství, že začal jednotlivá písmena liti z kovu a užívatí rozkládacích písmenek tiskařských okolo r. 1440.

V tomto článku promluvíme o tisku t. j. o dílech tištěných, zejména o novinách.

V novější době tisk dosáhl moci a významu velikého. Jeho m o c a v ý z n a m pochopíme, když uvážíme:

1. veliké rozšíření tisku. Dnes tiskne se na celém světě ročně přes 3000 mil-

lionů čísel různých časopisů. V Čechách vyjde ročně na 40 millionů čísel různých novin a časopisů; jenom kalendářů různých vydáno bývá ročně v Čechách přes 5 millionů. Není dnes v českých zemích chaloupky, aby tam nebylo knihy nebo časopisu.

2. Tiskem bleskurychle šíří se lidská myšlenka mezi lidem. Mezi tím, co většina lidí pohřížena jest v noční spánek, přicházejí telegrafem a telefonem do redakcí listů ze všech končin světa nejnovější zprávy. Bleskurychle, elektrickou jiskrou, dozvídáme se v okamžiku, co se událo v dálné Anglii, Rusku, Americe atd. Tiskařské pak stroje, hnané namnoze parou nebo elektřinou, vytisknou v několika hodinách tisíce tisíců listů, tak že ráno již pošta, železnice, parolodě rozvázejí spoustu listů do všech končin vlasti. Tisku slouží dnes všecky nejnovější důležité vynálezy, jako telegraf, telefon, železnice, parolod i moderní pošta. Slovo promluvené slyšeno jest jenom na malou vzdálenost, slovo tištěné pronikne v době krátké do celého světa, slovo promluvené slyšeti může toliko malý zástup lidí, slovo tištěné čteno bývá od tisíců a millionů lidí.

3. Tisk významává se trvanlivostí. Slovo promluvené vyzní a často od posluchačů bývá zapomenuto, nebo s nimi do hrobu zapadne, tisk však trvá. Po dlouhých letech, ano stoletích a tisíciletích, sezná lidstvo pomocí tisku myšlenky svých předchůdců. Slovo vytištěné se tak snadno nezapomene, zůstává na papíře a ani po dlouhých letech neztrácí své moci a síly.

4. Tisk, zejména denní tisk novinářský, vyniká dnes velikým obsahem látky. Tam oznamují se nejen denní události, tam píše se nejen o věcech sociálních a politických, tam jedná se také o filosofii, dějinách, náboženství, mravnosti, tam jsou zprávy obchodní, tam najde čtenář i články pro zábavu, povídky, romány atd. Jsou proto dnes ve městě i na venkově lidé, kterým noviny sloužívají za denní duševní stravu, za denní duševní chléb, a již ráno před snídaním sytí duši svou zprávami z novin.

Z toho každý poznává, že tisk vůbec a noviny zvláště mají mocný vliv a velikou moc na lidstvo. Noviny dělají politiku, mají vliv na volby, mají vliv na veřejné mínění, noviny jsou podporou každé vlády, každé strany, noviny odsuzují i často osvobozují ze žalářů, noviny dovedou smířiti nebo i rozeštvati celé obce, národy a státy, noviny rozhodují nad pravdou, uměním, mravností.

Anglický myslitel S m i l e s (Smajls) praví o tisku (karakter hlav. X.): »Člověka lze obyčejně poznati podle knih, které čítá, jako podle společnosti, ve které bývá.« Náš český poslanec a žurnalista E i m pravil zase: »Zdá se, že jest úlohou tisku dnes psáti, co zítra všechen svět mysliti a pozítřku dělati bude.« A již před sto lety císař Napoleon nazval tisk šestou velmocí; byloť tehdy v Evropě pět velkých států, velmocí, a Napoleon tisku přiznal takovou moc, jako velkému státu. Ruský c a r M i k u l á š jmenoval knihy a časopisy — papírovou

armádou, říkávaje: »Armáda papírová platí dnes tolik, jako armáda skutečná, jenže tolik nestojí.« A slavný biskup Ketteler pro velký význam tisku pronesl mínění své, že velký apoštol Páně sv. Pavel, aby získal lid Kristu, stal by se dnešní doby žurnalistou (novinářem).

Toto všecko bylo by velmi dobré. Tisk mohl by k blahu lidstva veliké služby konati, kdyby opět v době nové neosvědčilo se bývalo slovo Krista Ježíše: »Synové tohoto světa opatrnější jsou v pokolení svém, nežli synové světla.« (Ln. 16. 8). Tisku totiž zmocnil se zlý svět, jenž ho zneužívá velice ke zkáze lidu.

Tisk špatný jest dvojího druhu: 1. zjevně špatný, který otevřeně zvrhlé zásady šíří, víru a mrav podkopává. Ten není tolik nebezpečný, poněvadž člověk jen trochu rozumnější a slušnější jím opovrhne. Ale 2. jest i tisk skrytě špatný. Takový tisk honosí se mravností, ctností, a zatím mezi řádky píše proti mravnosti, ctnosti. Takový tisk podává lidu k užívání jed, ale v krásném pouzdře na oklamání lidu. Takový tisk jest záhubnější, poněvadž často nepozorovaně pomalu, ale jistě lid kazí. Rána, která bolí, nebývá tak nebezpečná, ale rána, která nebolí, a proto člověk hrubě na ni nedbá, ač se zvětšuje, bývá smrtelná.

Špatný tisk lichotí lidské zkaženosti a nízké smyslnosti, hříchy omlouvá, ctnost potírá, zločinných lidí, zejména, kteří mohou platiti, se zastává. Poněvadž přiro-

zenost lidská nakloněna jest ke zlému, proto špatný tisk nachází u lidí mnohých obliby — chtějí jím zakrývati své chyby a omlouvati svou vlastní zkaženost.

Tisk špatný užívá všech prostředků. Neštítí se ani lži ani pomluvy zřejmé, v přijímání insertů není vybíravý, přijímá inserty (nabídky) sebe nemravnější, jen když inserent dobře zaplatí. Proto bývá špatný tisk obyčejně lacinější.

Špatný tisk boří, co pracně v duši člověka bylo vystavěno, proto práce jeho je snadná, neboť bořiti jest snazší věc nežli stavěti. Špatný tisk umlčuje za peníze i největší podvody a nemravnosti. Na př. herna v Monaku, kde mnozí lehkomyslně prohrají své jmění a potom sebevraždou končí, platí 1,160.000 franků francouzskému tisku jenom za mlčení o těchto sebevraždách v Monaku spáchaných.

Velmocného tisku novinářského zmocnili se a jím vládnou dnes lidu ti, kdož mají peníze, totiž bohatí židé a kapitalisté vůbec. Všecky světové velké noviny jsou v rukách židovských. Vyjma listy katolické a antisemitské všude v redakcích listů sedí židé a dopisovateli jsou židé. Ani »Národní listy« ani »Národní politika« ani úřední »Pražský denník« nedovedou se obejít bez židů. Novináři většinou klanějí se zlatému teleti.

Tím se vysvětluje zášť a nepřátelství takových listů proti křesťanství. Pro jednoho žida Dreyfusa všechno bylo vzhůru — když však katolické řehole a kněžstvo ve Francii

bylo olupováno a ze země vyháněno, listy takové buď k tomu bezpráví mlčely nebo ho docela i schvalovaly. Když občas křesťanští Armeni jsou od Turků vražděni po tisících, nikdo ani prstem nehne — když však někde některému židovi šlápne se na kuří oko, hned jest v listech celého světa ohromný nářek nad takovým »bezprávím«. Rusko a Rumunsko platí v takovém tisku za země nejhloupější. A proč? Proto, že židy vypovídá. Švédsko židovskému kapitálu není nic dlužno, proto o něm v novinách nebývá ani zmínky. —

Papež Pius IX. nazval špatný tisk vozem zlého (ďáblovým). Dr. Rudolf Horský rozvedl tento obraz takto: »Moderní tisk jest vůz, v němž zapřaženo zlaté tele, popoháněné křivonosým vozkou, bičíkem nemravnosti, a na voze tom jede chlípnost, veřejně objímající se s mamou.«

Nemá-li společnost lidská a zejména i národ náš velikou škodu trpěti špatným tiskem, třeba jest, aby všickni, kdo pravdu a ctnost milují, proti špatnému tisku se postavili.

Prostředky proti zhoubnému tisku udává křesťanství. Jsou to modlitba, půst a almužna. Modlitba jest prostředek mocný ve všech případech života, proto také proti špatnému tisku. Postem pak rozumíme půst očí. Má-li býti zlomena moc zhoubného tisku, jest povinnost každého katolíka, aby nekupoval a nečetl spisů a listů špatných. V e n t e d y s e š p a t n ý m t i s k e m z

rodin křesťanských! Nevymlouvejme se, že dovedeme rozeznati nepravdu od pravdy, že nepohoršíme se čtením špatných spisů. I nejkrásnější obraz pozvolně prachem na něm se usazujícím zčerná a se kazí, a jed i po menších dávkách stále požívaný otravuje. Kdož pak může se honositi, že dovede hned vystihnouti a odkrýti v listu utajenou lež?

Katolickému tisku potřebí jest i almužny. Papež Lev XIII. pravil: »Proti tisku lhavému, nemravnému — postavte tisk dobrý, pravdymilovný, mravný — křesťanský!« A jindy opět pravil: »Vojínům katolického tisku jest třeba nevyhnutelně milodarů, bez nich zůstalo by jejich namáhání marné. Nynější pak sv. Otec Pius X. vida, jak lid katolický dosud málo podporuje tisk křesťanský, pronesl tato významná slova: »Ano tisk! Pořád ještě nepochopuje se jeho důležitost. Ani věřící ani duchovenstvo nevěnujímu tolik pozornosti, kolik je třeba. Starší lidé říkají, že prý jindy novin nebylo a i bez nich na spáse duší dobře se pracovalo. Ovšem jindy, jindy! — Ale takoví nepováží, že tehdy nebyl špatný tisk tolik rozšířen a že tedy nebylo třeba proti němu tolik pracovati, jako nyní, tiskem dobrým. Žijeme v jiných časech! Je to smutný úkaz, že křesťanský lid je bezbožnými novinami klamán a otravován. Marně stavíte kostely, konáte missie, zakládáte

školy: to všecko bude zničeno, všecky tyto vaše práce jsou nadarmo, nedovedete-li chopiti se zároveň zbraně obranné i útočné — katolického tisku!»

Ano, nedovedeme-li toho, aby v rodinách křesťanských byl čten tisk křesťanský, pak národ náš, špatným tiskem již napolo otrávený, bude usmrcen, ubita bude jeho mravnost, jeho zbožnost, jeho ctnost a — národ náš zahyne.

Dobrá jest almužna udělená hladovému, ale lepší skutek jest almužna udělená k podpoře dobrého tisku, tím lepší čím vyniká duše nad tělo. Dobře je stavěti a okrašlovati dům boží — kostel, ale lepší jest stavěti a krášliti stánky boží v duších lidských — víru, naději a lásku — dobrým tiskem. Proto odebírejte tisk katolický, žádejte listy naše křesťanské v hostincích, kde jiné listy vyloženy jsou, zakládejte katolické knihovny pro lid, doporučujeme dobrý křesťanský list a knihu svým známým a půjčujeme je ke čtení, podporujeme tiskový spolek Piův k podpoře katolického tisku! Tak zvítězí pravda a mravnost, za niž bojujeme.

Tisk dobrý má úlohu velmi těžkou. Onť nelichotí zkaženému srdci, nýbrž pravdu poví, i když se nelíbí, on bojuje jenom prostředky dovolenými, úplatků od lidí zlých nepřijímá, ani insertů nemravných, on neboří, ale staví. A právě proto potřebuje dvojnásobné podpory ode všech dobrých lidí.

Tisk jest velmoc, proto rozšíří-li se tisk dobrý, zvítězí pravda i mravnost.

VIII.

Sdružování a srocování.

Znakem naší doby jest sdružování neboli *o r g a n i s a c e*. Dnes sdružují se na ochranu a ku prospěchu svých společných zájmů nejen jednotlivci ve spolky a svazy, ale i celé stavy a třídy lidstva, sdružují se celí národové, ano i státy.

S l o v o *o r g a n i s a c e* pochází od řeckého slova *organon* t. j. úd. Jako totiž na těle různé údové jsou, ale všechny spojeně za jedním cílem jdou, tak i různé jednotlivci neb i celé skupiny lidí spojují se za jedním společným cílem, kterého dosáhnouti hledí.

Sdružování neboli *organisace* není nic nového. I v přírodě útlé rostliny sdruženě pospolu rostou, aby jich vychřice nezlomila, i ptactvo a zvěř ke své ochraně společně se sdružují v zástupy. V *organisaci* jest síla a ochrana slabších. I staří vzdělanější národové pohanští, jako Řekové a Římané, měli různé *organisace* a spolky. Křesťanský středověk sdružil řemeslníky i tovaryše v pevné řady a spolky cechovní. Kapitalistický liberalismus rozbil sice všechny spolky a sdružení, ale jenom na krátko; dnes opět

různé stavy a třídy práce se organisují a lidé v různé spolky sestupují.

Sdružování není samo sebou nic špatného. Jako nutná osobní sebeobrana jest mravně dovolena, tak musí býti dovolena i sebeochrana a organisace stavovská.

Avšak již staří Řekové a Římané rozeznávali sdružování od srocování. Sdružením jmenovali spojení lidí za účelem dobrým a dovoleným, kdežto srocováním nazývali spolek lidí za účelem zlým, nedovoleným. A tak i dnes jsou organisace dobré, které zasluhují jména sdružení, ale jsou i organisace špatné, které vlastně nazvány býti mají srocením. Jen ta organisace jest pravé sdružení, kde lidé seskupí se za účelem mravně dobrým, za účelem hájení svých spravedlivých nároků a zájmů, kde sdružení dovolenými prostředky svého cíle dosáhnouti hledí. Když však jednotlivci spojí se za účelem nešlechetným na př. za účelem vykořistiti jiného nebo když cíle svého hledí dosáhnouti prostředky nedovolenými, to jest organisace špatná — srocování. Tak srocují se za účelem vykořisťování kapitalisté a průmyslníci v *trustech*, *ringech* a částečně i *kartellích*.

Trust (čti: »trest« — slovo anglické, znamená: důvěra, kredit, záruka) je společnost několika kapitalistů, kteří dle úmluvy, mezi sebou učiněné, skoupí všechny akcie některého podniku na př. železářského, od železných dolů až k továrnám, k výrobě železných předmětů, aby tak dostali celou výrobu

toho druhu do své moci a mohli dle libosti diktovati si ceny těch výrobků. Trusty takové rozmohly se zvláště ve Spojených státech amerických.

R i n g e m nazývá se sdružení kapitalistů, hlavně na plodinové burse, kteří se tajně smluví, že nebudou kupovati toho neb onoho předmětu (pšenici, žito, měď atd.), aby tak cenu jeho hodně snížili, jeden pak z nich věc za nízkou cenu koupil a společně o zisk se rozdělili. Činí tak podobně jako nesvědomití licitanti při dražbě, kteří se tajně smluví, že nebudou při dražbě házet, aby věc lacino dostali.

K a r t e l l (od slova karta = papír = listina) sluje pak svobodné sdružení samostatných podniků stejného druhu (na př. železářských, sirkáren, pivovarů, cukrovarů atd.) za tím společným cílem, aby si vespolek neškodily, ale společně regulovaly svoji výrobu i prodej svých výrobků. **K a r t e l l** má své světlé, ale i stinné stránky. Pokud totiž reguluje výrobu za tím účelem, aby nenastala nadvýroba, podniky pak nestály pro nedostatek práce a dělník v nich zaměstnaný stálou prací a výživu měl, aby, jak se říká, nenastaly krise ve výrobě, jest kartell něco dobrého a užitečného. Když však velké podniky sestupují se v kartelly za účelem vykořisťování lidu, nezaslouží jména sdružení, nýbrž zaslouží jména srocování.

Avšak dnes srocují se na vykořisťování spolubližních nejen velcí a bohatí, ale i malí a chudí. Sem náležejí všechna sdružení dělnická, rolnická i živnostníků, která vedou třídní boj

proti ostatním stavům, která znají jenom prospěch svého stavu, která se řídí pouhým sobectvím stavovským, bez ohledu na prospěch celku, celé společnosti lidské a národní.

Či zaslouží si jména sdružení na př. sociálně-demokratická organizace pekařských dělníků, kteří zahájí stávkou a přepadají a ničí pečivo, které mistři pekařští v čas stávky sami vyrobili, jako stalo se v Praze i ve Vídni? Chtějí obhájit své zájmy a dopouštějí se při tom bezpráví na poctivé práci cizí.

K srovnání vybočují i liberální sdružení založená a vedená liberály. Není divu! Liberalismus zná jen jednu zásadu: s o b e c t v í jednotlivců, a tak liberálové vnášejí sobectví jednotlivců do organizace stavovské a proměňují ji v sobeckou stranu agrární.

Taková a podobná sdružení nejsou pravé a užitečné organizace, nejsou údy těla společnosti lidské, ale spíše nezdravé exsudáty na těle lidské společnosti, které sílu, blahobyt a zdraví společnosti lidské ohrožují, vytřebávají. Taková sobecká sdružení, ať jsou to sdružení velkých nebo malých, třeba jest odstranovati, aby celá společnost zdárně vyvíjeti se mohla.

Pravá dobrá organizace nesmí míti na mysli jenom prospěch jednoho stavu, jednoho údu na těle společnosti lidské, ale musí míti na zřeteli také prospěch celku.

Taková organizace, zdravá, dobrá a užitečná jest organizace katolického lidu českého, která podporuje a hájí spravedlivé zájmy všech užitečných stavů práce,

ale spolu má při tom také na zřeteli blaho celku, blaho národa celého, blaho vlasti a celé společnosti lidské.

IX.

Otázka dělnická.

(Demokratický a křesťanský socialismus.)

Zhoubné následky liberalismu pocítil nejdříve a nejtížeji člověk nejslabší a nejodvislejší — dělník. Liberalismus vymohl dělníku volnost, stěhovati se s místa na místo, hledati si práce kdekoliv, uzavíratí a rušiti smlouvu pracovní, ale nechal mu také volnost — trpěti hlad a bídu a konečně svobodu — i hladem umříti.

Liberalismus pohlížel na dělníka nikoliv jako na člověka s duší nesmrtelnou, tím méně měl zřetel na jeho život rodinný, liberalismus počítal s dělníkem toliko jako silou pracovní, bez ohledu na dělníkova práva lidská. Tím stával se poměr dělníka vždy smutnější. Ačkoliv proti těmto zhoubným následkům na ochranu dělnictva v době novější mnoho již se stalo, přece otázka dělnická dosud rozluštěna není. U nás v Rakousku zavedeno bylo zákonem ze dne 28. prosince 1887 pojištění dělnictva proti úrazu, rozšířené zákonem ze dne 20. července 1894 na všecko dělnictvo, pracující při strojích, hnaných jinou silou nežli lidskou. Nemocenské pojištění zavedeno záko-

nem ze dne 30. března 1888. Nyní právě předložen jest říšské radě návrh vládní na zavedení pojištění invalidního a starobní renty atd.

O t á z k a d ě l n í c k á d o t ý k á s e:

1. d ě l n í k o v y m z d y, která často je tak malá, že sotva uživí dělníka a jeho rodinu. Dále:

2. n e z a m ě s t n a n o s t i, která povstává hromadným zastavením práce následkem' nadvýroby nebo stávky a pak přebytkem dělnictva ve velkých městech,

3. n e d o s t a t e č n é o c h r a n y z d r a v í a ž i v o t a dělnictva při práci, tak že mnoho dělnictva o zdraví a život přichází,

4. n e d o s t a t k u z d r a v ý c h b y t ů dělnických,

5. p o k l e s n u t í s p o ř á d a n é h o ž i v o t a r o d i n n é h o, poněvadž žena dělníková následkem špatných výdělků mužových nucena jest opouštět domácnost, a tak dítky dělnické velmi často vyrůstají bez řádné výchovy. Konečně týká se otázka dělnická

6. p o k l e s n u t í m r a v n o s t i v ů b e c.

Řešením této otázky zabývají se hlavně dvě soustavy (systémy) národohospodářské, totiž demokratický a křesťanský socialismus.

Demokratický socialismus jest druh kommu n i s m u. Kommunismem pak rozumíme národohospodářskou soustavu, která zavrhuje osobní majetek a prohlašuje za oprávněný majetek obecný (communio bonorum = společenství statků). Demokratický socialismus je zmírněný komunismus, poněvadž chce toliko

prostředky výrobní, jako: půdu, továrny, doly, suroviny, dráhy atd. učiniti majetkem obecním. Socialistický program erfurtský z r. 1891 praví doslovně: »Jenom tím, že promění se kapitalistický soukromý majetek výrobních prostředků, jako: půdy a pozemků, dolů, surovin, nástrojů a strojů, prostředků komunikačních — v majetek obecný a výroba zboží v socialistickou t. j. pro společnost a zkrze společnost prováděnou výrobu, může se státi, že velkopřůmysl a stále rostoucí výnosnost společenské práce stane se pro dosud vyssávané třídy z pramene bídy a poroby — pramenem největšího blahobytu a souladného zdokonalení.«

Zakladatelem tohoto socialismu jest K a r e l M a r x (* 1818, †1883), jenž uložil tyto myšlenky ve svém spisu »Kapitál« a roku 1864 za heslem: »Proletáři všech zemí spojte se!« svolal do Londýna mezinárodní sjezd dělníků. Marx vybudoval socialistickou soustavu na materialistickém názoru světovém, dle něhož není ani Boha ani duše nesmrtelné ani jakých pravd nezměnitelných, jak již učil jeho vrstevník německý filosof F e u e r b a c h. Ano, Marx hleděl vysvětliti celé dějiny lidstva podle této nauky materialisticko-nevěrecké, že prý všecky události všech časů, všecko smýšlení a snahy lidské byly a jsou jen výsledky národohospodářských poměrů, hmotné práce lidské, čili jinými slovy, že člověk a lidstvo smýšlí a jedná podle toho, jak se nají a dobře má. Jest to

tak zvaný materialistický výklad dějin.

Poněvadž dle Marxe smýšlení lidu mění se podle toho, jak mění se poměry národohospodářské, tedy, až nynější společnost přemění se v socialistickou, budou dle Marxe lidé mít smýšlení socialistické. Marx tvrdí, že nynější společnost zcela nutně musí se jednou proměnit v socialistickou. Stane se tak přebytnou hodnotou práce (Mehrwert), kterou se kapitalisté obohacují. Vykládá věc takto: Každá věc má hodnotu dvojí, hodnotu směnnou (Tauschwert) a hodnotu užitkovou (Gebrauchswert). Hodnota užitková měří se podle toho, jak věc která nám prospívá, jak jest užitečná. Na př. chléb má hodnotu nasytiti hladovéhoho, voda hasiti žízeň. Hodnotu směnnou zase stanoví lidé, na př. jeden pár bot má tutéž hodnotu, jako míra žita nebo tři husy.

Podobně i síla má hodnotu dvojí, směnnou a užitkovou. Směnná hodnota lidské práce jest ona cena, jak obyčejně síla lidská se platívá, na př. za den 2 koruny. Kromě toho však má síla lidská i hodnotu užitkovou t. j. onen užitek, který síla lidská přináší, na př. vyrobí za den věcí v ceně 4 korun. Kapitalista, najímaje dělníka do práce, zaplatí mu jenom hodnotu směnnou. Tím však získá i hodnotu užitkovou síly dělníkovy, která jest větší a kterou se kapitalista obohacuje. To jest ta přebytná hodnota práce. Tou roste jmění kapitalistovo. Tak shromáždí se kapitál v několika jen rukách; na jedné straně bude několik boháčů, na straně druhé množství chudého pracovního lidu.

A tu přijde dle Marxe hodina osvobození — množství lidu shoupne kapitalisty a zavede společnost socialistickou.

Všecky výrobní prostředky, jako půda, stroje, suroviny atd., až budou odňaty soukromým osobám, stanou se majetkem lidu, společnosti socialistické. Stát určí, jak dlouho a jak mnoho se bude pracovati, aby se všichni měli dobře. Výtěžek té společné práce se pak rozdělí. Část ponechá se k další produkci, na př. na opravu strojů, ostatní výtěžek rozdělí se mezi pracující a bude jejich soukromým majetkem.

Co se toho dělení výtěžku týče, rozeznává Marx dobu dvojí: První čas po zavedení socialistické společnosti budou lidé ještě nakaženi kapitalistickými nešlechtnostmi, proto obdrží každý na stvrzenku z obecních skladišť, kuchyň atd. po srážce hodnoty na obecní výlohy, tolik, jakou hodnotu jeho práce měla. Tím ještě nebude mezi lidmi úplná rovnost provedena, pracovitější a zručnější budou se míti lépe. Později však, až lidstvo v socialistické společnosti odloží své nedokonalosti a své nectnosti a vyspěje tak, že bude moci každý konati práci tělesnou i duševní a každý stane se dovedným v každém směru, dostane pak každý tolik, kolik právě potřebuje. To jest tedy nauka socialisticko-demokratická.

Předák socialistický Ferdinand August Bebel (nar. 1840) rozvinul tento program socialistický i na život rodinný ve svém spisu »Žena a socialismus« (»Die Frau und der Socialismus«). Dle něho má muž a

žena vcházeti v manželský svazek zcela volně a zcela volně dle libosti a náklonnosti se rozcházeti, účel manželského soužití jest jediný — plození dětí. Výchovu obstarávají lidé jiní ve společných ústavech, zcela po materialisticku, jako když se odebírají mláďata zvířatům domácím a ve společné ohradě dále pěstují.

Demokratický socialismus jest tedy ve svém základě, na němž spočívá, — materialistický, nevěrecký. Odtud vysvětluje se nepřátelství socialistů proti víře a kněžství a jejich přátelství k nevěře.

Socialismus jest dále systémem politický, poněvadž cestou politickou, politickou převahou míní dosíci svého cíle, utvořiti společnost (stát) socialistický. Proto všude vystupují socialisté jako strana politická. Socialismus demokratický neuznává žádného jiného stavu ve společnosti, jenom stav dělnický, jest to program pro jeden stav.

Socialismus demokratický nechce rozdělovati výrobních prostředků, na př. půdu, lesy atd. mezi jednotlivce — jak mnozí se klamou a klamáni bývají — naopak, chce spojití všechny výrobní prostředky, odejmouti je vlastníčkům a prohlásiti za majetek společný a sice socialistické dělnické společnosti.

Socialismus demokratický jest však spolu veliký blud, jest to system, který spočívá na bludech a který vůbec provésti se nedá.

Bludný jest jeho základ — materialismus nevěrecký, který popírá Boha i duši nesmrtelnou. Pouhý rozum lidský, jenž nepředpojatě zkoumá tento svět a moud-

rost a účelnost v přírodě, přicházejí k poznání bytosti božské. Že Bůh jest, učí i dějiny, neboť Bůh se zjevil lidem. Že duše lidská jest nesmrtelná, poznává již praktický rozum lidský. Že jsou pravdy nezměnitelné, na př. že 2×2 jsou 4, celek je vždy větší nežli část jeho, že kruh není čtverec, že tma není světlo, že dobré a ctnost není zlé a hřích, to každý, kdo zdravý rozum má, uznati musí.

Že by celé dějiny lidstva daly se vysvětliti z hmotných poměrů národohospodářských (materialistický výklad dějin), že by všecky snahy, počínání, války atd. byly výsledky poměrů národohospodářských, jest rovněž veliký klam. Či na př. sv. apoštolové rozšiřovali víru Kristovu pro chléb a svůj žaludek? Nebyla zde pohnutka jiná — vznešenější, — náboženská? Krištof Kolumbus objevil Ameriku a učinil tak veliký převrat v životě národů evropských z pohnutky náboženské, aby tam za mořem rozšířil víru křesťanskou. A co válek bylo čistě náboženských vedeno, co národnostních! Proč tedy zakladatel socialismu zvolil si za základ jeho nevěru? Zcela správně, poněvadž toho potřeboval, aby pomocí nevěry lid učinil bezohledným, necitelným, revolučním, a tak přivodil převrat ve společnosti lidské.

Socialismus demokratický povstal jako reakce proti nevěreckému liberalismu, jenž dělníka vyssával, a vypůjčil si od liberalismu tytéž zbraně, kterými liberalismus se oháněl, totiž materialistickou filosofií nevěreckou. Liberální zaměstnavatelé, aby klidně mohli využítkovati sil dělníka, hlásali: »Není Boha! ne-

ní svědomí! duše lidská nesmrtelná není! třeba je počítati toliko s hmotnou silou dělníkovou«. Říkali dělníkovi: »K čemu chodíš do kostela? tam ti chleba nedají! Pracuj i v neděli!« atd. Socialista obrátil tyto zbraně proti kapitalistovi a odpovídá: »Není-li Boha, pak nepotřebuji míti ani já svědomí, pak vzíti vám boháčům soukromý majetek není hřích, není krádež. Není-li života posmrtného, pak i já dělník chci míti nebe zde na zemi. Ty, zaměstnavateli, ceníš toliko moji hmotnou sílu dělnou. Dobře! ja si ji cením také, ano, moje síla vyrábí blahobyť a výrobek patří tedy mně!«

Avšak ani druhý sloup, na kterém spočívá nauka sociálně demokratická, totiž učení o přebytné hodnotě práce, není docela a úplně správný. Pravdu má sice Marx tvrdě, že něco jiného jest hodnota věci směnná a něco jiného hodnota věci užitková. Tak tomu učil již Aristoteles dávno před Kristem. Rovněž pravdu má Marx, že kapitál bez práce a činnosti vůbec netvoří nových hodnot. Tak tomu učila i církev katolická a proto nedovolovala ze zapůjčených peněz bráti úrok. Avšak nesprávný a klamný jest závěrek, který Marx z toho vyvozuje, že věci některé dávají cenu a hodnotu toliko práce dělníkovy. Marx praví v té příčině: Užitková hodnota nějaké věci má jenom proto cenu, že v ní obsažena je práce lidská. A ptá se: Jak možno velikost ceny její odhadnouti? A odpovídá: Podle množství v ní obsažené práce. P r á c e l i d s k á s a m o t n á v š a k n e u r č u j e c e n y n ě k t e r é v ě c í; jsou tu i činitelé jiní, totiž poptávka po věci,

potřebnost té které věci a pak i příroda tvoří hodnoty bez lidské práce.

O tom nejlépe ví rolník. Stejnou práci vykoná při setbě, sklizni a mlácení, jako rok předešlý, ale v letě neúrodném nedocílí té hodnoty své práce. Boty z papíru vyrobené, třeba by stály tutéž práci, jako byty zhotovené z kůže, nemají téže stejné hodnoty a ceny, jako boty kožené. V Africe, kde na divoko nesou palmy ovoce, černoch zvedne si ořechy lehko se země a bez práce docílí téže hodnoty svého pokrmu, kdežto v krajinách jiných, kde palmy potřebují ošetřování, třeba jest mnoho lidské práce, nežli docílí se toho ovoce a jeho hodnoty. Dále, pracuje nejen dělník, ale pracuje i zaměstnavatel jeho, obstarává surovinu, řídě svůj závod, staraje se o odbyť výrobku, proto i jemu patří podíl na cenném výrobku. Ovšem tehdy obohacuje se kapitalista neprávem cizí prací dělníkovou, když práci dělníkovu špatně platí, když ten díl, který z cenného výrobku vším právem dělníkovi patří, zkracuje a sám si osobuje.

Rovněž klamný jest závěr, který z toho činí Marx, že prý jednou soustředěn bude majetek v několika málo rukách a ostatní množství lidu bude bez majetku. Lidé nejsou a nikdy nebudou tak pošetilí, aby dopustili, by k takovým koncům došlo. Již nyní vidíme, jak pracuje se všude proti vyděračné činnosti kapitalismu a na zlepšení postavení lidu dělného a středních stavů.

Konečně socialistický stát, jak jej předpověděl Marx, nikdy se neusk-

teční, a kdyby někde zřízen byl, se neudrží. — Socialismus totiž, chtěje zavést společný majetek všech výrobních prostředků a zrušiti tak majetek soukromý, nutně musí by ochromiti chuť ku práci a pilnost a zmenšiti výnosnost. Každý člověk nejraději a nejpilněji pracuje na svém a pro sebe. Práce společná dohromady za mnoho nestojí, jeden dívá se na druhého, aby se nepřetrhl prací více než druhý. Socialismus slibuje sice větší výtěžek z polního hospodářství, kdyby pozemek veškeren byl sestátněn a utvořena veliká pole, kde by se se stroji snadno pracovalo. Avšak všude zejména na vrších a hornaté půdě se strojem pracovati se nemůže, a pak dokázáno jest, že hospodářský grunt, rozdělen podle povahy půdy a obdělán na menší pole od rozumného hospodáře, dává větší užitek nežli, když bez zření k různé povaze té které půdy, na velkém komplexu zaseje se týž druh obilí. Drobným hospodářstvím v celku dohromady tedy více se vytěží, nežli velkým hospodářstvím ve stejných okolnostech.

Socialismus, chtěje docíliti společenské rovnosti, vychází z klamného předpokladu, že všickni lidé jsou nebo mají býti stejní, stejně nadaní, stejně pilní, stejně dovední, stejně spořiví atd. — a pak z toho klamného předpokladu, že práce lidská je stejná. —

Co se důstojnosti lidské týče, před Bohem a před zákonem mají všickni lidé míti stejná práva. Ale co se povahy, nadá-

ní, atd. člověka týče, ani dvou stejných lidí nenajdeme nyní a nenajdeme ani v budoucnosti. Ano, kdyby lidé byli v té příčině sobě rovni, jako na př. včely v jednom úle, které stejně všecy práce dovedou a stejně pracovitý a spořivý jsou, pak by snad bylo možno zavést socialistickou rovnost ve společnosti lidské. Avšak jeden člověk nenaučí se všem pracem, kterých společnost lidská potřebuje, nemá ani stejných vloh a náklonnosti ke každému povolání a není stejně pracovitý ani dovedný ani spořivý. Socialisté sní jako o nějakém ráji pozemském, mluvíce o budoucích společných socialistických kuchyních, cukrárnách atd., kde lacino a dobře bude prý občan obsloužen — avšak zapomínají, že k a ž d ý člověk má j i n o u c h u t, jednomu chutná to, druhý toho jísti nemůže; jak potom by mohla ta obecná kuchyně vyhověti všem? A pak, člověku chutná nejlépe, co se uvaří doma.

Avšak ani práce různé nejsou stejné; jedny jsou velmi namáhavé, nezdravé, těžké, jiné lehké. Kterak by ke spokojenosti všech tyto práce tak různé jednotlivým lidem podle spokojenosti každého přiděleny býti měly, věru těžko lze pochopiti.

A pak, nikterak není možno ke spokojenosti stejně rozdělití mezi množství výtěžek práce společné. Šampaňské víno na př. chtěli by pít všichni, ale na všechny by se nikdy nedostalo, protože ho tolik není, a tak jest tomu i při mnohých a mnohých jiných věcech.

Socialistický ten ráj jest tedy jenom mam a klam a věru diviti se třeba, že najde se dosud tolik lidí, kteří na tuto vějičku sedají a pro tohle bojují, pracují a na to platí.

Staly se i pokusy, takový socialistický stát uskutečniti, konány pokusy takové zejména v Americe, ale všechny selhaly. Soudruzi brzo se nepohodli a rozešli se. Proto vážně myslící dělnictvo v Anglii a v Americe nepřistoupilo na program sociálně demokratický, ačkoli odborově ke své obraně výborně jest organizováno. I u nás jest dělnictva velká síla, kteří trvají ve svazu sociálně demokratickém jen proto, že násilím soudruhů v něm jsou drženi. Bez násilí vůbec sociálně demokratická organizace by se brzo rozpadla. Protože celý systém sociálně demokratický jest jen klam, který uskutečniti se nedá, židé, kteří mají ve své moci nejvíce kapitálu, nejen že se socialistického programu pro své pokladny nebojí, naopak ještě socialisty podporují a u nás a všude jinde jsou jejich vůdci.

Plány socialistické, nemluvíme-li o jejich záměrech zničiti náboženství, život rodinný, tyto základy spořádané domácnosti, jsou plny odporu, a kdyby uvedeny byly v život, uvrhly by lidskou společnost ve zmatek, rozbroj, porobu a záhuby. Socialismus chce nejdříve lidskou společnost ožebračiti, zproletarisovati a pak slibuje ji vyléčiti. Socialismus rozšiřuje mezi lidem zášť a slibuje v budoucnosti kliditi lásku. Rozsívá rozbroj a mluví o budoucím blaženém míru. Uvolňuje nízké vá-

šně, kazí mravnost, a nestydí se mluvit o budoucích andělských mravech socialistů. Chce člověka o jeho práva rodinná, o právo na majetek oloupiti, pod komando státu postaviti, jeho osobní svobodu co nejvíce omeziti, a neostýchá se při tom zpívat hymny o zlaté budoucí svobodě!

Dr. E. Bachem pravil na sjezdu katolickém v Mnichově r. 1895 tato slova: »Podle nauky socialistické nikdo nebude poslouchati ani poroučeti, ale všickni přece, jak náleží, vše vykonají. Nebude ani politických ani sprostých zločinců, žádných vášní, žádných jiných zájmů, leč společných. Sociální demokracie očekává takto ideálního člověka, který by lepší byl, nežli onen od Boha šestý den stvořený, lepší nežli největší světcové a nejlepší občané všech časů — avšak takovému člověku nynější socialisté nejméně se podobají.«

Sociální demokracie není schopna společnost lidskou vyléčiti.

Socialismus křesťanský jest reformní (opravený) sociální systém, jenž nechce nynějších společenských řádů převrátiti, nýbrž chce jen opravit, co v nich jest chybného. Jeho myšlenky uloženy jsou hlavně v okružním listu papeže Lva XIII. ze dne 15. května 1891, zvaném encyklika »*Rerum novarum*«, ačkoliv dávno před tím již bi-

skup mohučský Vilém Emanuel Ketteler (* 1811 † 1877), u nás v Rakousku baron Vogelsang a jiní mužové křesťanští zásady jeho hlásali.

Socialismus křesťanský hájí právo přirozené na majetek soukromý. Zvíře, řídící se hlavně jen pudy zachovati svůj život a rod, ukájí tyto pudy věcmi přítomnými, o budoucnost se nestará aniž o ní přemýšlí. Jinak jest u člověka. — Člověk má rozum a proto hledí zajistiti si i budoucnost pro sebe i potomstvo, z té pak příčiny hledí získávati si i majetek osobní, který by jeho samého i potomstvo jeho v budoucnosti živil. Jest to snaha zcela přirozená, stát nemá žádného práva, aby jí překážel, protože člověk i rodina byla dříve nežli stát, jeho právo jest tedy starší, nežli právo každého státu.

Půdu třeba vzdělávati, aby rodila tolik, co k výživě člověk potřebuje. Ten, kdo půdu si vzdělal, v půdu úrodnou, má právo na kus té půdy, aby z ní se živil a a za svůj majetek ji měl. Proto i zákonodárství světské chrání majetek osobní a také zákon boží hlásá: »Nepokradeš!«

Křesťanství hájí i přirozená práva rodinná. Člověk má přirozené právo starati se i o své potomstvo, o rodinu. Toto otcovské právo, vychovávatí dítky své, jest starší nežli každý stát, poněvadž rodina byla před státem. Vyrvati každému otci jeho dítky a svěřiti je péči státní, jest proto bezpráví páchané na spravedlnosti přirozené. Ano, soukromý majetek, péče o rodinu a náboženství,

jsou vedle péče o zachování života hlavní pobídky k práci.

Luštiti otázku sociální mají vlády, páni a boháči, chudí a spolu i církve. Při luštění této otázky pak třeba šetřiti těchto zásad:

1. Třeba jest přihlížti k přirozenosti lidské, jaká skutečně jest s jejími rozmanitými chybami, snahami a rozdíly. Jako zajisté jsou a vždy budou lidé rozličně silní, nadaní, dobří, tak mají budou vždy míti i rozdílné jmění.

2. Člověk stvořen jest ku práci. (Gen. III. 17) Ostraniti jest věc nemožná, a kdož slibují zde na zemi lidu ráj bez tíhy práce, lid jen klamou.

Poměr mezi bohatými a chudými neznamená věčný boj a nenávist mezi nimi, ale možno jest a o to pracovati třeba, aby mezi nimi vládla láska a přátelství. Jako v těle rozmanití údové jsou a rozličnou práci konají, tak i ve společnosti lidské při různém zaměstnání lidé ve spokojenosti a svornosti žíti mohou. Aby tato shoda mezi bohatými a chudými skutkem se stala, o to přičiňuje se:

a) církve katolická. Ona připomíná bohatému i chudému, že třeba jest býti spravedlivým. Dělníku hlásá, že jeho povinností jest, práci řádně smlouvenou, poctivě a svědomitě konati, prácedárci ani na statku ani na osobě neubližovati; společnosti lidí ničemných se chrániti. Církve hlásá však i prácedárci, že nemá dělníka svého za otroka nebo

za mrtvou věc považovati a jen jeho sil využítkovati, nýbrž že má v něm ctíti důstojnost lidskou i křesťanskou a proto i o jeho duši a mravní zachovalost pečovati a mzdu spravedlivou mu dávat. Církev připomíná všem důrazně pravdu, že po tomto životě následuje život věčný, což i sám rozum přiznává, neboť bez života posmrtného byl by vezdejší život jenom velkou nerozluštitelnou hádankou. Proto má bohatý z lásky rád ze svého statku nuzného podporovati. Tak pokořuje církev honosivý duch boháčů a kleslou mysl chudého povznáší a tím m e z e r u m e z i c h u d i n o u a b o h á č i k l e n e.

O t á z k u s o c i á l n í l u š t i t i m á s p o l u i b) s t á t. Hlavní povinností státu jest, pečovati o blaho všech občanů státních, tedy i chudých. A to tím spíše, protože chudých jest většina a chudý člověk zvláště pomoci cizí potřebuje ke své ochraně. Stát má tedy povinnost, starati se o dělníkovo blaho duševní i tělesné.

C o s e d u š e v n í d ů s t o j n o s t i l i d s k é t ý č e, jsou před Bohem všickni lidé rovni, není tu rozdílu mezi bohatým a chudým. Stát proto má o to péči míti, aby i dělník dostával od zaměstnavatele tolik volného času, by mohl Bohu svému sloužiti a o svoji duši se starati. Z té příčiny jest třeba chrániti z v l á š t ě k l i d s v á t e č n í.

C o s e t ě l a t ý č e, má stát k tomu přihlížeti, aby síla a zdraví dělníkovy od zaměstnavatele nebyly přepínány. Proto dle povahy práce a pohlaví a

věku třeba jest zaváděti zákonitý klid od práce.

Stát má i zakročovati, aby dělník dostával řádnou mzdu za svou práci. Dnes pokládává se za spravedlivou ta mzda, která obapolně mezi dělníkem a zaměstnavatelem byla smluvna, a stát zakročuje jen tehdy, když některá strana smlouvy té nedodržel. Ale to není názor správný. Práce lidská je sice něco osobního, s čím člověk může svobodně nakládati, a proto i třeba zadarmo někomu pracovati, ale práce jest spolu něco nutného člověku k zachování života, a proto spravedlnost přirozená žádá, aby dělník za svoji řádnou práci obdržel aspoň tolik mzdy, aby mohl ze své práce slušně býti živ.

Když tedy dělník, nouzí jsa donucen, přijme mzdu za práci tak malou, že z ní živ býti nemůže, tu nebyla ona smlouva svobodná ani spravedlivá a stát má povinnost na ochranu spravedlivé mzdy dělníkovy vystoupiti. Přirozená spravedlnost volá po tom, aby dělník obdržel mzdu takovou, aby z ní mohl býti slušně živ a spolu něco uspořiti si mohl.

c) Luštiti otázku sociální mají i bohatí i dělníci. Co se dělnictva týče, třeba jest, aby dělnictvo sestupovalo se ve spolky dobré, by vespolek si vypomáhalo, počovalo, zušlechťovalo, se vzdělávalo a chránilo. Proto křesťanský dělník nemá vstupovati do spolků takových, kde jeho víra a mrav zkažou berou, ale přistupovati má k organisacím šlechetným, v pravdě křesťanským.

Posledním obranným prostředkem dělnictva jest stávka (anglicky: strike). Stávka sama o sobě, když chrání spravedlivé požadavky dělnictva, jest něco dovoleného. Proto i křesťanské dělnictvo se jí účastňuje. Jest to nutná sebeobrana. Již ve středověku tovaryši dělávali stávky. Nejstarší známá stávka byla r. 1329, stávka vratislavských pasířských tovaryšů. Avšak stávka jest i zbraň dvou sečná, kterou může i sobě dělnictvo uškoditi a taky často opravdu poškozováno bývá. Proto třeba jest zde velké opatrnosti a spolu i ochrany pro tu část dělnictva, která z rozumných a vážných důvodů stávky účastniti se nechce nebo nemůže. Jak totiž zkušenost učí, strana sociálně demokratická často zahajuje stávky, nehledíc k prospěchu dělnictva, nýbrž hledíc jenom k prospěchu své strany. Aby opět po čase dělnictvo si více upoutala ke své organizaci, zahajuje i stávky divoké, jež mají ten hlavní účel, aby zaměstnavatel do úzkých byl přiveden a poškozen a nikoliv aby se dělnictvu pomohlo. Začínají i stávky takové, které jsou jenom ku prospěchu zaměstnavatelů velkokapitalistů a ke škodě dělnictva.

Křesťanský socialismus jest tedy jenom křesťanství obrácené na nynější život a poměry, jest to systém rozumný, jenž žádá tolik, co je možné a poctivé i spravedlivé — jemu náleží budoucnost.

X.

Otázka řemeslnická.

Že řemeslo nyní mnoho trpí, ano v jednotlivých odvětvích i upadá, o tom není pochybnosti žádné. Důkazem toho jsou hlasy řemeslníků samotných, kteří soukromě, v novinách i na sjezdech své stesky pronášejí.

Důkaz o úpadku řemesla v nové době podávají i číslíce. Na př. r. 1862 bylo v Čechách samostatných kovářů 8951 a r. 1890 jen 7298, ubylo tedy 1653; mydlářů bylo 642 a v r. 1890 jen 284, ubylo 358; provazníků 823, pak jen 579, tedy ubylo 244; mlynářů 7442, pak jen 6882, tedy ubylo 560. Některá odvětví samostatných řemesel téměř vymizela, zejména soukenictví a tkalcovství, jiná sice se rozmnožila, ale nikoli tolik, jak obyvatelstvo přirostlo. Co však zchudlých a s bídou zápasících nalézá se v tom počtu samostatných řemeslníků, toho ovšem statistika nepodává, ale každý člověk, který život zná, velmi dobře ví. Úpadek řemeslnického stavu uznává i sama vláda a začíná raditi se v anketách k tomu účelu svolaných o prostředcích záchranných. K tomu cíli zřídila v nejnovější době i ústřední živnostenskou radu ve Vídni — ale tak ovšem politicky posílila opět rakouský centralismus.

Má řemeslnický stav býti zachován? Toť druhá otázka, na kterou třeba odpovědět. Sociální demokracie hlásá totiž veřejně ve svých programech

(na př. erfurtském z r. 1891) i na svých schůzích, že řemeslu pomoci dnes nelze. Tak r. 1897 ve Stuttgartu pravil vůdce její Aug. Bebel doslovně: »Bylo by bláznovství, kdyby řemeslník ještě věřil, že jeho stav se zlepší.« A rakouský vůdce socialistický Dr. Adler vyznal dne 3. července 1896 otevřeně: »My právě nechceme řemesla chrániti.«

Strana křesfansko sociální toho názoru nesdílí a jejím přesvědčením jest, že řemeslo nikdy úplně nevyhyne a že řemeslu třeba pomoci a to prostředky vydatnými, radikálními. Aby řemeslo bylo zachováno, toho vyžaduje všeobecný blahobyt. Všeobecný blahobyt není tam, kde na straně jedné jest několik bohatých velkoprůmyslníků a na druhé straně celé zástupy zchudlého lidu dělného; všeobecný blahobyt jest tam, kde jest silný a spokojený stav střední.

Dělník tovární pracuje často za mzdu malou práci těžkou, v místnostech často nezdravých, s napětím všech nervů, vydán jsa mnohým a těžkým úrazům. Jest otrokem svého stroje, který obsluhuje, a bývá často odkázán úplně na svou továrnu, která zastaví-li práci, má pak hotovou bídu. Pracuje práci jednotvárnou, která ducha nezabavuje, pracuje obyčejně bez naděje na lepší budoucnost, ano s myšlenkou v hlavě, že, až sestárne a síla mu ubude, bude mu zápasiti s nouzí a bídou.

Proto továrny zcela přirozeně vychovávají lid nespokojený, náchylný ke vzpourám a revoluci. Toho není při práci řemeslné. U-

čedník i tovaryš má naději na lepší budoucnost, až stane se samostatným. Práce řemeslná baví i ducha lidského a jest i zdravější.

Záchrany vyžaduje i výrobek řemeslnický. Nelze sice upříti, že výrobek továrnický vyznačuje se mnohdy větší dokonalostí a úpravou a že továrnícká velkovýroba výrobu usnadňuje a urychluje. Ale neméně pravda jest, že mnohý, ano přemnohý výrobek fabriční stojí daleko za věcí řemeslnicky vyrobenou. Známý jest zajisté stesk na různé ty fabričné výrobky, jak malou často vnitřní hodnotu mají. Věc ručně vyrobená vyznamenává se pevností, v ní vtělí se i zručnost lidská, duch lidský, což u továrnícké výroby možno není. Blaho všeobecné vyrábitelů i konsumentů volá tedy po záchraně řemeslnické výroby.

Záchrana a pomoc stavu řemeslnického musí se řídit podle toho, co bylo a jest příčinou jeho úpadku; k těmto pramenům otázky řemeslnické třeba obracet zřetel při jejím řešení.

Příčiny úpadku řemesel jsou hlavně tyto:

1. Parní stroj a stroj vůbec. Síla všech parních strojů na světě před asi 10 lety odhadovala se na 50 millionů parních sil koňských. Poněvadž 1 parní koňská síla je tolik, jako 3 obyčejné síly koňské neb 21 sil lidských, tedy 50 millionů parních koňských sil rovná se 1050 millionů sil lidských. Všechn lidí na světě jest asi 1500 millionů. Od té doby zajisté i parních strojů přibýlo a tak možno dnes tvrditi, že síla všech parních strojů rovná se

síle všech lidí na světě, ano ji i předčí. Poněvadž však parní silou vyrábějí se i výrobky druhdy řemeslné, snadno pochopiti možno, že ve stroji povstal řemeslu veliký konkurent, který mnoho řemeslu uškodil. Stroj pracuje intensivněji, seká i tvrdou ocel, hobluje železo, stroj pracuje i rychleji.

Stroj sám jest ovocem důmyslu ducha lidského. Stroj přenáší těžkou práci s beder člověka na sílu přírodní, a tak znamená tedy veliký pokrok ducha lidského. Stroj proto byl by sám o sobě práce lidské nepoškodil, kdyby nebylo druhého a hlavního škůdce, totiž

2. k a p i t a l i s t i c k é h o l i b e r a l i s -
m u. Tato materialistická národohospodářská soustava, jejíž otcem jest Angličan Adam Smith, za heslem: »Sobectví a volná konkurrence přivodí blahobyť lidstva,« rozbila a zničila ochranná družstva řemeslná — s t a -
r é c e c h y. Již r. 1791 ve francouzské revoluci národní shromáždění zrušilo cechy ve Francii. V Prusku padly r. 1810 až 1811 a v Rakousku živnostenským řádem dne 20. prosince 1859. Řemeslnictvo se proti tomu sice bránilo, ale marně. Ve jménu svobody byla organizace řemeslnická rozbita a vydána na pospas velkokapitálu a velkoprůmyslu. Kdyby byly stroje vynalezeny a rozšířeny bývaly za doby pevných cechovních řádů řemeslnických, byly by se stroje staly majetkem cechů, majetkem řemeslníků a nebyly by ničily blahobytu obecného, naopak byly by jej podporovaly. Co by lépe a výhodněji bylo dalo se vyrobiti strojem, konalo by se v cechovní továrně, co ručně, opět v dílně řemeslnické.

Že se tak nestalo, toho vinu má kapitalistický liberalismus.

Liberalismus ve jménu falešné svobody protřhl hranici i mezi jednotlivými řemesly. Dovoliv každému po libosti vyráběti i prodávati řemeslné výrobky, stal se zakladatelem soukromých závodů konfekčních a řemeslníky učinil závislými na krámech obchodnických. Kdo však dovede si sám postaviti továrnu? Kdo zříditi konfekční závod? Kdo velkoobchod s tovary? Odpověď zní: »Jen ten, kdo peníze má« — kapitalista! Tak liberalismem práce řemeslná stala se otrokem žoku peněžního. Nevítězí obyčejně v boji konkurenčním poctivost, dovednost, zručnost, píle, nýbrž peníze a zase peníze a konečně švindl. Tak kapitalistický liberalismus uvrhl řemeslnický stav do bídy hmotné i mravní.

3. Poněvadž řemeslníkovi dnes jest závoditi s velkokapitálem, proto řemeslník, byť i sebe pilnější a nadanější byl, schází-li mu to jedno — peníze, kapitál, tře jen bídu. Řemeslník potřebuje k své existenci kapitálu. Avšak na úvěr osobní řemeslník dnes málo peněz si může vypůjčiti. Dnešní pak společnost — zákazníci naučili se dělati dluhy a neplatit v čas, a tak ubohý řemeslník jest mezi dvěma ohni: na dluh surovin nedostane a zákazníci výrobku mu v čas neplatí. To jest další velká bolest řemeslníků. Dnešní lidstvo od nich žádá věci nemožné, aby jako nějací velkokapitalisté vydržovali svým kapitálem své neplatící zákazníky.

4. Konečně škodí si dnes řemeslnictvo sam o vzájemnou nebratrskou kon-

kurrencí a spolu tím, že dosud mnozí řemeslníci nepoznali svého pravého škůdce, a místo aby přidrželi se jediné poctivé strany křesťanské, věšejí se ve jménu pokroku na šosy stran liberálních, těch stran, které jeho úpadek přivodily. Ó kdy asi zavládne i mezi řemeslníky kýžená jednota! Kdy přijde doba, aby spojenými silami si pomáhali a nikoli jeden druhému ještě škodili?!

Či nepoškozují si řemeslníci často sami svojí práce i mzdy? Tam jest řemeslník-krejčí, který má svůj domek a něco polí, proto lépe si stojí nežli jeho soudruh, který musí platit ze svého výdělků i byt i každé sousto chleba. Co činí někdy takový krejčí a zároveň majitel hospodářství? Pracuje levně, pod cenu, aby jen svému soudruhu zákazníky odebral. Dře se pak celý den a nevydělá ani tolik, co nádenník, sobě škodí a soudruha ničí. Takový nepořádek by se trpěti neměl, ale měla by býti od společenstva stanovena nejmenší cena, pod kterou vyráběti a prodávati se nesmí.

Známe-li hlavní příčiny úpadku řemesel, pak známe také již cesty, kterak by se řemeslupomocimělo.

Velkovýroba budiž podrobena předpisům zákona živnostenského. Vyrvati třeba právo nad prací řemeslnou linému peněžnímu žoku a vrátiti ji třeba, komu řemeslo patří, totiž — řemeslníkům vyučeným. Aby se toho dalo dosíci, třeba jest sdružení řemeslnictvo ve společenstva stejných zájmů. I továrny, vyrábějící ře-

meslné věci, buďtež podřízeny společenstvům řemeslnickým. Špinavá a bratrovražedná konkurrence musí býti zamezena. Zkrátka a dobře, musí se odstraniti ten nepořádek liberální a zavést v řemeslnické živnosti opět pořádek křesťanský.

Aby pak toho dosaženo bylo, musí řemeslnictvo odvrátiti se od strany socialistické, která mu pomoci nechce a nemíní, musí se zřeknouti všeho spojenectví se stranami svobodomyslnými, liberálními a pokrokovými, a jak se jinak jmenují, které všechny strany velkokapitálu a udržují ve jménu špatné svobody nynější bídný stav řemesla. Řemeslnictvo musí se přidati ke straně křesťanské, zastávající se upřímně všech stavů středních, zejména i stavu řemeslnického.

· XI.

Otázka rolnická.

Když roku 1848 byla robota zrušena a poddanství selského stavu odstraněno a lid selský dosáhl svobody, byla nad tím na venkově radost veliká. Ale radost ta dlouho nepotrvala, ano proměnila se brzo ve vážnou starost a bídu. Lid selský upadl v dluhy, stal se otrokem pohyblivého kapitálu. — Jedné roboty rolnictvo se zbavilo a do jiné upadlo.

Co přivedlo rolnictvo do této bídy? Hlavní vinu má tu opět kapitalistický liberalismus, který ve jménu falešné svobody vydal rolnictvo na pospas pohyblivého kapitálu.

Liberalismus dovolil lichvu t. j. vysoké úroky bráti ze zapůjčených peněz. Když rolník nutně potřeboval peněz, nemohl se jich jinak opatřit, nežli na vysoký úrok od soukromníků, neboť záložen a spořitelén po roce 1848 bylo pořídku. V každém větším městě bývalo tehdy několik takových peněžních pijavic, nekřtěných i křtěných; kteří rolnictvu půjčovali a je vyssávali.

Liberalismus začal nakládati se statkem, pozemkem, jako s kapitálem pohyblivým a tak přivedl živnosti selské do dluhů a bídy i na buben. Má-li na př. někdo pohyblivého kapitálu t. j. peněz, v obnosu 20.000 K a uloží jej na 5% úroků z úroků, tehdy bez práce naroste mu tento kapitál ve 13 letech na obnos ještě jednou tak velký, zdvojnásobí se — za 40 pak roků má již 168.000 K. Selský statek v ceně 20.000 K v téže době však nikdy ani při práci krušné podobného výnosu nedocílí. Liberalismus však lid balamutil, že 20.000 K, v živnosti selské uložených, jest zrovna tolik a znamená zrovna tolik, jako 20.000 K uložených na úrok. To jest však veliký klam a podvod. Kapitál v pozemku nenese každý rok 5% čistého zisku, někdy sotva 2%, někdy ani tolik, jsouť léta neúrodná, působí zde živelní pohromy atd. Liberalismus dle této klamné nauky sváděl lid k děláání lehkomyšlných dluhů, jakoby

1000 K v pozemku uložených bylo tolik, jako 1000 K uložených ve spořitelně.

Liberalismus svedl hospodáře, aby podle toho také vypláceli svým dětem stejné podíly otcovské. Řeklo se na př.: živnost dostane nejmladší syn a vyplatí za převzetí živnosti, jež má cenu 20.000 K svým dvěma bratrům a dvěma sestrám po 4000 K, tedy okrouhle 16.000 K, sám má také 4000 K ve statku. Ale ta věc šlakovitá! Syn, který takto dle liberálního návodu převzal statek, převzal 4000 K na hotovosti a při tom 16.000 K dluhu, který mu zůstal na statku jako železná kráva. Takový statek musil padnouti.

Tak liberalismus přivedl rolnictvo do dluhů, z kterých rolník vybědnoti nemohl. Je to úkaz zajímavý, že nejvíce dluhů přirostlo na selských statcích, nikoliv v době hospodářské tísně, nýbrž většinou v době hospodářského blahobytu, při dobrých cenách obilních, v letech 1870—1880. Zcela pochopitelno! Poněvadž obilí stálo v ceně, tedy dle kapitalistické nauky odhadovala se i cena hospodářství hodně vysoko a také se zatěžovala dluhy a otcovskými podíly hodně vysoko. Potom však, když obilí i dobytek v ceně klesly, klesla i cena statku, ale neumenšily se na něm dluhy, a statek na př. v ceně 20.000 K s 16.000 K dluhy sklesl na cenu 14.000 K, byl tak již 2000 K předlužen — přišel do prodeje exekučního.

Tak se stalo, že od r. 1870 až 1895, tedy za 25 let bylo v Rakousku prodáno ve dražbě 181.673 selských statků. Poslední čas rok co

rok přicházelo jich 10 až 14.000 na prodej v exekuci. V Čechách, Moravě a Slezsku bylo za 5 let 1888 až 1892 prodáno 33.767 statků, tedy ročně as 6.753. Knihovně zajištěných dluhů vázlo v zemích koruny České 1400 millionů a z těch platilo se ročně asi 50 millionů korun. V celém Předlitavsku činily dluhy knihovní na 3000 millionů s 150 milliony úroků. To je ta nová moderní robotaselská! Sedlák dře se na dluhy a když již platit nemůže, bývá ze statku otcovského vyhnán nebo sám z něho uteče. To jest robotahorší nežli ta stará.

Aby tomu se odpomohlo, třeba jest statky nemovitě zákonem prohlásiti do jisté míry nezadlužitelné. Ať rolníkovi půjčí i na úvěr osobní! Proč všecko uvrhovati na statek rodinný?! Třeba jest také vhodně upravití právo dědické, aby ten, kdo přeje statek, také skutečně na něm hospodařiti a jej bez pohromy držeti mohl. Je třeba zapověděti lichvu a parcelování statků ze ziskuchtivosti, ze špekulace.

A co s dluhy, již váznoucími na statecích? Co s tou moderní robotou? Odpověď zní: Tu třeba jest, aby stát pomohl rolnictvu z tohoto otroctví nezúročitelnou půjčkou státní, neboť z těch velkých dluhů rolnictvo by samo svojí silou nikdy nevybředlo. Velký křesťanský sociolog rakouský svobodný pán Karel Vogelsang (* 1818, † 1890) řekl: »Ta rada, ať rolnictvo samo si pomůže, jest asi tolik platna, jako raditi tomu,

kdo zabořil se do bahna, aby chytil se za své pačesy a sám se vytáhl.«

S v ě t o v á s o u t ě ž (konkurrence) jest druhá příčina tísně rolnické. Dnes, když železnice a parolodě spojují všechny země a všechny díly světa, musí náš rolník v obchodě soutěžit s hospodáři celého světa, zejména s Amerikou. V Americe, kde jest dosud namnoze půda panenská, dosud málo vyžítá, levněji se hospodaří. Výrobní cena 1 hl. pšenice stojí v Americe asi 8 K 88 h, u nás v Rakousku 1 hl. asi 12 K 14 h. Sazba dopravní po moři k nám jest pak velmi levná, z New-Yorku do Evropy obnáší za 1 bušl (t. j. 27 kg) 3 haléře. Proto Amerika snadno může vyvážeti obilí na trhy cizí. V roce 1900 vyvezeno z Ameriky 10.800.000.000 bušlů pšenice, z Indie pak 20.000.000 centů metrických. U nás však doprava po dráze jest velmi drahá, dík opět liberálnímu nehospodářství státnímu, které všechny hlavní trati železniční odevzdalo cizím kapitalistickým ziskuchtivým společnostem. Tak se stalo, že americký hospodář dovedl svou pšenici levněji a laciněji nabídnouti k prodeji v Německu, nežli to dovede náš rolník český. Naše rolnictvo v této světové soutěži tedy podléhá.

Dále, poněvadž trh obilní a dobytkařský jest dnes světový, třeba jest ústavů, které by podávaly přehled v hospodářském výnosu na celém světě. Úkol ten zastávají dnes obilní bursy. O b i l n í b u r s y však nejsou v moci a správě rolnictva a hospodářů, nýbrž kapitalistů, zejména židů. A tak bursy určují cenu obilí bez rolnictva čili jinými slovy: r o l n í k

ztratil vliv na vytváření cen obilních, svých výrobků vůbec a závisí v té věci na milosti a nemilosti špekulantů.

Ano, kapitalistická špekulace zavedla na obilních bursách hru o obilí a plodiny, tak zvaný blankotermínový obchod. Obilní špekulanti prodávají a kupují plodiny hospodářské na bursách, plodiny, kterých vůbec nemají, aniž dodati a koupiti míní, a nabízejí je jenom za tím účelem, aby, až určitý čas (termin) uplyne, vyrovnali penězi mezi sebou rozdíl v ceně. Hrají tedy hlavně jen o získání peněz a zneužívání k tomu plodin hospodářských. Avšak tento blankotermínový obchod má velký vliv na tržní ceny obilní, neboť když jest na burse mnoho nabídek k prodeji — obilí na trzích v ceně klesá.

První terminový obchod obilím vyskytl se r. 1693 v Amsterodamě, avšak nezmohl se. Až se vzrůstem liberalismu zmohutněl a ujal se nejdříve v Americe v Milwaukee r. 1867 s bavlou a později i jinde začalo se obchodovati na termin o obilí. Farmáři američtí i rolníci němečtí hned proti tomuto zlu vystoupili a bursovní ty švindly odkrývali. Tak se stalo, že dne 22. června 1896 německá vláda terminový obchod na obilních bursách v celém Německu zákonem zakázala. Proti blankotermínovému obchodu s obilím zaslalo i ředitelství ústřední hospodářské společnosti české r. 1897 poslanecké sněmovně tuto petici: 1. »Aby blankotermínový obchod s obilím a mlynářskými výrobky a na něm zakládající se diferenční hra s obilím byly zapověděny. 2. Aby přesně byl označen rozdíl mezi oprávně-

ným terminovým obchodem (dodávka obilí na lhůty) a mezi obchodem blankotermínovým t. j. obchodem, který stal se na základě typů bez vzorků a bez průkazu. 3. Aby zavedena byla nucená deklarace každého obchodu před bursovní radou a zkoumáno bylo právo legitimace prodávajícího. 4. Aby nebyly dovoleny obchody na základě typů obilních, nýbrž aby typy ty co možná zevrubné, které by vykazovaly přesnou kvalitu (jakost), váhu a původ, měly pouze za účel, zájemníkům mimo trh stojícím poskytovat jasný a srozumitelný obraz o skutečných cenách, za různé kvality obilí skutečně placené. 5. Aby určitý počet zemědělců, jež má stanoviti vláda, přibrán byl do správy bursovní. 6. Aby nejmenší množství obilí na burse k prodeji nabízené obnášelo 50 q, tak aby také střední a malé rolnictvo na burse k prodeji je mohlo nabízet. Konečně vysloveno přání, aby vláda svolala anketu (poradní schůzi), do níž by pozváni byli zástupci zemědělství a mlynářů, za účelem porady o opravě plodinové bursy.

. Další příčina úpadku zemědělství rolnického spočívá v tom, že rolnictvo bylo sice z poddanství vrchnostenského vysvobozeno, ale bez ochrany v rozdrobení ponecháno. Stará vrchnost poskytovala svým poddaným i výhody, ochranu a pomoc v čas neštěstí (požáru, povodně atd.) a to již v zájmu vlastním, aby měla lid sobě oddaný. Liberalismus však nechal rolnictvo bez ochrany a obrany dle liberální zásady, ať se každý stará sám o sebe. A tak se stalo, že rolnický stav

bez organisace ochranné sobě zůstavený, podléhal vlivu mocnějších — kapitalistů. Kapitalismus tak zmocnil se z hospodářství smetany a rolníkově nechal toliko sebrané mléko, abychom obrazně celou věc vyjádřili. Na trhu při prodeji obchodníci sebrali hlavní výtěžek práce rolníkovy do svých kapes, kapitalisté při nákupu hospodářských strojů a potřeb, při ochranném pojišťování atd.

V Čechách bylo již r. 1897 přes 200 zapsaných firem, které provozovaly obchod s obilím, na Moravě bylo jich zapsáno v rejstříku obchodního soudu přes 80. V prvních měsících po žních, kdy jsou ceny obilí nejnižší, skupují tyto firmy všecko obilí, aby je pak na jaře draho prodávaly. Firmy ty jsou většinou (70%) židovské a mají ročního zisku v Čechách přes 20 millionů korun, na Moravě přes 4 milliony korun. V krámech platívá se mouka, která prošla jejich rukama obyčejně třikráte tak draho, jako byla a jest cena toho druhu obilí rolníkem prodaného. Ano r. 1897 jistý pražský obchodník zakoupil vagon hrachu, metrác za 20 K, ale prodával v obchodech týž hrách za 60 haléřů za 1 kilo, měl tedy čistého zisku 200%.

Obilní velkoobchodníci, stojící mezi rolnictvem a konsumenty, shrábnou nejvíce, ti mívají tedy při lehké práci bohaté žně. Aby tato mrtvá ruka, která nepracuje a nedře se, ale nejvíce bere, byla odstraněna, k tomu jest třeba, aby rolnictvo samo vzalo obchod se svými výrobky do rukou. Toho možno dnes dosíci jenom h o s p o d á ř s k ý m s d r u ž o v á-

ním, hospodářskými společenstvy.

Bohužel, v Čechách následkem liberálních zásad, jichž rolnictvo naše mnoho se chytalo, zůstalo naše zemědělství v té příčině za zeměmi jinými dosti pozadu. Kdežto rolníci v Belgii pod vedením katolického kněze Melarta z Lovaně měli již r. 1897 ústřední spolek selský s 20.000 členy rolníky a založili si již tehdy 25 mlékařských družstev, 115 vzájemně pojišťovacích družstev na dobytek a 105 Raifeisenek, kdežto v Německu zejména zásluhou katolické strany již r. 1883 bylo rozličných společenstev rolnických jako: úvěrných, nákupných, tržních a mlékáren na 3000, roku 1897 pak již 11.000, ano r. 1898 již 12.180, kdežto i v Dolních Rakousích péčí strany křesťansko-sociální již r. 1897 několik obilních skladišť rolnických v život uvedeno bylo — v Čechách teprve dne 1. října 1898 počalo pracovati v německém městě Bilině první obilní skladiště rolnické. Ba, ani dnes v Čechách, zejména kde panuje liberální strana agrární, nejde tato akce ve prospěch rolnictva dobře kupředu. Na Moravě, kde rolnictvo většinou stojí v táboře strany křesťanské, jsou daleko napřed. Inu, liberál od liberála není a drží si ruce dohromady, ale ve prospěch lidu drobného nikdy rádi nic dobrého neučiní. Bez křesťanské poctivosti taková společenstva vůbec dařiti se nemohou.

Vidíme totéž při pojišťování proti ohni a krupobití. Kdežto křesťansko-sociální strana německá zavedla již dávno v Rakousích zemskou pojišťovnu proti ohni a

snížila tak pojistné ve prospěch rolnictva, naše liberální (svobodomyslná) strana agrární dosud v té věci neučinila nic, ano, staví se v té věci na odpor straně katolické, žádající zemskou pojišťovnu rolnickou proti ohni i krupobiti. Velcí drží s velkými, agrárníci s kapitalisty.

Konečně trpí rolnictvo dnes nedostatkem čeledi a dělného lidu vůbec. Nedostatek čeledi a pracujícího lidu na venkově souvisí s celou otázkou sociální doby nové. Příčin tohoto neblahého zjevu jest několik:

Předně, mnohá práce, která dříve na venkově se konala (na př. výroba plátna oděvů atd.) přestěhovala se úplně do města, do továren. Ty zásoby plátna domácího, krajek atd., které plnily truhly selského statku, naplňují dnes obchody městské, nanejvýš židovské. Zcela přirozeně lid dnes jde tam, kde jest práce. Dříve mnohý podruh domkář tkal celou zimu a našel na venkově práci a výživu, dnes odebraly mu ji stroje v továrnách. Nejen však že dnes mnohá práce na venkově vymizela, ale i ta hospodářská práce domácí vykonává se strojem rychleji. V několika týdnech jest vymláceno a pak lid na venkově namnoze jest bez práce a výdělku. Na venkově nedostává se proto lidu pracujícímu stálého zaměstnání. Tak stroje pomohly rolníku od práce, ale pomáhají mu i od lidu pracujícího; mnohdy rolník za sebe větší plat dělníka vůbec nedostane.

Dále, dělník tovární jest pojištěn pro případ nemoci a úrazu, čehož nedostává se děl-

níku zemědělcí. (Proti úrazu ovšem, kde žen-tourem se mlátí, jest i venkovský dělník chrá-něn pojištěním.) I dráhy, které spojují nyní náš venkov s městy průmyslovými, usnad-ňují lidu dělnému každou dobu opustiti ven-kov. Hlavní města země a říše jsou vydatně podporována z prostředků veřejných, tam sta-vějí se brzo nádherné budovy, brzo dráhy městské, vodovody, tam se pracuje často i za daně odvedené venkovem, kdežto na venko-vě většinou takové práce není.

Jiné příčiny, že lid z venkova hrne se do měst, jsou p o v a h y m r a v n í, totiž úbytek lásky k práci, pracovitosti, požívavost t. j. bažení po světských radovánkách. To jest mo-derní ovoce klesání víry a mravnosti. Dnešní mládež, duchem moderním odkojená, shání se jen po zábavách smyslných. Těch jest v měs-tech až nazbyt, v Praze ročně jest tanečních zábav na tisíce, v městech menších do set. Tam v městě bez dozoru ráda oddává se mlá-dež všelijakým i kluzkým zábavám, tam má větší volnost k životu prostopášnému.

Nechut k práci, zvláště práci v hospo-dářství, odvádí také mnoho lidu z venkova do měst. Lehkomyšlné dívce lépe se zamlou-vá, oháněti se aspoň někdy v městě sluneční-kem, nežli na poli roubíkem. A když při tom čeledí i na svém hospodáři a hospodyní vidí, jak rádi opičí se po zvycích městských, ký div, že si vezme do hlavy, že všecko v městě jest lepší, nežli na venkově — a proto hledí dostati se do měst.

Následky toho jsou žalostné pro rolníka i celou společnost. V e n k o v z d r a v ý s e o d-

lidňuje a velkoměsta, ty lidomorný, jsou přeplněna. V městech jest lidu plno bez práce, až z toho povstávají i nepokoje, a venkovu se sil pracovních nedostává. To vše je zjevnou známkou úpadku. Za času pohanského římského císařství nastaly poměry podobné. V Římě městě přes 300.000 lidí zahálelo a bylo udržováno na státní útraty, venkov byl odlidněn a následek toho byl úpadek velké říše starořímské. Nenastane-li v té příčině náprava, dožijeme se věcí stejných. Proto každý upřímný přítel lidu a národa má v té příčině o nápravu pečovati.

Třeba jest, aby rolnictvo drželo si čeleď stálou, aby hledělo své čeledi a dělnictvu hospodářskému zajistiti tak slušný výdělek a totéž pojištění, jaké má dělnictvo v městech. Rolnictvo musí k tomu hleděti, aby práce opět aspoň částečně vrátila se z měst na venkov. A hlavně třeba jest, aby hospodář i hospodyně čeleď svou vedli nábožensky mravně, aby v dělníku nespatořovali dle zásad liberálních jenom hmotnou sílu pracovní, ale člověka s duší nesmrtelnou, křesťana. Křesťanský dobrý hospodář a hospodyně i v nynějším zlém čase dovede vychovati si čeleď oddanou, svědomitou, spořádanou.

K cbrození takovému pracuje hnutí křesťanské.

XII.

Otázka ženská.

Ženská otázka jest otázka, kterak uspořádati postavení ženy, aby její určení, k němuž ženské pokolení Bohem povoláno jest, v soulad uvedeno bylo se stávajícími poměry společenskými.

O ženské otázce napsáno a namluveno bylo již mnoho, od časů řeckého filosofa Platona († 347 před Kr.) až na naše časy. U pohanských národů, starých i nových, zaujímala žena postavení málo závidění hodné, jsouc většinou jako trochu volnější a krásnější otrokyní svého muže. Platon zastával se již ve svém spise o republice práv ženiných. Teprve křesťanství, hájíc individuální rovnost ženy a muže, povzneslo trudné většinou postavení ženy pohanské. Velice přispěla v zemích křesťanských k zlepšení postavení ženského pokolení i úcta k nejvznešenější mezi ženami, Panně Marii.

V novější době, následkem velmi změněných poměrů společenských, vstoupila otázka ženská opět do popředí, tak že dnes žádná vážná sociální strana nemůže této otázky pomínouti mlčením. Proto i strana katolického lidu českého již často na sjezdech o této věci jednala. K řešení správnému této záležitosti chceme aspoň několik slov napsati, která byla by jako několik paprsků, jež mají tuto otázku, tak různě pojímanou, osvětliti.

Myslívá se, že kořen otázky ženského pohlaví tkví v číselné převaze ženského pokolení nad pokolením mužským, tak že mnoho žen, nemůže se vdáti, a jak se říkává, »zůstává na ocet«. Ale není tomu tak. Mužské pohlaví vlastně převládá nad ženským. Dle výpočtu svob. pána Firekse r. 1889 připadlo na 1283 millionů lidí asi 649¹/₂ mužů a jen 633¹/₂ millionů žen, tak že bylo mužského pohlaví o celých 16 millionů více nežli ženského. Prozřetelnost božská sama již tak to zařídila, že rodí se v celku chlapců více, nežli děvčat, protože přirozeně na pokolení mužském spočívá více práce a bojů životních.

Odkud tedy to přijde, že ve většině kulturních států evropských jeví se číselná převaha žen? V Norsku přišlo na 1000 mužského pokolení 1092 žen, v Portugalsku 1091, Skotsku 1072, Švédsku 1065, Anglii 1064, Švýcarsku 1057, Dánsku 1051, Rakousku 1044, Německu a ve Španělech 1040, Irsku 1029, v Rusku 1024, v Uhrách 1015, Francii 1007, Belgii 1005. Jenom v jihovýchodních státech evropských jevil se přebytek mužů. Tak na 1000 mužů připadá v Italii 995, Bulharsku 965, Rumunsku 964, Srbsku 948, Řecku 906 žen.

Příčin toho zjevu jest několik. Předně chlapci, ač více jich na svět přichází nežli děvčat, umírají více ve věku dětském, nežli dívky. Dále, číselná převaha ženského pokolení nad mužským přivoděna byla ve většině států evropských častými válkami a službou vojenskou vůbec, která vyžaduje si obětí z pohlaví mužského. Přispívá k tomu i ta věc, že práce a namáhání spočívá hlavně na bedrech mužů.

Ano, i vystěhovalectví do zemí zámořských, zejména Ameriky, hraje tu velkou roli, neboť spíše odhodlá se k vystěhování muž, nežli žena. Proto v Americe zase jeví se číselná převaha mužů nad ženami.

Číselná převaha žen v mnohých zemích sice otázku ženskou zostřuje, ale není hlavní a jedinou příčinou řečené otázky ženské.

Pravá příčina namnoze neutěšených poměrů ženy tkví ve společenských poměrech nové doby. Dnes stěžuje se ženě přístup do rodinného a domácího života. Hrají tu dnešní doby velkou roli peníze — kapitál. Chudá dívka spíše se vdá, nežli dívka z rodiny tak zvané lepší. A při nynější výchově, často převrácené, v rodinách řečených lepších založení pokojné, spořádané domácnosti jest spojeno s nesnázemi ještě většími. —

Výchova dívčí jest namnoze pochybena. A věru, není trapnějšího postavení, jako jest postavení dívky, která hledá domova a nenalézá ho a odstrčena jest společenskými poměry k nečinnosti, tak že jí často na mysl přijde trudná otázka: »K čemu vlastně jsem na světě?«

Dále, zhoršilo se postavení ženy v domácnosti tím, že dnes práce z domácnosti odstěhovala se do dílen a továren. Dnes žena provdaná odkázána jest jenom ke starosti o výchovu dětí svých a k přípravě jídla pro rodinu, jak se říká, ke kolébce a k měchačce. Dříve v rodině předla, tkala, zkrátka, pomáhala šatiti rodinu. Není

proto divu, poněvadž bez práce nejídají se koláče, že žena vdaná, aby pomohla živiti rodinu, hledá zaměstnání i mimo krb rodinný. Tak vystoupila žena v životě jako konkurentka muže a snížila výdělek mužů, žena vdaná odcizila se namnoze rodinnému životu a výchově dětí.

Jak tyto nepřirozené poměry ženy v soulad uvést, to jest vlastně otázka ženská.

Má-li se však tato věc dobře a správně rozřešiti, třeba jest míti zřetel ke skutečným poměrům, v jakých žena jest. Lidstvo dělí se sice na dvě pohlaví, mužské a ženské, ale trvání a blahobyt společnosti lidské závisí stejně na obojím pohlaví. Proto by špatně řešil otázku tuto ten, kdo by jenom ženy proti mužům nebo muže proti ženám štal k jakémusi boji třídnímu.

Dále, skutečnost učí, že žena, v celku vzato, jest tělesně slabší, nežli muž. Špatně tedy poslouží ženskému pohlaví, kdo myslí, že řečené smutné postavení ženy odstraní volnou konkurrencí žen s muži — žena jako slabší by v boji tom nutně podlehla.

Konečně při řešení otázky ženské třeba míti také patřičný zřetel k různé konstrukci tělesné i k různým vlohám duševním, jimiž liší se žena od muže. Tělesná stavba i vlohy duševní ženy označují jasně a zřetelně poněkud jiný směr její působnosti v životě. Její mateřství poutá ji přirozeně delší čas k rodinnému krbu a k výchově dítek. Již její jemný hlas, který od dět-

ského málo se různí, činí z ní přirozenou učitelku a vychovatelku dítek. Co se pak duševního nadání týče, žena vyniká citem nad muže, který zase ji předčí mužnou rozvahou a odvahou.

Proto, špatně řeší otázku ženskou ten, kdo stírá tyto přirozené rozdíly obojího pohlaví a chce, jak na mnoze se dnes děje, ženy pomužtiti a muže poženštiti čili, jak často pozorujeme, učiti ženy necností mužským (kouření, pití atd.) a muže zase chce vésti k necnostem ženským. To není pokrok ani řešení otázky ženské, to jest úpadek, a náš lid český zná případné slovo pro takovou pomužtělou ženu, nazýváje ji — »potvorou«, tolik co nepřirozenou stvůrou.

Má tedy žena odkázána býti jenom na krb rodinný? To nikoliv! Dnešní poměry společenské tomu nedovolují. Třeba je otevřít i ženě i ve veřejném životě pole působnosti, ale pole takové, které odpovídá jejímu postavení, jejímu mateřství, jejímu vyvinutému citu a ženské jemnosti a něžnosti. Třeba míti tu také patřičný zřetel k tomu, aby z kázny nebral život rodinný a výchova dítek.

Jedné zvláště věci chceme se zde dotknouti totiž, zda přísluší ženě politická práva. Strana katolického lidu českého odpovídá k této otázce rozhodným: Ano! A to právem!

Zkušenost učí, že žena v mnohých veřejných oborech práce vyrovná se muži úplně, a proto zastává totéž postavení v životě veřejném jako muž a tytéž povinnosti má jako

muž. Mysleme jenom na učitelky, samostatné úřednice, dělnice, na ženy řídící samostatné živnosti. K čemu tedy odpírati ženě takové i stejné právo v životě veřejném? Tedy zejména k čemu jí odpírati právo politické, voliti a volenu býti? A dáme-li takovýmto ženám samostatným právo politické, proč by mělo se totéž právo odepříti ženám v rodině, matkám které jsou ve své rodině také učitelkami, vychovatelkami a řídí domácnost k stejnému blahu společnosti státní?

Dnes nabývá všude vrchu stejné právo hlasovací. Velkostatkář a velkoprůmyslník, universitní professor a vědec, má tentýž hlasovací lístek, totéž právo, jako jeho nejposlednější dělník a člověk neučený.

Když zde, mezi muži tak různého postavení a nadání, nedělá se rozdíl, proč by v politických právech měl se takový rozdíl dělati mezi mužem a ženou, kteří tolik se od sebe ani nadáním a vědomostmi ani postavením v životě neliší, jako velkostatkář a jeho čeledín, universitní professor a poslední člověk na vsi?

Proto voláme: **D e j t e ž e n á m i p r á v a p o l i t i c k á !** Věru svět se proto nesboří, spíše dostane se politice života, který jí schází, více smyslu pro cit mravný.

XIII.

Otázka dětská.

Bylo to v roce jubilea císařského 1908, kdy panovník, král náš František Josef I. pronesl přání: »Učiňte něco pro dítě!« Ano, v nové době poměry, ve kterých žije dítě, velmi se zhoršily a tak povstala otázka dětská.

Dnes trpí mnoho dětí velikou zkázu na těle i na duši. Mnoho jest dítek, které v dnešní společnosti na duchu i na těle zakrňují a zkázu berou. Příčinou tohoto smutného zjevu jsou nezdravé poměry společenské a poklesnutí víry a mravnosti.

Kapitalistický liberalismus, znaje toliko jednu zásadu — totiž sobectví — dovedl to tak daleko, že nenasytní továrníci, zvláště v Anglii, zmrzačovali pro svůj zisk nadlidskou práci v továrně i dítky nedospělé, mladší 10 let, tak že až krev stydne, když čteme o těch mladých mučednících, obětech nenasytného kapitalismu.

V dnešním čase otec i matka dělnice, plahočice se za výdělkem celý den mimo svůj dům, odcizeni jsou své rodině, svým dítkám, které rostou bez jich dozoru. Poklesnutím pak křesťanské víry a mravnosti v lidu nedostává se dítkám dobrých, rozumných a obětavých vychovatelů. Žena dnešní, odkojená převrácenými zásadami moderními, ztrácí mravní smysl obětovati se pro dítě; mateřství a s ním spojené povinnosti pokládá za břemeno, kte-

rého se hledí zbaviti a jemuž se často hledí vyhnouti. Mnoho je dnes matek, které opouštějí své vlastní dítě a dávají si je vychovávat osobám cizím a na útraty cizí, pomocí ústavů, nalezinců a porodnic, aby samy mohly lehce a nevázaně žíti. A mnoho je dnes i rodičů, kteří místo dobrodinci stávají se tyrany a trýzniteli svých dítek, ano i vražedníky. V novinách přibyla dnes nová rubrika o nelidských, krkavčích matkách.

A jak převrácené je dnes vychovatelství v mnohých rodinách, chudých i zámožnějších! Jak často rodičové místo, aby chybu dítky pokárali a trestali, chybu tu ještě pochválí! Jak mnoho je dnes rodičů, kteří místo, aby dítě vedli k ctnosti a dobrému, od ctnostného života je odvádějí! Jak mnoho je dnes rodin, kde děti poroučejí a komandují svým rodičům, kde poměr mezi rodiči a dítkami je zcela převrácený.

V i n u n a t o m m á t a k é n a š e n o v é školství, které sice mnoho vyučuje, ale málo vychovává. Jak pěkně dovedla vychovávat kdysi dobrá křesťanská chudá matička, toho dnes nedokáže často ani učená, bohatá moderní matka v městě.

K t e r a k t u p o m o c i? Sociální demokraté dle Bebla doufají a očekávají pomoci k ozdravení těchto poměrů od volné lásky a společných socialistických vychovávacích ústavů pro děti. Že by zrušením svazku manželského a holdováním volné lásce neboli rozpoutáním chtíčů nízkých prospělo se dítkám a lidské společnosti, toho žádný člověk rozum-

ný uznati nemůže. Odebíratí pak dítky rodičům a od útlého mládí živiti a vychovávatí je ve společných ústavech jest něco nepřirozeného. Rodičové mají povinnost i schopnost nejlepší své dítky sami si vychovati, a což mimo to jest, jest jenom nahražka, která rodinné výchovy, v celku vzato, nikdy úplně nenahradí.

Liberálové a pokrokáři uznávají většinou bídny stav hmotný a mravní četných dítek a míní pomoci ústavy a školami pro zanedbanou nebo opuštěnou mládež a nic více. Ústavy a školy takové jsou sice něco dobrého, ale tím otázka dětská rozřešena nebude, neboť zlo, z něhož tato otázka se prýští, tímto se neodstraňuje. Taková pomoc znamená asi tolik, jako pod děravou střechu, kterou do domu prší, stavěti nádoby na chytání vody. Nádoby přetékají, a střechou prší dále. Misto aby se spravila střecha, kde by snad stačilo zasaditi několik tašek, stavějí se nádoby na chytání vody. Tak se to má s těmi kárnými školami a ústavami pro zanedbanou mládež. Pomalu bylo by třeba vedle každé větší školy moderní postaviti hned také školu pro mládež zanedbanou. Taková pomoc jest drahá, nákladná a nedostatečná. Zde třeba zlo ničiti v samém kořenu.

K tomu pracuje naše nové hnutí křesťanské. Prameny, z nichž otázka dětská se prýští, jest jednak pokleslost víry a mravnosti, jednak neurovnané poměry sociální (společenské).

Pohanský starověk neznal práv dítěte. Před právem římským dovoleno bylo, dítěte před porodem se zbavovati. Ano, otec i po porodu rozhodl o jeho životě nebo smrti; zvedl-li dítě a přijal je za své, bylo zachováno, nepřijal-li ho, bylo pohozeno.

Křesťanství dalo právo i dítěti a chrání jeho život již před porodem, tím spíše po porodu. Křesťanský středověk neznal proto žádné zvláštní otázky dětské. Ta objevila se opět oživenutím nového pohanství, nevěry. Ani na venkově křesťanském dosud dítkám není zle, za to mnoho chybí dítkám v městech, kde duch křesťanský poklesl.

Naše křesťanská strana pracuje proto k dosažení nábožensko mravního obrodu společnosti lidské a k napravení společenských poměrů a tak z kořenu řeší i dětskou otázku moderní. A při tom ujímá se i mládeže opuštěné a zanedbané, zřizujíc pro ně ústavy a spolky lidumilné, křesťanské, jako jest útulna sv. Josefa na Vinohradech, nebo Serafínské dílo lásky pro země česko-slovanské v Čes. Budějovicích a jiné. Tyto ústavy spolky zaslужují podpory všech dobrých a šlechtných lidí.

Při otázce dětské třeba několik slov napsati o zemských porodnicích a nalezincích, kde útulek nalézají matky nemanželské při porodu, a odkud dítky tam narozené dávány bývají na vychování do rodin cizích, na útraty zemské. Ústavy takové jsou sice potřebny, jsou jako nutné zlo. I křesťanský středověk znal podob-

né zařízení. Při klášteřích totiž byly venku ve stěně umístěny schránky podoby mušle, kam nepozorovaně nemanželská matka mohla své dítě odložit, aby snad nepřišla v pokušení z hanby nebo ze strachu dítěti ublížit. Dětky takto odložené byly pak vychovány v klášteřích.

V těch dobách ovšem nemanželských porodů bylo málo, dnes však následkem poklesnutí křesťanského mravu porody takové se rozmnožily. Proto dnes mají takové ústavy význam, pokud totiž chrání a ujímají se dítěte. Pokud však dnešní ústavy ty podporují nevázaný život rodičů nemanželských a na útraty lidí spořádaných živí děti cizí, nejsou dobré. Dnes často se přihodí, že mnozí lidé žijí spolu neoddáni, v tak zvaném divokém manželství, a děti z takového soužití narozené odkládají v porodnicích a dávají si je živiti na útraty cizí a vychovávají od lidí cizích, aby sami dále mohli žít život nevázaný a lehký. To jest zlořád veliký a nepřirozený, který natropí mnoho zla.

Často otcové dítek nemanželských jsou i lidé velmi zámožní a dávají si takto své děti živiti na útraty země, již jakž takž cele zadlužené. To jest cizopasnictví, které třeba odstraňovati. Správy nalezinců a porodnic by měly proto větší péči věnovati tomu, aby otcové nemanželských dětí přidržováni byli k přirozené povinnosti dítě živiti, a neměly by divokých manželství, která ústavů zneužívají, podporovati, za to však větší odměny by měly udělovati svědomitým pěstounům těchto ubohých dítek.

I k této nápravě dojde, až strana křesťanská v zemi tak zmohutní, že dostane i v této věci rozhodné slovo.

XIV.

Národ a vlast.

N á r o d jest historická skupina lidí, kteří, co se původu týče, ve své většině dle krve a těla jsou stejného původu, kteří jedny dějiny minulosti své mají, stejné zvyky si zachovávají, stejným rázem povahy se vyznačují a jedním jazykem mluví.

Každý usedlý národ bydlí pospolu v určité zemi, kterou jmenujeme jeho v l a s t í.

Láska k národu a vlasti je něco zcela přirozeného, něco tak přirozeného, jako láska k rodině, z níž pocházíme, láska k rodnému domu, k otčině čili domovině. Proto všude i u národů nejnevzdělanějších lásku tu spatřujeme.

U národa méně vzdělaného, jakož i u jednotlivce nevyspělého nebo méně vzdělaného, jimž schází rozhled duševní, projevuje se láska k vlasti nejvíce láskou k příbuzenstvu a lidu rodného kraje, tedy láskou k otčině neb domovině. Se vzděláním a rozhledem ve světě rozšiřuje se a roste i láska k celému národu a k vlasti. Jinak projevuje se tato láska u národa velkého a mocného, jinak u malého; národ

veliký a mocný projevuje ji hlavně hrdostí národní, malý národ hlavně obětí pro vlast.

K národu česko-slovanskému, či správněji řečeno k obcovací řeči česko-slovanské, přihlásilo se dle posledního sčítání v r. 1900 v Čechách 3,930.093 lidí, na Moravě 1,727.270 a ve Slezsku 146.265, dohromady 5,803.628 lidí, kromě toho napočteno v Uhrách asi 2,003.752 Slováků, kteří dle původu k našemu národu sice patří, ale politicky i jazykem spisovným od nás odděleni jsou. Připočteme-li k tomu ještě úředně přihlášených Čechoslovanů v ostatních zemích předlitavských, počtem 151.769, obdržíme číslici 7,959.149 čili okrouhle 8 milionů lidí, kteří v Rakousko-Uhersku přihlásili se k národu našemu česko-slovanskému.

Z těchto číslic poznáváme, že jsme národ celkem malý proti národům jiným. A při tom jsme národ rozdělený ve čtyřech zemích, které mají své zvláštní zřízení: Slováci uherští jsou zajisté i politicky i jazykem spisovným od nás téměř zcela odtrženi, moravští pak a slezští Čechoslované jsou s námi sice spojeni jazykem spisovným, ale zemským zřízením, sněmem a správou země od nás v Čechách jsou odděleni.

Popatříme-li pak na národnostní mapu naší vlasti, vidíme, že kolem dokola téměř obklíčeni jsme národem německým. I vláda naše vídeňská jest velikou většinou německá. A také v týle máme mocnou a bojovnou říši německou a v ní zejména bezohledné Prušáky, kteří násilím hledí ve svém státě vyhubiti lid slovanský. Z toho všeho jde pro nás naučení, že první naší povinností národní

jest svornost a jednota národní. Ale právě toho nejpotřebnějšího u nás není.

Nemoudrá politika vůdčích stran českých, jak jsme v předešlých člancích ukázali, rozbila jednotu národa. Místo aby každý Čech snažil se vlasti a národu prospěti, pro vlast a národ, jak se to u národa malého patří, obět hmotnou a obět své osoby přináseti, Češi hašterí se mezi sebou, sobectví stavů, stran i jednotlivých osob národ rozdvojuje.

Češi, národ malý a se všech stran obklíčený národem německým, národem bojovným, mají-li se uhájiti, mají mít ducha ušlechtilého, bojovného, mají býti odhodláni a ochotni, život i jmění pro vlast a národ obětovati. Ale místo toho národního nadšení rozsévají se v národě světoobčanské zásady, zavrhuující boj každý i nejspravedlivější a odporučující osobní pohodlí a prospěch. —

Víra a mravnost jsou dva základy, na nichž moc a síla národa každého spočívá. Dějiny i zkušenosti učí, že národ bezbožný a nemravný hyne jako strom, jenž od kořene usychá. Proto i národové největší a nejmocnější víru a mravnost si hájí. Tak vidíme dnes v Anglii i Německu. A naopak vidíme ve státech a národech, kde se dnes proti víře a mravnosti štve, známky úpadku. Tím spíše musí si národ malý chrániti tyto základy: víru a mravnost. —

Co vidíme však dnes v národě národě českém? Místo aby povolání činitelé a vůdcové jeho víry a mravů se zastali, namnoze

za vlastenectví mají, když mohou víru a mravnost ze srdce a duší Čechův rváti. Každý cizozemský literární škvár jest jim dobrý do češtiny překládati a mezi lidem rozšiřovati, jen když to naplní kapsy ziskuchtivých nakladatelů a knihkupců. Co tu lží, posměchu a nadávek na víru vychrlí se dnes v Čechách v listech, knihách a na schůzích různých těch stran a to vše ve jménu vlastenectví a lásky k vlasti — ve prospěch prý národa! Může-li býti na světě větší převrácenosti a krátkozrakosti!?

Čech, křesťan, katolík, má více příčin svou vlast a národ milovati, nežli Čech ve víře vlažný nebo nevěřící. Tuť ten chrám Páně, v něm oltáře, kde nejvznešenější pro věřícího katolíka tajemství se konají, tu ve vlasti jsou hroby našich sv. patronů. Víra posvěcuje a povznáší cit lásky k vlasti a národu. I pohanští Římané bojovali proto za krby své a oltáře. Když víra naše katolická jest na škodu národu národu našemu, jak stále volají nepřátelské strany v Čechách, ať nám tedy vysvětlí, proč v Čechách v době nejkatoličtější, v době Karla IV., krále našeho a otce vlasti, a arcibiskupa Arnošta z Pardubic, byl zlatý věk národa našeho? Anebo ať nám vysvětlí, proč právě národové, kteří víry katolické si váží a v ní žijí, jako Irové, Lužičtí Srbové, Lutevci a Poláci, zachovali si svoji národnost a jazyk i lásku horoucí k vlasti, přes nepřízeň a pronásledování celých staletí? Ať nám odpoví, kde naposledy udržel se náš jazyk, když náš národ byl na vymření, když čeština z úřadů i škol byla vypuzena?

Nebyly-li to právě kostely katolické, kde český jazyk se udržel, kde jazykem českým lid se modlil a kněží lidu kázali? Anebo ať se podívají na uherské nešťastné Slovácko a do Pruského Polska, kdo tam drží jazyk lidu? Nejsou-liž to kněží katoličtí?

A když ten Čech-katolík do ciziny mezi lid cizí řeči přijde a tam jest mu do smrti zůstatí, zapomíná snad i řeč svou po letech dlouhých, ale nezapomíná českých modliteb, kterým ho naučila dobrá matka. Česká modlitební kniha a česká modlitba je to poslední, co mu z jeho jazyka a řeči české zůstává až do smrti, do vzdechu posledního.

Proto nerozpakujeme se říci: Kdo v Čechách ničí víru a křesťanský mrav lidu, ten zabijí národ, ten jest jeho vrahem a největším nepřítelem.

Každý národ má v úctě svého předního národního světce. Tak Rakušané sv. Leopolda, Uhři sv. Štěpána, Francouzi sv. Ludvíka. My Češi měli a máme sv. Václava, kterého nazýváme dědicem země České. S úctou sv. Václava jsou spiaty dějiny českého národa, ve sv. Václavu vidíme ztělesněnou celou naši minulost. Tento sv. vévoda, český tělem i duchem, v tom brnění rytířském, s tou korunou a praporcem českým jest ideál našeho krále a našich národních tužeb a práv.

Kdo bere nám úctu k sv. Václavu, bere nám úctu k naší minulosti slavné, přetrhává pouta a pásy minulosti, z nichž žije naše národní nadšení, ničí lásku naši k národu i vlasti. A přece našli se Češi v době poslední, kte-

ří opovážili se i tohoto světce národního nám zneuctívati. Není proto divu, když v Čechách víra a mravnost se takto znehodnocuje a ničí, že i obětavé lásky k vlasti ubývá.

Pravda, národních parádníků, národních tanečníků, národních pijáků a národních dietářů máme u nás až nazbyt. — Všude marnivost, ctižádost, požívavost a sobectví obléká se v národní šat, ale národních pracovníků obětavých jest pomálu. Ta národní paráda ten vlastenecký křik, ten prázdný vlastencký cit málo národu a vlasti prospěje, když při tom všem ztrácíme takřka půdu pod nohama, která jest dluhy zatížena, když při tom náš průmysl a obchod se nepovznáší. Naše vlastenecká snažení musí se bráti dnes směrem praktickým, za naším heslem: »Svůj k svému!« —

Národ zadlužených maloročníků, dělníků, zchudlých řemeslníků a úředníků závislých, nedodělá se svobody. Hospodářského sesílení ve směru každém však doděláme se jenom obětavostí a rozumnou prací, šetrností a podnikavostí.

Která strana česká, ptáme se nyní, jest schopna národ náš celý sjednotiti a nadchnouti ke svorné obraně? Která strana dovede víry a mravů křesťanských upřímně se zastati, těch základů životní síly národní? Která strana jde rozhodně za heslem: »Svůj k svému!« a pracuje k hospodářskému osvobození a sesílení národa? Jest to strana jediná ze všech těch mnohých stran českých — strana katolického lidu českého. —

Ona neštve stavu proti stavu, není stranou jednoho stavu v Čechách, jako liberální strana agrární nebo dělnická strana sociálně-demokratická nebo Klofáčova strana národních dělníků. Ona organisuje všechny užitečné stavy v národě na podkladě národohospodářském a spojuje všechny pod jeden prapor národní, prapor našeho státního práva českého. Ona neničí víry a mravů našich otců, ale zastává se jich a chrání je upřímně a důrazně. Ona pracuje k sesílení našeho postavení národohospodářského za heslem: »Svůj k svému!« Jí náleží budoucnost!

Bude to snad ještě i několik roků trvati, nežli národ opojený opiem falešného liberalismu, nepravého pokroku a nevěreckého volnomyšlenkářství vystřízlivění, aby správně usuzoval. Ale pravda nezná ustoupiti zlobě! Lid český má tolik zdravého smyslu, že pozná pravdu, pozná, co jest mu k dobru a spáse a vstoupí v šiky lidové strany katolické, české. —

XV.

České státní právo.

Nejvznešenější cíl našich českých národních tužeb, prací a bojů jest a zůstane české státní právo. České státní právo jest hybná síla, která povznáší a vzpružuje naše národní vědomí, české státní právo, se znaky Čech, Moravy a Slezska, je ten vznešený národní odznak, jenž vznáší se před každou

duši českou, jest ten jasný obraz naší národní budoucnosti, k němuž každé srdce české s posvátnou úctou pohlíží a pro nějž se obětuje, aby obraz ten stal se opět skutečností. České státní právo jest tak hluboko vryto v duši každého upřímného Čecha, že dokud Čech Čechem zůstane, dotud toto právo vším duřazem hájiti bude a česká duše nenajde pokoje a uspokojení, dokud tohoto práva, které mu, bohužel, na čas odňato bylo, zase nedosáhne.

Proto strana katolického lidu jako strana národní postavila ve svůj program národní na prvním místě dobytí českého státního práva.

Co jest toto české státní právo?

Jest to právo tří zemí koruny české, Čech, Moravy a Slezska, jakožto svézákonného státního celku. Toto právo zahrnuje v sobě trojí věc:

1. Jím určen jest poměr těchto tří zemí k panujícímu rodu Habsbursko-lotrinskému;

2. Jím označen jest poměr těchto zemí koruny české, jako celku státního, k ostatním dědičným zemím panujícího rodu a cizím státům. A konečně

3. z něho vyplývá oprávněnost sněmů těchto tří zemí na zákonodárství a samosprávu zemskou.

Co se první věci týče, totiž poměru, ve kterém jsou země koruny české k panujícímu rodu, tu, jak známo, tento poměr byl upraven zákony a usneseními z roku 1526, 1545 a r. 1713. Roku 1526

zahynul český král Ludvík z rodu Jagajlovců v bitvě u Moháče v Uhrách. Po smrti tohoto krále zvolili si stavové čeští, moravští a slezští za krále arciknížete rakouského Ferdinanda I., zasnoubeného se sestrou zahynulého krále českého Ludvíka, Annou.

Tak svobodnou volbou přešla koruna česká na rod habsburský. To potvrdil sám král Ferdinand I. reversem ze dne 13. prosince 1526 a opět ze dne 2. září 1545. Za císaře pak Karla IV. r. 1713, tak řečenou pragmatickou sankcí, za souhlasu a úchvaly se strany stavů českých, potvrzeno bylo právo následnictví na trůn český rodu habsburskému po meči i po přeslici (t. j. pro jeho členy mužské i ženské), až do vymření tohoto rodu. Tak v případě vymření panujícího nynějšího rodu mají zástupcové koruny české právo, voliti si svobodně nového krále.

To jest první část českého státního práva

Co se druhých věcí týče, totiž (2.) poměru státu českého k ostatním a (3.) moci zákonodárné sněmů koruny české, v té příčině udrželo se české státní právo až do roku 1749, kdy císařovna Marie Terezie beze svolení stavů českých zavedla v říši naší vládu centralistickou (ústřední) a připojila země české k nové vládě v téměř poměru jako své ostatní země dědičné. Tímto způsobem sice, jak Dr. Karel Kramář (České státní právo od Dr. K. Kramáře. Politická knihovna č. 1.) trefně podotýká,

přivedeno bylo české státní právo ze skutečného užívání, ale nebylo a nemohlo býti zničeno, poněvadž toto právo, spočívající na obapolné úmluvě, nemůže jednostranným rozhodnutím panovníkovým býti zrušeno.

Z téže příčiny nebylo toto právo zrušeno ani novou ústavou z roku 1867, nyní v Rakousku platnou, poněvadž »tato ústava uzavřena byla bez zástupců českého lidu od zákonodárného shromáždění, jež naprosto nemělo práva, o právech koruny české se usnášeti«. Z té příčiny všickni naši čeští poslanci vlastenečtí, soc. demokratické ovšem vyjímajíc, vstupujícíe prvně do parlamentu vídeňského, novou ústavou zavedeného, pronášejí hned své státoprávní ohražení, že tímto vkročením do parlamentu nemíní zadávati práv koruny české.

Rozepisujeme se zde šířeji o českém státním právu, abychom jednak jeho podstatu a pojem objasnili, jednak zájem o toto právo v české veřejnosti, v níž poslední čas málo se o tomto právu mluví, opět oživil.

Z toho, co pověděno bylo, vysvítá, že české státní právo není snad právo toliko národa českého, ale jest právo zemí koruny české a všeho obyvatelstva do těchto zemí příslušného. Týká se tedy zrovna tak Čechoslovánů, jako Němců a Poláků, v těchto zemích usedlých.

Jeho význam jest po stránce kulturní i národohospodářské veliký. Abychom o tom

se přesvědčili, podívejme se jenom do zemí a států, které podobné státní právo mají, jako jsou státy německé, kantony švýcarské, samosprávné kolonie anglické, jak utěšeně po stránce kulturní i národohospodářské se vyvíjejí a jak daleko za nimi jsou země koruny české, ač tak velikým přírodním bohatstvím oplývají! Cestujeme-li naší Šumavou, překročíme jen hranice naší vlasti a poznáme veliký rozdíl blahobytu u nás a v Bavořích. V Bavorsku nenajdete takových roztrhaných chalup, jako u nás, v Bavorsku nepotřebuje dělný lid choditi do ciziny na práci, jako u nás, v Bavorsku uvidíte krásně upravené válcované silnice, hned na pomezí českém v obyčejné vesnici mají telefonní stanici atd. Hned na první pohled vidíte blahobyť.

Odkud ten blahobyť? Snad, že lid bavorský jest pracovitější? To nikoliv! Snad, že jest země nad naši úrodnější? Ani to není pravda. Hlavní příčina toho jest, že Bavorsko má státní samosprávu a tak životní podmínky, zdroje blahobytu zůstávají v zemi.

My však v Čechách, na Moravě i Slezsku dřeme se a pracujeme až do úpadu, lid z těchto zemí, český i německý, putuje houfně do ciziny, aby mohl býti živ a hlady neumřel. My platíme daně veliké, a přece i ten příčinný lid i ta země, na přírodní poklady tolik bohatá, zůstávají chudí a ožebračení.

Odkud to? Číslice nám to povědí nejlépe. Země koruny české, jak »Týden« napsal, odvádějí každoročně jenom na státních daních 560,024.366 K čili 42% všech příjmů v Předlitavsku. Z toho vrací se jim toliko

191,224.322 K čili něco málo přes $\frac{1}{3}$. Tedy skoro $\frac{2}{3}$ jdou ze země, čili země naše nejvíce pracují ne pro sebe, nýbrž pro jiné.

Nešťastný ten státní centralismus vyssává naše země, naši životní sílu, tak že nemůžeme k blahobytu se vzmoci. Byl v tom kousek pravdy a kus ironie, když v posledním zasedání říšské rady r. 1908 posl. hr. Š t e r n b e r k pravil, že Rakousko je vlastně v zemích českých, ostatní země že jsou jako kolonie království českého, ale ovšem kolonie podivné, kolonie, které místo, aby naše země, které hlavně udržují moc tohoto státu, podporovaly, z našich zemí žijí a tyjí. Centrální vláda v každém spořádaném státě býti musí, ale příliš veliký centralismus škodí, zvláště v Rakousku, kde jsou zastoupeni tak různí národové, kteří řečí i povahou národní od sebe se liší, a kde seskupeno je tolik různých zemí, které podnebím i povahou půdy od sebe se tolik různí. Zlé následky přílišného centralismu musejí se jeviti tím, že jedna země, jeden národ druhému ve vývinu překáží a jednotlivé země jsou zanedbávány.

Tak nezdravý centralismus stává se kletbou a neštěstím národů. Tomu by nebylo, kdyby naše země měly svou zvláštní státní správu, své státní právo.

Pro nás Čechoslovany má však státní právo i velký význam a důležitost národní, že země koruny české jsou náš starý domov. My, Češi, nemáme jiné vlasti, jako na příklad Němci, my máme již přes 14 set let za svou vlast a domov tyto tři země. My Češi vytvo-

řili jsme si hranice této své vlasti, naši předkové po celá století krví svou hranice zemské hájili. České státní právo jest tedy přirozené právo naší domoviny. Čech zcela přirozeně ve své vlasti, ve své domovině, kterou potem i krví si vzdělal, chce býti svoboden, chce míti přirozenou svobodu. I nejposlednější nájemník, jenž v některém činžáku za plat byt si najal, chce býti ve svém bytu svoboden, tím spíše hospodář ve svém vlastním domě. Proto není se co diviti, že i národ český ve své vlasti, ve své domovině, chce míti přirozená práva a svobody svého domova. Češi proto nemohou a nesmějí připustiti, aby ve své vlastní domovině za psance, cizince byli považováni, jako divá zvěř štváni, jak se to v době novější děje.

Zde jsme ve své domovině, zde zůstaneme, zde žijeme a zde umřeme! A jestliže se strany nám nepřátelské vydáno bylo heslo: »Rozbíjejte Čechům lebky!«, jestliže nedávno v říšské radě jeden nakvašený poslanec německý volal: »S Čechy není vyrovnání, leč železem a krví!«, my zase jako jeden muž odpovídáme: »Nedáme se!«

K takovým koncům, k takovému velikému národnostnímu boji však bohdá nedojde již z té příčiny, že národnostní války již se přežily, dnešní pak války a boje nesou spíše na sobě ráz a povahu národohospodářskou. I v Čechách zabarvuje se boj národnostní — národohospodářsky za heslem: »Svůj k svému!«

A kdo má oči otevřené a dobře věci posledního času v naší říši pozoruje, nemůže ne-

viděti jakési tajemné ruky, která uměle, ale vždy v čas, dovede vyvolati národnostní štvance na ochranu svých zájmů. Jest to ruka mezinárodního velkokapitálu (zlaté internacionály), z 80 procent židovského! Jest to zajisté věc do očí bijící, že kdykoli v naší říši strany v pravdě lidové a křesťanské jsou na postupu, ihned neočekávaně propuknou boje a hádky národnostní, vyvolané provokátéry, hlavně židovskými nebo židovskými listy štváčskými. I v době nejnovější opět na různých místech říše (Kašperské Hory, Lublaň, Praha, Karlovy Vary, Cheb, Vídeň atd.) propukly boje národnostní, při nichž velkou roli hrálo naše ž i d o v s t v o. Proč asi? Inu, věc jest na snadě!

V říšské radě, skládající se většinou z poslanců lidových, mají se projednati ve prospěch malého lidu důležité předlohy o pojištění pro stáří, nemoc, invaliditu atd., předlohy, které, až stanou se zákonem, trochu zaloví v kapsách velkokapitálu. Proto musí se pozornost obracet jinam, totiž n a p o l e p l a n é h o b o j e a s p o r ů n á r o d n o s t n í c h, tak rozeštvati strany, zmařiti plodnou práci říšské rady a zameziti uzákonění těch lidových předloh. Velkokapitál chce lidu dále panovati dle hesla: »Divide et impera!« t. j. rozděluj (dělej různice) a poroučej!

Máme-li tedy svá národní práva si uhájiti a pro země koruny české konečně i státního práva dobýti, musíme míti oči otevřeny a dobře poznávat svého nepřítele. Náš národ nemá svého nepřítele hledati v tom starousedlém, vět-

šinou pokojném lidu německém v našich zemích, ale hlavně v cizích, přivandrovalých sem vetřelcích. Ti hlavně bouří lid německý proti nám. Ten starousedlý Němec v našich vlastech miluje naši zem, stejně jako Čech, trpí s námi společně v cizině za hranicemi často příkoří od svých soukmenovců pro tuto vlast českou. Bavorák, Sasík i Prušák, když náš Němec přijde mezi ně na práci, jmenují ho s příhanou »Böhm«. Naši Němci trpí příkoří u Němců za hranicemi i pro svá křestní jména našich zemských patronů, zvláště sv. Václava, kterého ctí. Čechy a Němce ve vlastech našich spojuje mnoho věcí. Spojuje nás předně jedna víra křesťansko-katolická. Nejen Češi, ale i Němci světí svátky našich hlavních zemských patronů, sv. Václava a sv. Jana Nep., ano Němci naši často ctí je mnohdy více ještě, nežli sami Češi.

Spojují nás dohromady stejně zbědované poměry naší ochuzené, zadlužené vlasti.

Má-li tedy naše vlast znovu dosáhnouti bývalé slávy a blahobytu, nesmíme v každém Němci spatřovati svého nepřítele a škůdce, bořití samito, co nás vespolek spojuje, zejména víru katolickou, nesmíme vyhledávati, co nás rozdvojuje, ale co nás spojuje. Spíše máme stavět i různými ústky k vzájemnému dorozumění, jak to činil i náš přední vlastenec a

v u d c e D r. L a d. R i e g e r. Kdo myslí, že ve vlastech našich dojdeme kýžného pokoje vespolným štváním a obracením se k sobě zády, ten jest ovšem na velkém omylu a neposlouží svému národu ani vlasti. Kdo ničí víru katolickou v našich vlastech a s ní i úctu k našim svatým patronům zemským, ten trhá takřka poslední pásky mezi lidem v Čechách.

O d s t r a ň u j m e p ř e d s u d k y k l a m n é, které navalili mezi lid český a německý v naší vlasti ti různí štváci! Hlavní předstek je ten, že Čech Němce nebo naopak Němec Čecha přemůže a si podrobí. Dlouholetý boj vzájemný by mohl již obě strany poučiti, že jeden druhého nezdolá, že vzájemným bojem jeden druhého oslabuje a oba kmeny stejně jím trpí.

Jiný předstek, mezi Němci valně rozšířený, jest ten, že nás Čechy považují za národ druhé třídy, ačkoliv přece naši vyspělost a částečně, zejména v umění hudebním, i přednost naši v různých oborech lidské práce, vědy i umění sami uznati již musejí.

Jiný klam u Němců je ten, že v poslední polovici předešlého století ztratili své posice (Besitzstand) v některých místech a městech, ačkoliv přece jest známo, že místa a města ta vždy byla česká, jenom že za dřívější doby v těch místech bývaly školy německé, navštěvované ovšem výhradně dítkami českými, které v nich jenom duševně zakrňovaly.

Kdo zná důkladněji lid český i německý v našich vlastech, dosvědčí zajisté, že oboj lid ten ve svém jádru j e p o k o j n ý, štvanic

nemiluje a pokoje si přeje. Lid obojí zachoval si i přes tu dlouholetou štvanci ve své většině zdravý rozum, rozvahu i vůli dobrou. Proto jest naděje, že i v našich vlastech k dorozumění dojde. Ale dorozumění toho a tohoto pokoje a ovoce jeho blahobytu nedocílí strany liberální, tím méně radikální, pokrokové a jak se všecky jmenují, za jejichž vlády, jak zkušenost učí, vzájemné nepřátelství jenom více a více bylo rozdmýchováno, ale strany v pravdě lidové, rozumně konservativní, křesťanské, jdoucí za heslem a zásadou: »Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim!«

Pak stane se skutkem, co přislíbil a slavně potvrdil náš císař a král reskriptem ze dne 12. září 1871: »Majíce v paměti státoprávní postavení koruny české a jsouce sobě vědomi slávy a moci, kterouž tato koruna Nám a předkům Naším propůjčila, mimo to jsouce pamětlivi neoblomné věrnosti, kterou obyvatelstvo země České každé doby trůn Náš podporovalo, uznáváme rádi právo tohoto království a jsme hotovi toto uznání přísahou Naší korunovační obnovení.«

XVI.

Politika a socialismus.

V dnešní době vstoupila do popředí vedle otázky politicko-národní i otázka sociální. Třeba jest dobře rozlišovati politiku od socialismu.

Politika, po česku tolik co státo věda, jest věda, která učí, jak podporovati a chrániti blahobyth historických skupin lidstva, buďto států, zemí, národů a obcí, bez ohledu na rozčlenění lidstva dle oborů práce. Mluvíme proto o politice rakouského státu, která má za účel podporovati a chránit blahobyth všech rakouských občanů, bez rozdílu povolání stavu a národnosti, mluvíme o politice jednotlivých zemí, jako historických útvarů, o politice jednotlivých národů i měst.

A poněvadž hlavní podmínkou blahobytu jest mír, hlavní povinností politiky jest o to péči míti, aby mír a pořádek doma udržovala a proti cizině jej chránila.

Předmětem vědy sociální jest zase hlavně práce lidská a výtěžek práce. Sociální otázka má na zřeteli lidské skupiny, které povstaly následkem rozdělení různých oborů práce tělesné i duševní, a jejím cílem jest, aby výtěžek práce spravedlivě a ke spokojenosti pracujících byl rozdělován. Otázka sociální jest ve svém základě otázkou nikoliv tak jednotlivých států, nýbrž

otázkou jednotlivých stavů a zaměstnání, bez ohledu na historicko-politické seskupení lidstva. Otázka sociální jest, abychom tak řekli, otázkou světovou stavu rolnického, dělnického, řemeslnického, obchodnického, průmyslového a intelligence. Proto přicházejí tu k platnosti mezinárodní sjezdy, porady a usnesení dělnictva, průmyslu i středních stavů.

Sociální věda má pracovati k dosažení rovnováhy a míru mezi stavy práce.

Křesťanský středověk měl až do nejmenších podrobností vypracovaný řád sociální. Avšak moderní liberalismus, jenž hájí a na zřeteli má toliko svobodu a egoismus (sobectví) jednotlivců, rozbil ty sociální řády, odkázav každého jednotlivce-pracovníka k volné konkurenci (soutěži). Následek toho byl, že jednotlivci a skupiny finančně silnější zmocnily se výtěžku práce na úkor a zmar finančně slabších, a tak povstal sociální nepořádek a sociální moderní otázka. Zejména finančně slabší spojují se na ochranu svých zájmů a práv, organisují se dle svého společného zaměstnání a tak povstala organisace sociální stavu dělnického, rolnického a živnostenského. Ačkoliv otázka sociální jest v základu otázkou světovou, všelidskou, přece nejlépe řeší se dle jednotlivých útvarů a skupin politických sociálním zákonodárstvím jednotlivých států, zemí, národů i obcí.

Z toho následuje, že jednotlivé politické strany ve státech, zemích, národech, nuceny jsou vzíti ve svůj program i otázku sociální. Proto ve státech zřizují se i ministerstva práce. A z toho všeho je zřejmo, že dnes j e n o m

strany politicko-sociální mají význam a budoucnost. Když toto, co pověděno bylo, máme na zřeteli, porozumíme vývoji a nezdaru politiky české v době poslední.

Až do let devadesátých minulého století panovala v Čechách strana staročeská. Najednou smetena byla stranou mladočeskou. Co jí asi zlomilo vaz? Myslivá se na nešťastné punktace.

Ale ty, dle našeho přesvědčení, byly jenom záminkou útoku, vždyť za mladočeského vůdcovství většinou byly národu našemu oktrojovány, vnuceny. Byla tu vinou staročeské porážky snad neplodná práce politicko-národní? Nikoliv! Staročeská politika vymohla nám českou universitu a celou řadu českých ústavů atd. Scházel snad staročechem politiký talent? Ach! Takových vyškolených a nadaných politiků, jako byli Rieger, Matuš, Zeithammer atd., dosud jsme se nedočkali. Jejich řeči byly vzory politického turnaje, jejich řeči lid rád četl a jimi se politicky vzdělával. Jejich hlavní chyba byla, že nepoznali potřeb doby nové, že v době, kdy otázka sociální již tloukla na dvéře zákonodárných sborů, nechal pole sociální ležeti ladem a zdůrazňovali jenom moment politicko-národní. Řekněmež si upřímně: Kdo to byl, jenž je při útoku mladočeském opustil první, kdo rozmnožil řady mladočeské, kdo stali se nejhorlivějšími agitatory proti nim?

Byly to třídy sociálně špatně postavené, byli to zchudlí dělníci, řemeslníci, malobrovníci a špatně placení učitelové a úředníci. Pud sta-

vovský, pud sebezachování, tehdy ještě nevyjasněný, tu hrál hlavní roli. Stavby lépe postavené zůstaly staročechům dlouho ještě věrny. Lid však, sociální bídou zatížený, sliboval si od ráznější politiky mladočeské zlepšení svého postavení.

Lidu se líbila ostrá řeč mladočeských kandidátů: »My si promluvíme přímo s naším králem! My tam ve Vídni zahřímáme, až se budou třásti okna hradu!« Pravda, zahřímali, i na píšťaly a na trubky hráli i pulty rozbíjeli při technické obstrukci, ale více nedokázali. Proč? Protože i mladočeši zůstali na cestě jednostranné politiky staročeské. Zrovna jako jejich předchůdci pěstovali jenom politiku národní. Jako staročesi, konejšili též oni hladovíci: »Počkejte jenom, až vymůžeme vám české státní právo, až ty milliony místo aby šly do Vídně, zůstanou u nás, pak se vám a všem dobře povede!«

To byla celá sociální politika staročeská i mladočeská. Zatím bylo v Čechách stále hůře. Mladočeská strana, vzrostši rychle, neměla mnoho politických veličin, jejich řeči přestával lid čísti, nebylo v nich mnoho jádra a četl je pak jenom tehdy, když sloupce řečí našich poslanců byly prošpikovány různými výkřiky a nadávkami. Politické vzdělání a rozhled lidu českého klesaly. K tomu ke všemu přinášeli mladočeši jako strana svobodomyšlná do Čech, od Němců právě odhazované, rozviklané haraburdí, pod jménem liberalismu, a jeho protináboženskými a nemravnými zásadami lid kazili.

Bylo, zkrátka, více hluku a křiku v Čechách i ve Vídni, a více nic.

A po téže cestě krácejí i ostatní malé strany svobodomyšlné, ať se jmenují radikální, státoprávní nebo realistická. Ony jsou jen různé toniny téže mladočeské písničky a z nich realistická jest ještě hodně zabarvená helvetsko-židovským nátěrem.

Tato nedbalost a nevšímavost vůdčí strany mladočeské k otázce sociální přivedila zmohutnění politické strany soc. demokratické a založení nových stran: národně-sociální, k níž přidávali se vedle národních dělníků i živnostníci a politické strany agrární.

Politika národa českého, která, jak jsme dříve dokázali, má podporovati a hájiti práva a blahobyt celého národa, bez rozdílů stavů, která má býti jednotnou, byla takto rozbita, dostala se do podruží stavu selského, jednak dělnického, stala se politikou stavovskou, — každý skoro stav chce dnes provozovati politiku svou. Politika tato stavovská, sobecká, stala se žiravinou, jež ničí jednotu národa, jež rozbijí i sociální organizaci stavovskou, jež dere se i do ústavů a institucí, které s politikou nemají co činiti, jako je z e m ě ě l s k á r a d a. Ta svádí do boje rozvaděné o každou záložnu, o každý skoro spolek.

Mladočeští předáci tuto chybu dobře poznávali, varovali, ale místo aby vzali ve svůj program i řešení otázky sociální, hudli svou starou písničku. Aby se to trochu sklízilo, založena byla Národní Rada česká a na říšské radě Národní klub český.

Tu vystoupila na obzoru vlasti české jitřenka, strana katolického lidu českého. Ona předstupuje před lid český s vypracovaným programem sociálním pro jednotlivé stavy, ale shromažďuje spolu také všecky pod jeden národní prapor politický. Ona chce rozvaděné, rozbité stavy spojit, ona chce však i řešiti zároveň palčivé otázky národo-hospodářské. Ona rozlišuje dobře politiku národa od sociální otázky, volajíc: Politika národa českého má býti jedna, ale při tom třeba se národo-hospodářsky dle stavů organisovati. Tak to činily křesťanské strany i v zemích jiných a dovedly politicky národ sjednotiti a při tom i sociálně pracovati, jako katolické centrum v Německu, katolická strana v Belgii a křesťansko-sociální strana ve Vídni.

Nikoliv tedy napřed národně-politicky a pak národně-sociálně ani napřed sociálně a pak teprve národně, ale obojího dnes třeba stejně, lid chce svobodu i chléb; třeba lid jednotně národně nadchnouti a spolu sociálně v jeho prospěch pracovati.

Strašák klerikalismu, o němž blábolí strany liberální, nic nezmůže. Lid český poznává, že strana katolického lidu je strana budoucnosti, bohdá šťastnější budoucnosti českého národa. Krokem pevným kráčí kupředu.

XVII.

Politika a náboženství.

Nejčastější výtku, kterou činí protivníci straně katolického lidu, týká se otázky náboženské. Každý odpůrce její, aniž by si dříve přečetl její program, ví o ní aspoň jednu »chybu«, že prý zneužívá náboženství, že je klerikální. Dnes lid zvykl si na tuto, tak často pronášenou výtku tolik, že mnohdy nevědomky a beze zlé vůle »katolické« zaměňuje za »klerikální«. A není divu, vždyť tak čte v novinách a slyší na schůzích den co den. Socialista, radikál, mladočech i agrárník volají jako jedním hrdlem a co jen dech jim stačí, neustále: »K a t o l i c k á s t r a n a z a t a h u j e n á b o ž e n s t v í d o p o l i t i k y a n á b o ž e n s t v í d o p o l i t i k y n e p a t ř í!« Mnohdy slyšeti je při tom od lidí, víře a náboženství jinak nepřátelských, pronášeti i tu farízejskou starost: »Takový »cit« vznešený, jako jest víra, do politiky přece nepatří!«

Mohli bychom tyto běžné námitky našich protivníků odbýti krátce takto: »K d y ž d o p o l i t i k y n e p a t ř í n á b o ž e n s t v í, p a k t a m n e p a t ř í a n i n e v ě r a; dokud však vy a vaše listy budou nevěru a nepřátelství k náboženství pěstovati, dotud zase my a naše listy budeme se náboženství a víry ujímati.« Anebo mohli bychom odpověděti, jak čteme v kalendáři »V z k ř í š e n í« roku 1909: »Když pravíte, že náboženství, jako něco vznešeného, do politiky nepatří, podle toho

ta vaše politika musí býti něco málo pěkného a vznešeného.« Konečně mohli bychom poukázati na to, co napsali jsme ve článku druhém, že u nás v Rakousku, kde přece máme i ministerstvo kultu, kde sbory zákonodárné mají velký vliv na náboženskou svobodu, kde sdělávají se zákony k prospěchu nebo ke škodě náboženských společností a víry vůbec, kde tedy vlastně náboženství již v politickém životě jest, že u nás každý občan a tím spíše každá politická strana musí zaujmouti i své stanovisko k náboženství, buď tak neb onak, buď stanovisko přátelské nebo nepřátelské.

Avšak v tomto článku chceme nejen námitky našich protivníků odbýti, účelem jeho jest i pro stoupence katolické poměr strany katolického lidu k náboženství vůbec a její správné stanovisko v této věci obhájit.

Jak jsme ve článku o dvojím názoru světovém ukázali, sociální program naší strany jest vybudován a spočívá na křesťanském názoru světovém. Z toho vyplývá, že, kdo napadá tento názor světový čili, abychom určitěji mluvili, kdo odvažuje se tvrditi, že Boha není, a popíráti nesmrtnost duše lidské, útočí na základ jejího programu sociálního a jest jejím protivníkem. A jako dobrý ochránce pevnosti hájí nejen zeď a střechu, ale i základ její, tak i strana katolického lidu musí svůj základ hájiti a proto musí s nevěrou polemizovati, jak ukázala i debata v říšské radě, vyvolaná poslancem Masarykem, ze které stra-

ny parlamentní rozstoupily se proti sobě dle dvou názorů světových.

A poněvadž křesťanský názor světový, na němž spočívá sociální program naší strany, je spolu základem každého náboženství, neboť, kdo nechce Boha uznati, ten nemůže míti ani náboženství vůbec, z toho jde, že náboženství a víra vůbec nemůže býti této straně věcí lhostejnou, ale velmi důležitou, jí příbuznou a přátelskou.

Obor neboli pole působnosti a cíl strany politicko-sociální a náboženských společností jest ovšem v zásadě různý. Obor a cíl strany politicko-sociální jest hlavně rozmáhání a udržování blahobytu časného (na této zemi), kdežto obor a hlavní cíl náboženství jest blaženost věčná. Proto strana katolického lidu, jako strana politicko-národní, chce hájiti práva a rozmáhati časný blahobyt celého národa českého, bez ohledu na náboženské vyznání jeho členů, a jako strana sociální chce pracovati k povznesení blahobytu všech užitečných skupin práce (různých stavů práce) v národě, bez ohledu na konfessi jednotlivců. Ona není zde, aby zbožností a víře učila a články víry obhajovala, to není její obor, to přenechává církvi a duchovenstvu. Ale poskytuje zevnější ochrany náboženství a víře proti jim nepřátelským politicko-sociálním stranám a po případě i proti vládě. A to činí a činiti musí, poněvadž jest přesvědčena, jak veliký a neocenitelný význam má náboženství a víra i pro zachování a rozmáhání bla-

h o b y t u č a s n é h o společnosti lidské vůbec a společnosti státní a národní zvláště.

Vždyť dějiny i zkušenost učí, že nevěra a nevěrci nezaložili a neudrželi v pořádku ani jednoho státu. Národ, bez náboženství hyne, nevěra a následek její mravní spustlost vykopaly hrob tak mocnému a velikému národu římskému a kopají hrob za dnešních dnů i národu francouzskému, kdysi ve světě prvním. Nevěřci francouzští volali jásavě, že zhasili světla na nebi (že zničili víru), a co se nyní děje? Hašne francouzskému národu i světlo na zemi, národ ten pomalu, ale jistě, jak číslice dokazují — vymírá.*)

Strana katolického lidu správně tedy oceňuje sociální význam náboženství pro časné blaho společnosti. Náboženství totiž staví hlubší a pevnější základy pro spořádanou společnost, nežli jak to dovede autorita státní. Neboť náboženství zasáhá hluboko až do duše a svědomí člověka, ono očišťuje i jeho myšlenky, úmysly a city, kdežto moc státní nebo politicko-sociální souditi a trestati dovede a může toliko pronesené již slovo a skutek hotový. Pro tento význam, pro společnost tak veliký, ano nenahraditelný náboženství vyslovila se naše strana tak rozhodně proti rozluce církve od státu. Ona tedy nezneužívá náboženství, nýbrž oceňuje správně jeho sociální význam.

Chceme ještě blíže vyložití její stanovisko k různým konfessím neboli vyznáním víry. Jak praveno bylo, obor a cíl

*) Viz dodatky.

strany politicko-sociální a cíl náboženství jest v zásadě různý; strana pracuje pro blahobyť časný, náboženství má cíl vznešenější — bla-
ho věčné. Z toho následuje, že politika
strany nemůže přímo podléhati
autoritě církevní. Toto stanovisko u-
znali i naši biskupové čeští a v té
věci i výslovnou záruku dali*), a toto stano-
visko hájí i vůdce křesťansko-sociální strany
německé Dr. Lueger.

Strana naše jest pro velký sociální vý-
znam náboženství přítelkyní nábožnosti vů-
bec a ctí ctnost, jež vyplývá z víry vůbec.

Poctivý protestant a poctivý žid, který
věří, jí stojí blíže, nežli nevěrec, ať se jmenu-
je jakkoliv. Ani nevěrce, který pravdy pocti-
vě hledá, nepovažuje za svého úhlavního ne-
přítele, ale ovšem nevěrce-fanatika, nevěrce-
posměvážka a lháře, jemuž každý prostře-
dek i lež dosti poctivou zbraní se zdá, toho
potírá. Ona z a v r h u j e f a n a t i s m u s n á-
b o ž e n s k ý (štvanici), ona však zavrhuje a
odsuzuje i f a n a t i s m u s n e v ě r y, poně-
vadž obojí společenský pokoj poškozují. Je-
jím cílem jest mír a pokoj i mezi různými kon-
fessemi, ale nikoliv pokoj takový, jenž vyplý-
vá ze lhostejnosti (indifferentismu) víry, pokoj
shnilý, vyplývající z nečinnosti náboženské.
Ať si konfesse mezi sebou ušlechtilé závodí,

*) Dle slov Dr. Horského na II. sjezdu
strany katolického lidu v Čechách dne 5. a 6.
ledna 1907, jak účastníci toho sjezdu se pa-
matují.

jen když polemiky náboženské mezi práva a slušností nepřesahují.

Ideálem strany naší jest pravá a poctivá náboženská svoboda.

Ale právě proto, poněvadž vidí, jak politické a sociální strany nevěrecké nejvíce a nejpředněji náboženství katolické napadají, to náboženství, jehož vyznavači tuto stranu založili a z nichž téměř výhradně tato strana a celý národ český se skládá, dále poněvadž strana tato nemůže neviděti veliké přednosti právě náboženství křesť.-katolického k udržení a rozmáhání i společenského blaha, proto také nejvíce a nejpředněji svobodu a práva církve katolické a náboženství křesť.-katolického proti útokům jiných stran politicko-sociálních v našem národě, v naší vlasti a v tomto rakouském státě hájí. To jest stanovisko strany katolického lidu českého k náboženství vůbec a k náboženství křesťansko-katolickému zvlášť, tím různí se od stran ostatních.

Strany svobodomyšlné, tak sice zvané, ačkoli pravé svobodě nepřejí, strany liberální, ať se jmenují mladočeská nebo agrární, pěstují náboženskou lhostejnost (indifferentismus) dle liberální zásady: »víra jako víra«, ano, »víra jako nevěra«. Strana sociálně-demokratická a jí příbuzné strany, které s ní stojí na stanovisku nevěreckého názoru světového, potírají víru vůbec a jejich ideálem jest nevěra.

Strana katolického lidu oceňuje správně význam náboženství i pro společenské blaho

a proto je chrání a jeho svobody a práv se zastává. J í p a t ř í b u d o u c n o s t. Kdo jen trochu má úcty a smyslu pro náboženství, s ní v budoucnosti i v Čechách půjde.

XVIII.

Antisemitismus.

Slovo »antisemitismus« složeno jest ze slov dvou z »anti«, slova to řeckého, znamenajícího tolik co »proti«, a ze »semitismus«.

Antisemitismus jest tedy protisemitismus a rozumí se jím nauka, smýšlení, boj proti Semitum. Semité pak jest plémě lidské, různé od plemena indogermánského, k němuž patří všickni vzdělaní národové evropští. K plemeni semitskému patřili staří Assyrové a patří dosud zejména Arabové a židé. U nás antisemitismem rozumí se protižidovství.

Antisemitismus jest dvojí: p l e m e n n ý, jenž bojuje a potírá žida proto, že židem jest, tedy žida každého stihá pro jeho původ, a o b r a n n ý, jenž bojuje toliko proti zhoubným výstřelkům židovstva. P l e m e n n ý a n t i s e m i t i s m u s z a v r h u j e naše strana jako nespravedlivý, poněvadž jest na úkor spravedlnosti i lásky k bližnímu a poněvač i mezi židy najdeme dobré vlastnosti a lidi dobré. O b r a n n ý a n t i s e m i t i s m u s n a š e s t r a n a p ř i j a l a v e s v ů j p r o g r a m, p o n ě v a d ě t e n t o a n -

tisemitismus jest nám nutně potřebný pro sebeochranu národa našeho proti národu židovskému. —

Židé jsou skutečně, ačkoliv rozptýleni jsou po celém světě a různou obcovací řečí mluví, národ samostatný. Národ nevyznačuje se toliko řečí, národ, jak dříve pověděno bylo, je skupina lidí stejného původu dle těla a krve, lidí, kteří mají jedny dějiny své minulosti, jež pojí stejné národní zvyky, smýšlení a ráz povahy. Toto vše najdeme u židů, a k tomu ještě pojí je i stejná víra a hebrejská obřadní řeč.

Protože tedy židé tvoří mezi sebou skutečnou skupinu národní, z toho následuje, že žid nemůže býti, dokud židem zůstává, nikdy Čechem, nanejvýše může býti český žid přítelem našeho národa. Čech zajisté plemenným původem, smýšlením, povahou i řečí od žida různí se daleko více, nežli od Němce. Z toho dále jde, že jmění a bohatnutí českých židů není ještě jmění a bohatství českého národa. —

A z toho konečně vyplývá, že nám Čechům ani jinému národu nemůže býti věcí lhostejnou, jaké postavení židé v národě zaujmají. Jsou-li židé jeho vůdci, zaujmají-li přední místa v národě, pak národ náš je v podruží národa cizího. To jest stanoviska naší strany vůči židům a stanovisko to jest zajisté správné.

Studujeme-li život a povahu židů, přijde-

me k závěru, že židé jsou národ zvláštní, řekli bychom, národ zkamenělý.

Jak nám povahu a život jejich před dvěma tisíci lety vypisují pohanští římské spisovatelé, jako Tacitus a j., takoví jsou židé až dosud. Byli již mezi nimi bohatí i chudí obchodníci, kteří po Římu kupovali staré hadry a odpadky, zrovna jako dnes.

V každém národě jiném najdeme lidi různých povah a nadání, žid podobá se židu jako vejce vejci. Židé žádných větších vynálezů v oboru vědy, průmyslu, hospodářství atd. neučinili, ale dovedou všech vynálezů využítkovat rychle pro svůj prospěch. Židé, ačkoliv po celém světě rozptýleni jsou a stýkají se s tak různými národy, přece zachovali si vždy svůj národní ráz a nepřejmou v té příčině od jiného národa, vyjma jméno a řeč, ničeho.

Dle názoru našeho působí v tom na židy nejvíce jejich náboženská kniha talmud. Židé sice mají, jako my křesťané, knihy písma sv. Starého zákona, ale vedle nich i talmud. Talmud obsahuje náboženské a národně-sociální předpisy židovské tradice (ústního podání). Dělí se na »Mišnu«, která sepsána byla ke konci 2. století po Kr. a na »Gemaru«, sestavenou od rabínů ve století 4. po Kr.

Talmud má na židy vliv větší, nežli Písmo sv. On je učí odlučovati se od národů jiných a vyvyšuje je nad národy jiné, vštěpuje jim židovské souručenství a židovskou povýšenost. Proto žid talmudový, t. j. žid vychovaný

naukou talmudu, jako lid vyvolený z národů a nad národy ostatní povýšený, nedovede zachovati společenské rovnosti občanské v životě — buď se plazí, je-li sláb proti jiným, nebo dělá povýšeného pána, dodělal-li se společenské moci.

A n t i s e m i t é p l e m e n n í hájí si své stanovisko vůči židům, odvolávajíce se na to, že prý židé jsou lid již mnoho přebraný, že prý, co mezi nimi za něco stálo, dávno již splynulo s národy jinými. Ale náhled tento není zcela správný. I mezi židy najdeme povahy ušlechtilé a rádi uznáváme jejich i dobré vlastnosti, jako: lásku rodičů k dětem, dětí k rodičům, jejich podnikavost, spořivost a střídmost v jídle a pití a jejich obchodní nadání.

Říkává se a to právem, že žid jest rodilý obchodník nejen dědičným nadáním, domácí výchovou rodinnou, ale i proto, že židé jsou rozptýleni po celém světě a žid všude svého přítele žida najde.

Ačkoli tedy dobré vlastnosti židů spravedlivě uznáváme, přece n e m ů ž e m e j a k o v l a s t e n c i n e v i d ě t i i t ě c h š k o d , které mnozí židé všude a také i v národě našem působí, a proto máme právo i povinnost, abychom proti těmto škodlivým vlivům svůj lid chránili.

Nemůžeme lhostejně přehlížeti ty četné zaviněné úpadky židovských firem, kterými ochuzuje se i náš lid, ty různé podvody, ten rozklad mravnosti a víry našeho lidu, který někteří židé slovem, skutkem, písmem (časopisy, které rozšiřují horlivě ke zkáze lidu) a kořalečným morem zaviňují.

To se upříti nedá, že židé mají úlohy své velmi chytře rozděleny. U Maďarů dělají Maďary, mezi Němci dělají Němce, mezi Čechy — ovšem zřídka to je zjev — Čechy. Jedni jdou se socialisty, druzí s liberály mladočechy, třetí s liberály agrárníky, všude hledí vlivného stanoviska získati a nejraději jdou s národem a stranou silnou. Největší vliv mají však na noviny svými dobře placenými inseráty a svými redaktory a dopisovateli.

Noviny, korrespondenční a telegrafní kanceláře zpravodajské, většinou jsou v jejich moci. Oni dovedou šikovně ve prospěch židovstva psáti a když třeba, šikovně pravdu, která by byla židovstvu ke škodě, zamlčovati, příznivce židovstva (na př. Tolstoj, jenž má ženu židovku) vynášeti, odpůrce židovstva umlčovati a znehodnocovati. Tak mnozí židé dosáhli velké moci i v obchodě, průmyslu a v politice.

Žid obyčejně čte noviny ze zadu, kde jsou zprávy obchodní a peněžní, to přední v novinách nechává pro křesťany.

Dnes židé nevládnou nad národy tolik svým ohromným jménem, jako spíše zásadami, které lidu tiskem a slovem vštíplí.*).

To vše strana katolického lidu musila vzíti v úvahu, jako strana lidová a vlastenecká a podle toho zařídila i obranu lidu proti škodám se strany židů.

*) Viz dodatky.

Strana naše v obraně té zavrhuje násilí proti židům, jsouc si vědoma toho, že násilím se nic nedokáže, ale věc spravedlivá poškodí, proto strana naše, jako antisemitská, zůstává jenom na cestě práva a dovolenými prostředky chrániti chce zájmy lidu.

Děje se to buzením uvědomělosti, vzdělání, podnikavosti a spořivosti v národě. Náš lid jest velmi důvěřivý a dává se snadno lapiti pěknou řečí, lichotivým slovem — proto třeba jest, nemá-li lid proto škody bráti, v té příčině lid uvědomovati a varovati.

Strana naše však chce i všemi zákonitými prostředky působiti k tomu, aby přehmaty se strany židovské byly co nejřidčí.

Kde tento zdravý antisemitismus v květu jest, tam není násilí brachiálního proti židům (na př. ve Vídni). Lid totiž vidí různé ty přehmaty židovské, a není-li tu jeho zastance, není-li zde nikoho, kdo cestou práva lidu se ujme, kdo obraně lidu dá správný směr, hněv lidu vypukne v násilí a bouře pouliční.

My, jako strana správně antisemitská, nepřehlédáme vad a škod se strany židovské, jako to činí liberální strany (mladočeská, agrární, realistická) a socialistická ve jménu falešné svobodomyslnosti a pro inserty židovské a příspěvky židů do pokladen těchto stran, my jako strana v pravdě národní a lidová nechceme a nebudeme nikdy lichotiti se a žebřiti o přízeň a hlasy židů, národa jiného. Hrdost a sebevědomí naše nám toho nedovoluje.

My Češi až dosud i bez pomoci

židů, často i proti nim a s nimi spojeným Němcům, dovedli jsme se obrániti, my si pomůžeme i bez nich. Naším přesvědčením jest, že my Češi nepotřebujeme tolik židů, jako spíše židé potřebují nás.

Tak pracuje strana naše ve prospěch lidu, jí proto náleží budoucnost.

XIX.

Dodatky.

František Palacký napsal v »Pokroku« r. 1873 (Světobzor roč. VII. z r. 1873 str. 514): »Pozoruji ne bez bolesti, že otázkám náboženským a církevním, jichžto sporné přetřásání působovalo ve vlasti naší od jakživa tolik neřestí a žalostí a ježto za naší doby zdály se už nadobro uklizeny býti, od nějakého času dává se opět podnět čím dále tím mocnější — ač již se strany jiné, nežli dříve. Od té doby, co židé, v každém ohledu emancipovaní, opanovali veřejné mínění v Němcích a zvláště ve Vídni, rodí se a roste také u nás reakce proti názorům a ideám křesťanským, ježto zdědilo naše pokolení od věků minulých. Chceť mezi vzdělanci našimi uvéstí do mody onen druh liberalismu, netoliko politického a sociálního, ale i filosofického, jehož nauka vrcholí ve knize od (pseudonyma) Maxe Stirnera r. 1845 v Lipsku vy-

dané: »Der Einzige und sein Eigenthum.« Tam se učí, že všechny naše myšlenky o Bohu, o ctnosti a právu jsou jen pouhá pověra; že člověk, jsa zvířetem jako každé jiné zvíře, nemá do sebe ani mravního povolání ani jakých povinností; jeho nejvyšším úkolem jest prý naprosté sobectví; čehokoliv tedy kdo se zmocní, to že jeho jest; a protož »kdo s ko-ho, ten toho!« — o příbuzných zásadách zlo-pověstné »internacionály« nepotřebí tuším vedle toho se šířiti.«

Dále praví o církvi katolické a k ně ž s t v u: »Jen hrubý nedouk mohl by ne-věděti, že veškeren pokrok vzdělanosti a o-světy po mnohá století visel, jako jinde, tak i u nás, jediné na církevních ústavech, že co-koliv zjevilo se dělníkům na poli, jak naučné literatury, tak i krásoumy, odchováno bylo původně ve školách duchovenstvem zříze-ných a vedených a že z lůna církve zrodi-la se i sama universita pražská, kterou pře-ce jen převrácenci z pouhého zpátečnictví vi-niti by mohli.«

»Kdokoli četl »Nár. Listy« z minulého měsíce září«, píše dále Palacký, »a snad i ji-né listy podobného směru, nemohl nepozasta-viti a nezkormoutiti se nad krutou nenávistí, která objevuje se v nich proti církvi katolic-ké, ale i proti všemu náboženství vůbec, jako-by nešlechtné bylo, cokoli k nim se nese, jakoby kněží naši byli jen samí zpátečníci, tmáři a nepřátelé národnosti české a konečně jakoby nevěra i neznabožství byly vrcholem rozumu lidského a moudrosti lidské. T o ť v ě r u j i ž n e n í k r i t i k a p o v á Ź l i v á, t o

mluva neskrocené náruživosti, to útok na svobodu svědomí lidského, to fanatismus a terrorismus bezohledný a bezuzdný.«

Dále: »Poznav ze života kněžstvo katolické ve všelikých zemích, s potěšením dávám pravdě to svědectví, že nikde nenašel jsem tolik vzdělanosti, osvícenosti a svobodomyslnosti (ovšem ne ve smyslu proroka Padařovského), jako u našich kněží v Čechách.« — »Každý prostě věřící katolík, který jinověrcův zeloticky nezatrácuje, mnohem milejším mi jest, nežli vysoce učený bezvěrec, jenž domýšlí se, že nedorozumem svým dovede sbořiti a zase postaviti celé světy, Boha z nich ovšem vyloučiv.«

Tak napsal Palacký v Praze dne 18. října 1873. Jak smýšlel Dr. František Ladislav Rieger o tak zvané svobodomyslnosti, vysvětá z těchto slov jeho: »Celá ta svobodomyslnost jistých lidí redukuje se konečně na nepřátelství proti katolickému kněžstvu a proti pozitivní víře vůbec. Těm lidem nebyl ovšem ani Ruml, ač bývalý pastor, po chuti, a ti by nejraději vzali takového, který nic nevěří, třeba byl katolík dle jména.«

Vyňato z listu Riegrem psaného v Malči, 10. července 1881 faráři do Radboře u Kolína. Citováno dle »Štítu« roč. III. č. 4 ze dne 28. ledna 1909.

Karel Havlíček byl katolík, jako katolík umřel, dav se farářem Řezáčem sv. svátostmi zaopatřiti a jako katolík byl i pohřben.

V beletristických spisech str. 29. napsal

Havlíček: »Povinnosti k Bohu a povinnosti k člověčenstvu a národu nemohou od sebe býti odděleny.«

Ve svých kritikách cituje Havlíček z *V o c e l a* výrok: »Národ bez víry a národnosti, jesti tělo bez krve a kostí.« (Str. 138.)

V Kutnohorských epištolách str. 7 napsal: »Mně jest zajisté svata víra upřímná každého člověka.«

Havlíček věřil v nesmrtelnost duše a vzkříšení těla, jak vysvítá i z těchto jeho veršů:

»Nic se netrap, duše má,
že je život krátký,
nepátrej, co Bůh ti dá,
za hrobskými vrátky.
Bezkoněčný světa kruh
točí se vždy vřele,
nesmrtelný je tvůj duch
v nesmrtelném těle.
Co lid smrti jmenuje,
ještě není konec,
umíráček jenom je
divadelní zvonec.«

Ve »Slovanu« sv. 6. str. 875 praví Havlíček: »Známa věc jest, že naše d u c h o v e n s t v o k a t o l i c k é bylo vždycky nejhlavnější silou českého vlastenectví, ba může se zrovna říci bez pochybnosti, že vlastně duchovenstvo katolické bylo počátkem a zakladatelem celého našeho vlastenectví. Největší část těch pokroků, které náš národ v životě vzdělanějších tříd učinil, jest jen zásluhou duchovenstva.«

Dr. F r. L a d. R i e g e r pravil na sjezdu národní strany v Praze dne 18. listopadu 1894: »S propagandou socialismu jde i ona neustálá negace (zápor) víry a všeho pozitivního náboženství; směry, kterých musíme nejen litovati, ale je i zatracovati.« Dále: »Proti podvratným snahám, které ohrožují základy státu, církve neb společnosti, rozhodně budeme vystupovati a je potírati.«

Dr. K a i z l v »Národním hospodářství« str. 25 napsal o l i b e r á l n í n a u c e, že »egoismus (sobectví) jest základem blahobytu.« toto: »Domněnka, že egoismus jest jedinou pohnutkou hospodářské činnosti, jest naprosto chybnou. Vedle egoismu účinkuje altruismus, vedle žádosti vlastního prospěchu jest duch pospolitý, vedle zášti a závisti jest láska k bližnímu, vedle samolásky jest láska k rodině, láska k národu.«

K a r e l W i n k e l b l e c h (pseud. Karel Marlo), professor na vyšší průmyslové škole v Kasselu, napsal již r. 1850 o l i b e r a l i s m u a jeho klamu a škodlivosti tato případná slova: »Ačkoli liberálové neprovedli svých zásad ještě v žádné zemi (n. b. psáno r. 1850!), postačují již pokusy k tomu směřující více než dosti, aby prokázána byla bezúspěšnost jejich snah. Chtěli osvoboditi práci a sklonili ji pode jeho kapitálu; chtěli uvolnění všech sil a uvrhli je do okovů bídy; chtěli odvázati dělníka od hroudy a oloupili jej skoupením pozemků o půdu, na níž stál; chtěli blahobyť společnosti a pořídili jen nedostatek a nadbytek; chtěli zjednati výdělku čest a učinili jej otrokem majetku; chtěli zničiti všecky mono-

poly (výsady) a nahradili je všecky obrovským monopolem kapitálu; chtěli odstraniti války národů a roznítiti válku občanskou; chtěli nepodvoliti se státu a zmnohonásobili jeho břemena (daně); chtěli učiniti vzdělání společným majetkem všech a učinili je výsadou bohatství; chtěli největší umravnění společnosti a uvedli ji v mravní hnilobu; chtěli — abychom vše jedním slovem pověděli — bezmeznou svobodu a zplodili nejhanebnější otroctví; chtěli opak všeho toho, čeho skutečně dosáhli, a podali tím důkaz, že liberalismus ve svém obsahu není ničím jiným, nežli dokonalou utopií.« (Citováno dle Več. Novin ze dne 10. listop. 1895.)

Židovští rabínové dr. Kurzweil (v Teplicích), dr. Stern (Žatec) a dr. Ziegler (Karl. Vary) začali r. 1894 vydávati měsíčník »Jüdische Chronik« na obhajování zájmů židovských. V čísle 2. r. 1895 ve článku Dr. Sterna »Věčný žid« čteme: »Židovství jest Messiášem, ono je Messiášem povoláním, aby vykoupil národy, mezi něž žida zavedl osud jeho t. j. aby je napojil duchem židovství.« (Str. 47.)

Populace ve Francii. Že francouzský národ pomalu vymírá, vysvítá z těchto číslic: Roční přírůstek obyvatelstva (narozením i přistěhováním) obnáší od r. 1896 toliko 0·23% tedy ani čtvrt procenta (kdežto v Německu 1½%). Většina departementů (počtem 62) vykazují ubývání obyvatelstva (depart. Lot o 5·7%, ano 16 departementů bylo r. 1901 slaběji osídleno, než před 100 lety). Příčina toho zjevu je stále ubývání porodů proti ú-

mrtnosti. Roku 1876 přesahovaly porody nad počtem úmrtí ještě číslici 106.000, od té doby tento roční přebytek klesal stále, až r. 1891 klesl na nullu t. j. počet porodů rovnal se počtu úmrtí, ano ve století 19tém v devíti různých letech obnášel již počet úmrtí větší číslo, nežli počet porodů. (Herdenův naučný slovník »Frankreich«).

F r. P a l a c k ý napsal v doslovu ke svým politickým spisům (citováno dle »Štítu« č. 22 r. III.) slova, která hodí se zejména na dobu přítomnou, kdy básník Machar ve svém šíleném nepřátelství nazval křesťanství »jedem«: »Nemohu nekárati a nelitovati bezměrného nepřátelství našich liberálů proti všemu, co se nazývá církev a s ní jest ve spojení. Slyším-li a uvažuji-li denní deklamace liberálního tisku a parlamentního řečniště proti kněžstvu, jakož i proti všem těm, kterým pečovati jest o nauku Kristovu, připadá mi bezděčně myšlenka, jakoby toto bylo hlavní zlo naší doby, a nevěrci líčí, jakoby nebylo škodlivějšího povolání, nežli učitelé náboženství vůbec, a evangelium Kristovo jakoby bylo jedem, který se zvláště pečlivě musí vzdalovati od škol, aby jim nebyli nakaženi mladiství duchové. Jak často již musil jsem litovati zvláště venkovské kněžstvo české, osvícené a vzdělané, jež trpěti musí takovými podvratnými proudy.«

XX.

Doslov.

Naše pevné přesvědčení jest, že národ český dočká se pomocí strany katolického lidu lepší budoucnosti, svého obrození ze zmatků a bludů, do kterých stranami lži svobodnými byl zaveden. Ručí nám za to předně zdravý a jasný program strany katolického lidu i mužné a důsledné vystupování zástupců (poslanců) této strany. Oni jdou vpřed neohroženě dle svých pevných zásad, bez ohledu lidských, nelichotíce lidské slabosti, jdou vpřed za cílem sobě vytčeným, bez lsti a šalby, bez nároků na odměnu pro svou osobu.

Ručí nám za to i zdravé nezkažené jádro našeho lidu českého. Lid český zachoval si dosud smysl pro mravnost, dobro a pravdu, může býti sice nějaký čas šálen a klamán, ale prohlédne a pozná pravdu, neboť lid český jest lid nadaný.

Kdy přijde však ta doba obrození, vítězství a vzkříšení? To závisí vedle úradků božích od dobré vůle lidu a od pílě pracovníků v národě. »Ne z oka mutného, z ruky pilné naděje kvitne!« Proto pracujme! Roztrhávejme mužně všude, kde nám možno, to tkanivo bludů a lží, kterými poután jest náš dobrý lid, podejme slabým své ruky pomocné. Neuzavírejme

se v ústraní, jděmež mezi lid, nesme mezi lid pochoďeň pravdy, spravedlnosti a lásky!

Bude to snad ještě několik let, snad i desetiletí trvati. Neškodí! Pravá poctivá strana, která pracuje ne pro sebe, ale k blahu lidu, musí vítěziti ne revolucí, ale evolucí (vývojem). Kdo vítězí revolucí, snáze dochází svého cíle, ale snadno o vítězství zase přijde.

Strana musí proto se přirozeně vyvíjeti, vypěstovati si své činnovníky, své vůdce. Kdyby najednou a rychle zvítězila, musila by přibíratí živly cizí, síly nespolehlivé, které by ji a její snahy brzo zase poškodily a pohřbily. Takovým způsobem zvítězila strana mladočeská i slobodomyslná agrární, a to bude i jejich hrobenem.

Pracujme tedy i trpělivě! Strana katolického lidu jest jitřenka lepší budoucnosti.

Ty pak, sv. vévodo náš, Václave, který jsi za života svého stejné boje bojoval, který jsi zvrhlé zásady pohanské strany české potíral a pravou vzdělanost a osvětu v lidu svém rozšiřoval, stůj při nás! Pod prapor Tvůj stavíme sebe a národ český. Pod praporem Tvým lid Tvůj český vítězil, pomoz i nám k vítězství!

Svatý Václave, vévodo České země, kníže náš, pros za nás Boha! Nedej zahynouti nám ni budoucím!

XXI.

Program strany katolického lidu v Čechách.

1. Náboženství.

Přesvědčení jsouce, že hlavním základem zdravého vývoje rodiny, společnosti i státu, práva a mravnosti soukromé i veřejné jsou zásady náboženství křesťanského: zasazovati se chceme o praktické provedení zásad křesťansko-katolických — v zákonodárství i ve všech poměrech veřejných. Zavrhuje materialistický názor světový, stavíme se zásadně proti nevěreckému liberalismu, jež v době naší pokládáme za příčinu rozkladu a sociálního, hospodářského i politického úpadku národu kulturních. Hájíme křesťanský ráz rodiny, jakožto první a podstatný základ spořádané společnosti lidské, a proto hájíme i svátostnost a nerozvížitelnost manželského sňatku.

2. Národnost a politika.

Chrániti chceme státoprávní celistvost, svéprávnost a svézákonnost království Českého, v historicky vytvořeném spojení s Moravou a Slezskem a domáhati se budeme, aby v zemích koruny České rovné, nezkrácené, národu českému náležející právo bylo uznáváno a prováděno a aby jazyku českému oprávněného užívání ve všech oborech státního a veřejného života vůbec, v úřadování

zevním i vnitřním až do nejvyšších instancí se dostalo.

Pokládajíce nynější volební řády za nespravedlivé — domáhati se budeme řádů spravedlivějších, které by se srovnávaly se státoprávními poměry království Českého a svéprávnému občanu zaručovaly volební právo do sborů zákonodárných.

3. S a m o s p r á v a.

Snažiti se chceme o zdravý vývoj samosprávy v obci, v okresu, v zemi, po případě v zamýšlených krajských obvodech, odpovídající přirozenému organickému i historickému složení národa a vyhovující hospodářskému i kulturnímu úkolům samosprávných organizací. Spolu žádáme upravení volebního práva do obecních zastupitelstev tak, aby zřízením čtvrtého sboru dostalo se práva volebního i těm dospělým a svéprávným občanům, kteří v prvních třech sborech ho nepožívají a nejméně jeden rok v obci trvale a nepřetržitě bydlí.

4. Š k o l a a o s v ě t a.

Chováme přízeň k veškerému školství národa našeho a přejeme sobě, aby právě vzdělání všem vrstvám jeho co nejvíce a v mateřském jazyku přístupným se stalo zřizováním a vydržováním přiměřeného počtu národních, odborných, středních i vysokých škol z prostředků veřejných.

Zvláště žádáme:

- a) aby školství obecné a měšťanské zorganizováno bylo dle náboženského vyznání dítek, tak aby se dostávalo dětem katolickým veškerého vyučování dle zásad církve katolické a to od učitelů přesvědčení katolického;
- b) aby ani učivo ani způsob vyučování ve školách středních nepřičil se zásadám křesťanským;
- c) aby vysokým školám vrácen byl jich ráz křesťanský a aby pod jménem vědy nešířily se hypotézy učení křesťanskému nepřátelské, které lid zdivočují a znemravňují;
- d) aby na školách odborných, hospodářských, průmyslových, obchodních, pokračovacích a opakovacích, jichž důležitost v našich poměrech plně uznáváme, pěstována byla výchova v duchu křesťansko-katolickém vyučováním náboženským a účastněním se úkonů náboženských. Nedělní vyučování na pokračovacích průmyslových školách budiž zrušeno;
- e) aby v uzavřeném území v království Českém, kde jsou silné české menšiny, jakož i ve Vídni, z prostředků veřejných zřízeny byly české veřejné školy, pro které by byly konány také české bohoslužby.

Přejeme svobodě tiskové s náležitou ochranou proti útokům na náboženství, mravnost, autoritu, národnost a osobní čest.

5. Požadavky sociální.

Se stanoviska všeobecného chceme prováděti křesťanské zásady ve společenském

řádě, ve vnitřních i vzájemných poměrech skupin, tříd a stavů, z nichž se národ skládá, bez jednostranného podněcování aneb nadřizování zvláštním zájmům jedněch, proti druhým: Odsuzujeme třídní boj a třídní štvání.

• Ke zmírnění nebo odstranění hospodářské tísně žádáme provádění společenstevní organisace stavů výrobních a živnostních, vyhovující novodobým poměrům hospodářským, oživované duchem křesťanským a opatřené dostatečnou mírou samosprávy, jakož i účasti v zákonodárství.

Jsme pro odstranění skupin kapitalistických, trustů a kartelů, směřujících k využitkování pracovního lidu; vykořisťování nouze a nezkušenosti zvláště v třídách pracujících buďtež vydatnými zákonnými prostředky zamezeny; žádáme odstranění her, jakož i obchodů diferenčních na bursách a rozhodně vystupování proti kapitálu, zvanému spekulativnímu; dozor na peněžní a úvěrní ústavy, sloužící potřebám úvěrním a úsporám středních a méně majetných tříd budiž zostřen a podvodné úpadky buďtež přísně stíhány. Žádáme zrušení loterie.

Domáhati se budeme spravedlivého zdanění movitého kapitálu, úlev v daních přímých při hospodářství polním a malé živnosti, v daních nepřímých chudým vrstvám lidu a zvětšení vzestupné daně z příjmu a z výdělku u velkokapitálů a velkozávodů průmyslových; žádáme zejména, aby šetřeno bylo při vydajích vojenských poplatní síly obyvatelstva. Všeobecnému blahu sloužící zařízení jako: pojišťování, telegraf, pošta, dráhy,

doly, hutě atd. budtež postátněna, respektive pozemštěna.

Žádáme, aby svěcení nedělí a svátků umožněním plnění povinností náboženských a klidem práce, která není naprosto nutná, bylo přiměřenými zákonnými prostředky zabezpečeno a v duchu církve konáno.

Z v l á š t ě p a k c h c e m e :

- a) p r o s t a v ř e m e s l n ý : Všeobecné zavedení průkazů způsobilosti, praktickou zkoušku pomocnickou a mistrovskou s rozšířením na továrníky vyrábějící řemeslné výrobky; zákaz fingoaných a nepoctivých výprodejů, zamezení špinavé soutěže, r o z š í ř e n í s a m o s p r á v n é p ů s o b n o s t i s p o l e č e n s t e v , opravu řádu živnostenského na prospěch ochrany poctivé práce řemeslné, posílení závazného sdružování ve společenstvech zájmových, zakládání, jakož i všemožnou podporu svépomocných společenstev výrobních i tržebních, řádné odborné, technické i obchodní vzdělání k zvýšení způsobilosti soutěžní a k povzbuzení podnikavosti, levný úvěr živnostenský, pojištění malého živnostnictva pro případ nemoci, invalidity a stáří, zřízení podpůrných pokladen pro vdovy a sirotky, obchod s řemeslnými výrobky budiž náležitě roztržiděn a vymezen; zákaz práce mimo dílnu, opatřování potřeb řemeslných prostřednictvím společenstev a zákaz podomního obchodu. Řemeslná práce v

trestnicích, pokud jest nutno ji tam konati, budiž tak upravena, aby řemeslný stav nepoškozovala a konána býti směla jen po dorozumění se s řemeslnými společenstvy.

- b) pro stav rolnický: Závazné, samosprávné sdružení, vhodnou úpravu práva dědického a rodinného, omezenosti dělitelnosti pozemků, zabránění všeliké lichvy a škodlivé bursovní spekulace s výrobky zemědělskými, snadný úvěr, uměřování přílišného zadlužení, zrušení daně pozemkové, provádění veřejných podniků k zdokonalení výrobních poměrů obcemi, okresy, zemí, státem; vhodnou úpravu dopravní sestátněním drah a zlevněním dopravních tarifů, přiměřenou celní ochranu, zadávání potřeb pro stát, zemi atd. přímo rolnictvu, zemské nucené pojišťování proti živelním pohromám, účelné odborné vzdělání, prohlášení majetku nemovitého do jisté míry za nezadlužitelný. Pojišťování zemědělského dělnictva pro případ nemoci a stáří.
- c) pro stav dělnický: Rozvoj zákonných opatření, ochraně a pojištění dělnictva sloužících s přiměřeným příspěvkem zaměstnavatelů, veřejná zařízení zvyšující mravní hodnotu práce, chránící hospodářsky slabší dělné třídy proti vykořisťování a zabezpečující jim spravedlivou mzdu, z níž by nejen dělník, ale i rodina jeho řádně, po lidsku živa býti mohla, úpravu doby pracovní dle poměrů jednotlivých odvětví výroby, pracovní

doby při velkovýrobě a v závodech zdraví lidskému škodlivých, přiměřené upravení pracovní doby při malovýrobě, omezení práce žen, odstranění práce vdáných žen a dětí při mechanických strojích v továrnách, zamezení práce noční u žen a omezení její u mužů, svobodu spolčovací a shromažďovací, plné právo koaliční, zřízení sprostředkovacích, smířčích a rozhodčích výborů k zabránění neb uklidnění sporů mezi zaměstnavateli a dělníky, nucené výbory tovární, živnostenské inspektory volené z dělnictva dělnictvem s mocí výkonnou, jimž nechť k ruce přidáni jsou znalci zákonů a lékař, organizaci sprostředkování práce, dohled na zachování pracovních řádů v továrnách a dílnách. Jsme proti monopolisování práce a proti vykořisťování dělnictva s tím spojeného. Dále žádáme zavedení invalidního a starobního pojištění dělnictva, jakož i pojištění vdov a sirotek po dělnících, zřizování rodinných dělnických domků a zákonné zavedení odborových společenstev a komory práce. A konečně žádáme za přísnou zákonitou ochranu práce dělníků proti terrorismu, vycházejícímu od dělníků smýšlení jim nepřátelského.

Slovo ke čtenáři.

Milý čtenáři! Spisem, jejž máš v ruce, dostalo se ti poučení o různých otázkách současného života našeho politického, hospodářského, kulturního i sociálního.

Názor křesťanský stavěn proti názoru nekřesťanskému. Kterého názoru Ty se přidržíš? Toť jistě důležitá otázka.

Jsi-li odpůrcem názoru křesťanského, pak doufáme, že aspoň nepředpojatě budeš snahy naše posuzovati, a jako pro sebe a své názory žádáš svobody, téže svobody dopřeješ i názorům opačným.

Jsi-li však, jak o sobě tvrdíš, dobrým katolíkem a Čechem, který nestydí se za víru svoji, pak jistě chopíš se práce, abys zásady a názory ve spisu obsažené zastával, hájil a také pro ně pracoval.

Namítneš snad, že bys rád prospěl straně katolického lidu v Čechách, ale že nevíš jak, že snad nestačí na to schopnosti Tvé nebo že jsi chudý nebo beze všeho vlivu nebo něco podobného. I Ty můžeš však straně katolického lidu prospěti a ve prospěch zásad ve spisu obsažených pracovati.

V první řadě odebírej některý katolický časopis, jichž seznam je připojen, hled také jiné odběratele získati. Moc tisku, jak jsi se přesvědčil, jest ohromná. Budou-li se ve Tvé obci čísti časopisy katolické, bude obec katolická,

a docíliš-li toho, abys své známé přiměl k odebírání některého katolického časopisu, mnoho už jsi vykonal. Ovšem ne ještě všechno. Žiješ-li v místě, kde není posud organisace katolická, ba třeba ani schůze katolíků v místě tom nebyla, postarej se o svolání schůze a o založení organisace. Jak to učiníš? Žiješ-li v krajích diecése česko-budějovické, napišeš »Diecésnímu organizačnímu komitétu strany katolického lidu v Č. Budějovicích« něco o poměrech u Vás a požádáš ho o svolání schůze v místě, kde bydlíš. Diec. org. komitét vyšle zdarma řečníka, obstará oznámení schůze i plakáty, případně pozvánky k důvěrné schůzi. Schůzi takovou budou s Tebou stejně smýšlející povzbuzeni k práci i k založení organisace a čilý ruch katolický v místě zavládne. Další práce půjde pak již veseleji kupředu.

Žiješ-li v krajích diecése královéhradecké, obrátíš se na »Diecésní organizační komitét strany katolického lidu v Hradci Králové; v krajích arcidiecése pražské agitaci řídí. »Arcidiecésní organizační komitét strany katolického lidu v Praze.«

Agitaci v celých Čechách vede a organisaci řídí: Výkonný výbor strany katolického lidu v Praze-II., Opatovická ul. č. 10.

Nuže chop se práce, ať dojdou splnění slova: Strana katolického lidu má v Čechách budoucnost!

Seznam časopisů,

jež k odebírání a rozšiřování doporučujeme:

Denníky :

Čech v Praze, č. 200-II.
Hlas v Brně.

Třikrát za týden :

Našinec v Olomouci.

Dvakrát za týden :

Hlas Lidu v Čes. Budějovicích, Česká ul. č. 16.

Velké týdenníky :

Budoucnost v Brně.
Český Kraj, administrace Praha 200-II.
Jitřenka ve Vršovicích u Prahy.
Pozorovatel v Kroměříži.
Naše Listy v Praze, č. 570-II.
Nový Věk v Praze-II. Opatovická ul. 10.
Obnova v Hradci Králové (Adalbertinum).
Selské Hlasy v Brně.
Selský List v Praze, č. 200-II.
Stráž v Třebíči.
Pravda ve Vídni III./4. Rennweg 63.
Český Západ v Plzni.

Krejcarové týdenníky :

Meč v Praze č. 200-II.
Náš Věk v Brně.
Práce v Hradci Králové (Adalbertinum).
Právo na Kladně.
Štít v Hradci Králové (Adalbertinum).
Venkovan v Praze, Opatovická ul. č. 10.
Ječmínek v Prostějově.

Čtrnáctidenníky :

Křesťanská Škola v Praze, č. 200-II.

Vychovatel v Praze, č. 570-II.

Naše Mládež v Praze, Opatovická ul. č. 10.

Spravedlnost v Příbrami.

Věstník katolického duchovenstva, Smíchov
č. 642.

Krejcarové čtrnáctidenníky :

Kříž
Maria v Praze, č. 200-II.

Měsíčníky :

Anežka v Č. Budějovicích.

Časové úvahy v Hradci Král. (Adalbertinum).

Křesťanský Dělník v Praze, č. 1538-II.

Ludmila v Č. Budějovicích.

Nový Život v Prostějově.

Rádce Duchovní, adm. Praha 200-II.

Selský Obzor v Brně.

Selská Stráž v Praze, č. 200-II.

Maloživnostník v Praze-II., Opatovická ul. 10.

Serafínské dílo lásky v Č. Budějovicích.

Václav v Č. Budějovicích.

Vlast v Praze, č. 570-II.

Krejcarové měsíčníky :

Svatý Vojtěch v Praze na Slovanech.

Mládež v Č. Budějovicích.

Žena v Č. Budějovicích.

Živnostník v Č. Budějovicích.

Dělník v Č. Budějovicích.

OBSAH.

I.	Přítomný stav národa českého	3
II.	Kudy kam?	7
III.	Duch času	12
IV.	Dvojí názor světový	18
V.	Liberalismus	23
VI.	Vzdělanost a pokrok	33
VII.	O tisku	41
VIII.	Sdružování a srocování	49
IX.	Otázka dělnická	53
X.	Otázka řemeslnická	71
XI.	Otázka rolnická	77
XII.	Otázka ženská	89
XIII.	Otázka dětská	95
XIV.	Národ a vlast	100
XV.	České státní právo	106
XVI.	Politika a socialismus	117
XVII.	Politika a náboženství	123
XVIII.	Antisemitismus	129
XIX.	Dodatky	135
XX.	Doslov	142
XXI.	Program strany katol. lidu v Čechách .	144
XXII.	Slovo ke čtenáři	151
XXIII.	Seznam časopisů	153

Žádejte na ukázkou

:: čísla těchto nejlacnějších časopisů ::

„ČESKÁ ŽENA“,

vychází 1. pondělí v měsíci.

„MLÁDEŽ“, ==

vychází 2. pondělí v měsíci.

„ŽIVNOSTNÍK“, :

vychází 3. pondělí v měsíci.

„DĚLNÍK“, ==

vychází 4. pondělí v měsíci.

Vycházejí vesměs v Č. Budějovicích. — Stojí každý ročně poštou jen 50 h; 5 kusů jednoho z nich na jednou posílaných jen 1 K 50 h, 11 kusů 3 K ročně. — Nabyly takové obliby, že odebírány jsou v tisících exemplářích. — **Ziskávejte odběratele ve svém sousedstvu**; při odebírání 5 kusů přijde Vám jeden časopis ročně na 30 h. — **Obsah je velice zajímavý a pečlivě vybraný.**

Kdo chce **o poměrech na českém jihu** se poučiti, kdo chce poznati **nebezpečí od židů nám hrozící a proti němu se brániti**, ať obětuje 8 K ročně
— na —

„**HLAS LIDU**“,

jenž dvakrát týdně vychází (**s obrázky**) v Č. Budějovicích. — Možno též odebírat **jen jedno číslo týdně** za 4 K ročně. — Požádejte o číslo na ukázkou! —

— Adresa: —

•**HLAS LIDU**• v **Čes. Budějovicích.**

Krásné lidové časopisy

— jsou: —

:: „VÁCLAV“. ::

List pro křesťanské jinochy a muže.

:: „ANEŽKA“. ::

List pro křesťanské dívky. =====

: „LUDMILA“. :

List pro křesťanské matky. =====

Časopisy ty jsou v pravdě a nikoli pouze dle jména lidové, ježto **čtenáři si je po většině vyplňují sami a tvoří tím zvláštní kruh, jemuž dostalo se názvu »Papirova rodina«.** Čtenáři těchto časopisů i své sjezdy pořádají a tím duševní přátelství utužují. — Časopisy rediguje **Dr. Jan Budař v Č. Budějovicích** a vydávány jsou měsíčně v úhledných sešitcích.

Roční předplatné **2 K,** při odbírání deseti exemplářů, buď jednoho neb i všech tří dohromady, roční předplatné pro 1 exemplář obnáší **1 K 60 h.** — Objednávky řiďte na:

**Administrace časopisů
Václava, Ludmily a Anežky
v Čes. Budějovicích.**

■ ■ ■ **Kupujte spisy vydané** ■ ■ ■
Českou sekci diecézního komitétu
■ ■ **v Českých Budějovicích.** ■ ■

Ročník I. Číslo 1. **Zbrojnice katolická I.** (Stručné vyvrácení námitek proti víře). Třetí opravené vydání. Cena 20 h, poštou 25 h.

Číslo 2. **Zbrojnice katolická II.** (Zpráva o sjezdu katolíků jihočeských). Cena 20 h, poštou 25 h.

Číslo 3. **Zbrojnice katolická III.** (Může-li katolický rolník býti členem strany agrární). Cena 20 hal., poštou 25 h.

Číslo 4. **Šest jubileí.** (Sv. Otce, císaře pána, tisíciletá památka narození sv. Václava, sedmistyletá památka blah. Anežky České a padesátiletá památka Zjevení Panny Marie v Lurdech.)

Farář lidumil. Povídka od Grosmannové-Brodské. Cena 20 h, poštou 25 h.

Ročník II. Číslo I. **Bojem k vítězství.** Pěkná, na poměry našeho venkova hodící se povídka od J. Brožka. Cena 20 h, poštou 25 h.

Při odebrání nejméně 10 exemplářů všech uvedených brožur se objednávka pošle vyplaceně.

Dále vyšlo:

První moravská lidová pout do Sv. Země r. 1905. Cena 40 h, poštou 50 h. Při větších objednávkách 40 h poštou.

Sedm panenských P. Poučné články pro křesťanské panny. **Dvě nevěsty.** Povídka. — Obojí napsal J. Janda. Cena 50 h, poštou 60 h.

Klášterní zločiny ve světle pravdy. Odpověď na malené útoky nepřátel církve. Cena 4 h, poštou . Při odebrání 10 exemplářů posílá se franko nádavkem 1 exempláře.

Bič na socialisty. (Může-li býti rolník, Čech a olík soc. demokratem) Barevná obálka. Cena 6 h tou 9 h. Při odebrání 10 exemplářů posílá se ko s nádavkem 1 exempláře.

Kladivo na socialisty. (Může-li býti živnostník, h a katolík soc. demokratem). Barevná obálka. a 6 h. poštou 9 h. Při odebrání 10 exemplářů ilá se franko s nádavkem 1 exempláře.

Pěst na socialisty. (Může-li býti dělník, Čech a olík soc. demokratem). Barevná obálka. Cena 6 h, tou 9 h. Při odebrání 10 exemplářů posílá se ko s nádavkem 1 exempláře.

Nevěrecké proudy v českém hasičstvu. Cena 6 h, tou 9 h. Při odebrání 10 kusů posílá se vy- eně.

Pochod křesťansko-sociálního Sokola. Cena 2 h. tou posílá se nejméně 10 výtisků.

Pohlednice s podobiznou veledůst. pana preláta . Skočdopole. Cena 8 h. (Posílá se nejméně 10 ů franko).

Pohlednice křesťansko-sociálního Sokola. Čtyř- evné. Cena 10 h. (Posílá se nejméně 10 kusů ko).

Objednávky přijímá jedině

Česká sekce diecézního komitétu v Ces. Budějovicích.

ší obnosy lze zasílati nejlépe v pošt. známkách. rětším objednávkám příkládán jest složní lístek pošt. spořitelny k bezplatnému posílání peněz.

Pozor na kalendáře!

Podepsaný komitét vydává každým rokem kalendář

» **Vzkříšení**«,

který letošního roku svou úpravou i obsahem stal se hledaným kalendářem v katolických rodinách českoslovanských. Množství povídek a pěkných obrázků i poučení za levný peníz může sobě každý jeho koupí snadno opatřiti. — Cena 1 K poštou, tuout za 8 K, půl tuctu za 4 K vyplaceně posílá

Česká sekce diecésního komitétu v Čes. Budějovicích.

Hospodářské Sdružení

čes. křesťanských zemědělců pro král. České

doporučuje služby své veškerým jen členům svým při nákupu hospodářských potřeb, zvláště: ledku chilského, kainitu stassfurtského, strusky Thomasovy, hnojiva k zelenině, superfosfátu, pářených i rozložených kostních mouček, hnojiv složitých a j. v cenách mírných pod zárukou jakosti. — Dále nabízí své služby při koupi strojů žacích i sečích na obilí i trávu, mlátiček čistících a pohrabovačů všech soustav, odstředivek, žentourů, mlýnků na obilí, trieurů, pluhů, vozů, bran, pump na vodu a močůvku, váh mostních a desetinných, pleček, šrotovníků, ledkovačů atd. s velkými výhodami od firem osvědčených: dále sprostředkuje vápno pění, stavební a hnojivé, staviva, lepenku na střechy, dehet, karbolin, oleje, petrolej, vaselin, mazadla na vozy, mýdlo, sirky, cikorku, pokrutiny, otruby. **vše za ceny tovární či výrobní.** Před koupí učinite vždy laskavě dotaz u

Sekretariátu hospodář. sdružení v Janovicích u Yotic.

Žádejte ve všech obchodech a trafikách

výhradně

Zápalky křesťanských sociálů!

Jsou nejlepší a část zisku z těchto (jen z těchto, ne z ostatních v Č. Budějovicích vyráběných) zápalek věnován jest ve prospěch naší agitace. — Zápalky vyrábí:

Česká sirkárna (akc. spol. v Č. Budějovicích.

Máte-li

peníze,

máte k nim také vážné **povinnosti**,
abyste je zachovali **bezpečně**,
tím že je **jistě** uložíte

u Česko-Budějovické záložny

a abyste je **rozmnožili**, tím
že je **výnosně** uložíte

u Česko - Budějovické záložny,

která jest největším svépomocným
peněžním ústavem jižních Čech.

Ze vzdálenějších míst lze vklady
bezplatně poukazovati složnými
lístky poštovní spořitelny, které
na požádání se ihned zašlou.

Jest tisíce lidí, kteří by jak živi
neuložili haléře, kdyby nebylo
Česko-Budějovické záložny, která
jim spoření činí tak snadným.

**Hospodárnost a spoléhání na své
síly** jsou nejlepší vlastnosti, kte-
rých našim lidem třeba přát.